

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL'DA KADIN MUHTARLAR

Yüksek Lisans Tezi

BURCU DEMİR

İSTANBUL, 2019

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL'DA KADIN MUHTARLAR

Yüksek Lisans Tezi

BURCU DEMİR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. ÖMER FARUK GENÇKAYA

İSTANBUL, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

YEREL YÖNETİMLER Anabilim Dalı MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi BURCU DEMİR'nin İSTANBUL'DA KADIN MUHTARLAR adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 29.08.2019 tarih ve 2019-28/11 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~ayrışıklığı~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 02, 12, 2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
1. Tez Danışmanı Prof. Dr. ÖMER FARUK GENÇKAYA	
2. Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi FETHİ UFUK ÖZİŞİK	
3. Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi DAMLA CİHANGİR TETİK	

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı	: Burcu DEMİR
Anabilim Dalı	: Yerel Yönetimler
Programı	: Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans- Aralık 2019
Anahtar Kelime	: Kadın, Mahalle, Kadın Muhtarlar

ÖZET İSTANBUL'DA KADIN MUHTARLAR

Mahalle yönetimi, yasal olarak sınırlı yetkili halka en yakın yerel yönetim organı olarak kabul edilebilir. Kamu yönetimi reformundan sonra, mahalle muhtarlığı konusunda yapılan değişiklikler, kadınların mahalle muhtarlığı yoluyla siyasete katılımları ivme kazanmıştır. Türkiye'de ve dünyada kadınların siyasal alanda demokratik ve eşit olarak temsil edildiğini söylemek oldukça güçtür. Kadının toplumsal statüsü siyasal alanda etkin rol almasına olanak tanımamaktadır. Kentlerin en küçük idari birimi olan mahalle muhtarlığı kadınların siyasal yaşama katılmalarında önemli bir basamak olma özelliğine sahiptir. Bu bağlamda, muhtarlık kurumu ulaşılabilirlik, siyasi partilerden bağımsızlık ve rekabetin kolaylığı nedeniyle kadınların katılımı için cazip görünmektedir.

Tez, üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk olarak, tarihsel olarak mahalle yönetiminin kuruluşu, gelişim süreci, mahalle muhtarlıklarının kuruluş ve işleyişi, ilgili yasal düzenlemeler anlatılmıştır. Ayrıca, mahalle muhtarlıklarının kuruluşundan bugüne kadar geçen zamanda geçirdikleri evrim ve değişiklikler özetlenmiştir.

İkinci bölümde, kadın ve siyaset ilişkisi kavramsal olarak incelenmiştir. Kadınların siyasal haklarını kazanma sürecinde geçirdiği evreler ve gelişmeler değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde, bu tezin konusu olan İstanbul'da Kadın Muhtarlar ile ilgili genel bilgi verilmiştir. Arkasından, tez çerçevesinde yapılan saha çalışması hakkında genel bilgiler ve elde edilen sonuçlar tartışılmıştır. Saha çalışmasında, İstanbul ilindeki toplam 140 kadın muhtardan örneklem olarak seçilen 10 kadın muhtarla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler, kadın muhtarların siyasal katılımının daha çok kişisel, rastlantısal ve bağlamsal bazı nedenlerden -muhtarlığın karar alma sürecindeki yeri gibi- kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname: Burcu Demir

Field: Public Administration

Programme: Local Governments and Decentralizations

Supervisor: Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya

Degree Awarded and Date: Master- December 2019

Keywords: Women, Neighborhood, Neighborhood Headwomen

ABSTRACT NEIGHBORHOOD HEADWOMEN IN ISTANBUL

Neighborhood administration can be considered as the closest local government body with a limited legal competence to public. After the public administration reform, women's participation in politics through the neighborhood headwomen gained momentum with the changes in the neighborhood administration. It is difficult neither to say that women are represented democratically and equally neither in Turkey nor in the world. The social status of women does not allow her to take an active role in the political field. As the smallest administrative unit of the cities, the neighborhood mukhtar is an important step in the participation of women in political life. In this context, the mukhtar institution seems attractive for women's participation due to accessibility, independence from political parties and ease of competition.

The thesis consists of three main sections. Firstly, the establishment of the neighborhood management, the development process, the establishment and functioning of the neighborhood mukhtars, and related legal regulations are explained. In addition, the evolution and changes of the neighborhood mukhtars since the establishment of the neighborhood were summarized.

In the second part, the relationship between women and politics is examined conceptually. The stages and developments of women in the process of gaining their political rights were evaluated.

In the third chapter, general information about the women headmen in Istanbul, which is the subject of this thesis, is given. Then, general information about the fieldwork and the results were discussed. In the field study, semi-structured in-depth interviews were conducted with 10 female mukhtars selected from a total of 140 female mukhtars in Istanbul. The data show that the political participation of women mukhtars is mostly due to personal, incidental and contextual reasons such as the place of muhtarlık in the decision-making process.

ÖNSÖZ

Tez konusunun belirlenmesinden tez çalışmasının tamamlanmasına kadar, değerli zamanımı, bilgi, birikim ve deneyimlerini benimle paylaşan; sabır ve büyük ilgiyle destekleyen danışman hocam Prof. Dr. Ömer Faruk GENÇKAYA'ya en içten duygularıyla teşekkür ediyorum.

Tez jüri üyelerim Dr. Öğretim Üyesi Damla Cihangir Tetik'e ve Dr. Öğretim üyesi Fethi Ufuk Özışık'a değerli fikirleriyle çalışmamın gelişmesine katkılarından dolayı şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca, saha çalışmam sırasında randevu vererek, görüşme olanağı sağlayan, sorularıma tüm samimiyetleriyle yanıtlayan kadın muhtarlarımıza; çalışmalarım süresince yardımlarını esirgemeyen değerli ağabeyim Özcan DEMİR' ile değerli arkadaşlarım Nur US ve Çağdaş DOĞAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak, yüksek lisans çalışmalarına özveri ile katkı sağlayan sevgili anneme ve tüm aile üyelerime sonsuz teşekkür ve minnetlerimi sunuyorum.

Çalışmanın tüm sorumluluğu bana aittir.

Burcu DEMİR, 5 Aralık 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TABLO LİSTESİ	vi
KISALTMALAR.....	vii
1. GİRİŞ	1
2. MAHALLE VE MUHTARLIK YÖNETİMİ	5
2.1. Mahalle Kavramı	5
2.2. Osmanlı'dan Günümüze Kadar Mahalle Kavramı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.3. Osmanlı'dan Günümüze Kadar Muhtarlık Yönetiminin Gelişimi	11
2.3.1. Osmanlı Devletinde Muhtarlığın Hukuki Dönüşüm Süreci.....	13
2.3.2. Cumhuriyet Döneminde Mahalle Muhtarlığının Gelişimi.....	16
3. KADINLARIN SİYASETE KATILIMININ TARİHSEL GELİŞİMİ	22
3.1. Kadınların Siyasi Sürece Katılımı	22
3.2. Dünya Genelinde Kadın Hareketleri	24
3.3. Türkiye'de Kadın Hareketlerinin Gelişimi	25
3.3.1. Osmanlı Döneminde Kadın Hareketleri	26
3.3.2. Milli Mücadele Döneminde Kadın Hareketleri.....	28
3.3.3. Cumhuriyet Dönemi Kadın Hareketleri	29
3.3.4. Günümüzde Türkiye'de Kadının Siyasi Konumu	31
3.3.5. Dünya'da ve Türkiye'de Kadınların Temsili.....	33
3.3.6. Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Yasal Düzenlemeler.....	37
4. İSTANBUL'DA KADIN MUHTARLAR	41
4.1. Kadın Muhtarlar	42
4.2. Yöntem	48
4.3. Araştırma Alanı ve Denekler	49
4.4. Verilerin Toplanması, Çözümü ve Yorumu	49
4.5. Araştırmanın Güvenirliliği ve Sınırlılıklar	50
4.6.Deneklerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri	51
4.7. Deneklerin Saha Çalışması Sorularına Verdikleri Yanıtlar	51

4.7.1. Deneklerin Muhtar Olmayı İstemelerinin Nedenleri	52
4.7.2. Deneklerin Adaylık Sürecinde Yaşadıkları Zorluklar	53
4.7.3. Seçmenlerin Kadın Adaylara Yönelik Bakış Açısı	54
4.7.4. Kadın Muhtarların Sayısının Artmasının Nedenleri	56
4.7.5. Deneklerin Seçim Vaatleri	57
4.7.6. Deneklerin Erkek Muhtardan Farklı Etkinlikler	59
4.7.7. Kadın Muhtarları Kimler Desteklenmektedir	60
4.7.8. Kadın Muhtarların Sayısının Düşük Olmasının Nedenleri	61
5. GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER	64
EK 1 Saha Çalışması Soruları ve Deneklerin Yanıtları	66
KAYNAKÇA	82

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1:	Ulusal Parlamentolarda Kadınların Temsil Oranı (2019)	34
Tablo 2:	Türkiye’de Ulusal ve Yerel Düzeyde Seçilmiş Kadın Temsilci Sayıları (1999-2019).....	36
Tablo 3:	Başlıca İllerde Kadın Muhtarların Sayısı (2014)	44
Tablo 4:	Başlıca İllere Göre Kadın Muhtarların Sayısı (2019)	46

KISALTMALAR

KA-DER	Kadın Adayları Destekleme Derneği
S.	Sayı
s.	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	Ve Benzeri
yy.	Yüzyıl

1. GİRİŞ

Mahalle, bir şehir, ilçe, banliyö ya da kırsal alanda coğrafi olarak yerleşmiş, insanlar arasında yüz yüze etkileşimin önemli olduğu toplumsal topluluklardır. Evrensel anlamda kesin bir tanım bulunmamakla birlikte, “ortak değerleri gerçekleştirmek, gençliği toplumsallaştırmak ve etkili toplumsal denetimi sürdürmek isteyen insanlar arasında yüz yüze etkileşimin önemli olduğu toplumsal ve mekânsal topluluklar” olarak tanımlanır.¹ Bir tanıma göre, mahallenin, “yakınlık ve komşuluk ilişkileri, ortak tarihsel geçmiş, yerel duygu, bilinç, ortak toplumsal özellikler, mekânın fiziksel özellikleri, ortak iş – faaliyet alanı, paylaşılan ortak çıkarlar gibi” farklı unsurları bulunmaktadır.² Sanayi öncesi kentlerin tarihinde, güvenlik, doğumların ve evliliklerin toplumsal düzenlenmesi, temizlik ve bakım gibi günümüzdeki temel bazı belediye işlevleri, mahalleler tarafından gayri resmi bir biçimde yerine getirildiği görülmektedir. Bu model, tarihi İslam şehirleri için güçlü bir biçimde belgelenmiştir.³ Tarihsel olarak, mahalleler yanında, devletin vergi toplama, kayıt tutma ve toplumsal denetim amacıyla oluşturduğu “idari bölgeler” de bulunmaktadır. İdari bölgeler tipik olarak mahallelerden daha büyüktür ve sınırları farklı mahalleleri içine alabilir. Bununla birlikte, bazı durumlarda idari bölgelerin mahallelerle çakıştığı ve devlet tarafından yüksek düzeyde bir toplumsal yaşam düzenlemesine neden olduğu bilinmektedir. Örneğin, Tang döneminde Çin’in başkenti Chang'an’da mahalleler semt niteliğindedi ve mahalle düzeyinde yaşamı ve etkinlikleri dikkatlice denetleyen devlet görevlileri bulunuyordu.⁴

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde mahalle, merkezi ve yerel yönetimler adına, bazı işlevleri yerine getiren örgütlenmeler olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak idari reformun önem kazandığı 1830’lardan başlayarak gerek İstanbul’da gerekse Anadolu’da mahalle

¹ Amie Schuck and Dennis Rosenbuam, “Promoting Safe and Healthy Neighborhoods:What Research Tells Us about Intervention”, **Community Change: Theory, Practice and Evidence**, Karen Fulbright-Anderson and Patricia Auspos (eds), Washington, DC: The Aspen Institute, 2006. 61-140.

² Adalet Alada, “Kentsel Yönetime Katılımda ‘Mahalle’”, <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/inceleme-27.pdf>. (5 Kasım 2019) Ayrıca bakınız, Adalet Alada Bayramoğlu, **Osmanlı Şehrinde Mahalle**, İstanbul: Sümer yayınevi, 2008.

³ Janet L. Abu-Lughod, “The Islamic City: Historic Myth, Islamic Essence, and Contemporary Relevance”, **International Journal of Middle East Studies**, 19, (1987), s. 155–176.

⁴ Victor Cunrui Xiong, **Sui-Tang Chang'an: A Study in the Urban History of Medieval China**, Center for Chinese Studies, University of Michigan, Ann Arbor, 2000.

örgütlenmesi muhtarlık biçiminde gelişmiştir.⁵ Tanzimat döneminde İstanbul'a göçü önlemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmalarda, mahalle düzeyinde yeni bir oluşum gereği duyulmuş ve tarihte ilk kez 1829'da İstanbul mahallelerinde “muhtarlık örgütü” kurulmuştur. 1833'ten günümüze değin geçen süreçte bu kurum, bu tezin konusu bağlamında, önemli sayılacak bir değişiklik yaşamıştır. İlk oluşturulan muhtarlık yönetiminde kadınlardan muhtar yapılmazken, günümüzde kadın muhtarların oranı artmaktadır.

Günümüzde, mahalle muhtarlıkları, yerel yönetimlerin halka en yakın ve ulaşılabilir birimleri olması nedeniyle, katılım, demokrasi ve temsil düşünceleri yönünden siyasi anlayışının merkezinde yer alan yapılardır. Mahalle, komşuluk kavramıyla ilişkili olup; sınırlı bir alanda yer alan, çoğunlukla yüz yüze ve kişisel ilişkilerin hâkim olduğu, yerleşiklerinin yürüme mesafesi içerisinde yer alan; okul, park, pazar yeri gibi ortak kent olanaklarından kolaylıkla yararlanabildikleri küçük idari yerleşim birimi olarak dünyanın her yerinde bulunmaktadır.⁶ Hizmet sunumunda yakınlık ilkesi çerçevesinde, seçilen temsilciler, aşağıdan yukarıya doğru halkın yerel günlük gereksinimlerine ve istemlerine en doğru ve en hızlı bir biçimde yanıt verecek stratejik bir temel oluşturmaktadırlar.⁷

Mahalle ölçeğinde katılımın öncü kümelerinin kadınlar, orta öğretim gençleri, emekliler, esnaf, öğretmen ve muhtarlardan oluştuğu ifade edilmektedir.⁸ Siyasal alanda edilgen bir rol oynayan kadınlar, küresel feminizm hareketinin de etkisiyle, toplumsal ve ekonomik hak arayışı eğilimine koşut olarak, başta her düzeyde katılım olmak üzere siyasi hak arayışına başlamışlardır. Dünya genelinde görülen bu hareketliliğin Türkiye'deki arka planı, Cumhuriyet öncesi dönemden başlayarak, asıl sonuçlarını medeni ve siyasi hakların yasallaştığı 1926'dan sonra ortaya çıkmıştır.⁹ Türkiye'de kadınlara tanınan siyasi haklar bazı Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında, daha erken gerçekleşmiştir. İlk olarak, 1930'da belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı kadınlara da tanındı. Bunu izleyen süreçte,

⁵ Musa Çadircı, Türkiye'de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine Bir İnceleme, **Belleten**, 34, (1970), ss. 409- 420.

⁶ Ruşen Keleş, **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1980.

⁷ Kumru Çılgın ve Funda Yirmibeşoğlu, “Yerel Demokrasi Arayışında Mahalle Yönetimi” **Planlama**, 29 (2019), ss.102–114.

⁸ Ayşenur Ökten ve diğerleri, “Muhtarlık ve Mahalle: İstanbul'da Mahalleye Bir Katılım Birimi Olarak”, **Mimarlık**, 313 (Eylül-Ekim 2003), ss. 25-46.

⁹ Tarih Vakfı, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, İstanbul: Tarih Vakfı yayınları, 1998.

1933'te muhtarlık seçimlerinde, daha sonra da 5 Aralık 1934'te kadınlara milletvekilliği seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

Seçme ve seçilme hakkının görece erken kazanılmasına karşın, ataerkil toplumun çizdiği “anne” ve “ev kadınlığı” rolü, sadece toplumsal ve ekonomik alanda değil, ancak özellikle, siyasetin erkek alanı olduğu düşüncesiyle, kadınların eğitim, bilgi ve özgüven yetersizliği siyasetten uzak kalmasına neden olmuştur.¹⁰ Kadınların siyasete katılımı konusunda her hangi bir yasal engel bulunmamakla birlikte, oy verme dışında, özellikle yerel ve genel seçimlerde adaylık ve temsil alanlarında kadınlar orantısız olarak düşük düzeydedir.¹¹

Son dönemlerde, kamu yönetimi reformu çerçevesinde muhtarlık yönetiminde düzenlemeler yapılması, hizmette yerellik ilkesinin ivme kazanması ile muhtarlık kadınlar için çekici hale gelmiştir. Türkiye’de muhtarlık, merkezi ile yerel yönetimler arasında, belediye sınırlarında ancak onunla ilişkisiz, bir anlamda etkin siyasetin dışında, rekabetin az olduğu bir kurumdur. Bu bağlamda, muhtarlık, özellikle, yukarıda sayılan toplumsal ve ekonomik koşullar dikkate alındığında; kadınların siyasete etkin bir biçimde katılmalarını kolaylaştıracak önemli bir seçenek olarak görülmektedir.¹²

Genel seçimlerde ve muhtarlık dışındaki öteki yerel seçimlerde adaylık ve seçilebilme güçlüğüne muhtarlıklara göre fazla olması yanında, herhangi bir üst otoriteden bağımsız olması nedeniyle, özellikle, mahalle muhtarlığına kadınların ilgisi artmıştır. KA-DER’in (Kadın Adayları Destekleme Derneği) kadın muhtarlar yetiştirme programları son seçimlerde kadın muhtar sayısının artış göstermesini sağlamıştır.¹³ Türkiye’de kadın mahalle muhtarlarının oranı 2009’da %2,3, 2014’te 2,0 ve 2019’da %3 olmuştur.¹⁴ Bu bağlamda, Türkiye genelinde kadın muhtarların sayısı 2019 yerel seçimlerinde 2014’e oranla %71 artış

¹⁰ Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, “Türkiye’de Kadının Durumu”, 2010, <http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/t%C3%BCrkiyede%20kadinin%20durumu%20SON%2005.05.2009.doc> (5 Kasım 2019)

¹¹ Serpil Sancar, **Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması**, Ankara: CEİD, 2018.

¹² Ahmet Mutlu, **Kadınların Siyasete Girme Yöntemi Olarak Mahalle Muhtarlığı, Yerel Politikalar**, Ocak-Nisan, 2011, s. 26-45. Ayrıca bakınız, Yasemin Çakırcı-Özservet ve Hülya Küçük (drl), **Mahalle Odaklı Katılım**, Ankara: Astana yayınları, 2019.

¹³ KA-DER, “Kadın Muhtarlar Projesi Hayata Geçiyor”, www.ka-der.org.tr > kadın-muhtarlar-projesi-hayata-geciyor (5 Kasım 2019)

¹⁴ “Türkiye Geneli Kadın Muhtar Sayısı”, <http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/kunye/i%C3%A7erik/51-turkiye-geneli-kadin-muhtar-sayisi.html> (5 Kasım 2019)

göstermiştir. İstanbul’da ise kadın muhtar sayısı 2019 mahalli idareler seçimlerinde %41 oranında artış göstererek, 140’a ulaşmış; eşit temsil için umut vaat eden ivme kazanmıştır.

Bu çalışmanın temel araştırma sorusu, mahalle muhtarlığının kadınlar için etkin siyasete katılma seçeneği oluşturup, oluşturmadığıdır? Son yıllarda sayısı artış gösteren, kadın muhtar adayları ve seçilen muhtar adayları hangi nedenlerle seçime girmektedirler? Muhtarlık sürecinde başlıca hangi sorunlarla karşılaşmaktadırlar nelerdir? Kadın muhtarlar erkek muhtarlara göre ne gibi katkılar sağlayabilir? Kadın muhtarların sayısının artması aşağıdan yukarıya doğru kadın temsilini nasıl etkileyecektir? İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde, 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde seçilen 140 kadın muhtar arasından örneklem oluşturulan 10 kadın muhtar ile yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen bulgular çerçevesinde bu sorulara yanıt aranacaktır.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmakta olup; öncelikle, mahalle ve muhtarlık kavramları açıklanmıştır. İkinci bölümde, kadınların siyasetteki yeri tarihsel olarak özetlenmiştir. Son bölümde ise İstanbul’daki kadın muhtarlarla yapılan saha çalışmasından elde edilen sonuçlar tartışılmaktadır.

Çalışmamızda kadın muhtarların sayısındaki artış oranının nedenleri sorgulanmış, kadın muhtarlar yönünden yukarıdaki sorularımıza ayrıntılı yanıt aramak üzere derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Kadınlar, artık siyasette “vitrin olarak değil, etkin rol almak istiyorlar” sloganı irdelenmektedir. Mahalle sınırlarında tanınmışlık katkısıyla, muhtarlığı tercih etmeleri arasında güçlü bir ilişki olduğu varsayılmaktadır. Siyasetin sadece erkek işi olmadığı düşüncesinin toplumda yaygınlaşmasına ve erkek adayları geçerek seçimi kazanmalarını hem kadın hem de erkek seçmenler tarafından desteklenmelerine bağlayabiliriz.

2. MAHALLE KAVRAMI VE MUHTARLIK YÖNETİMİ

Yerel yönetimler, yerel halk tarafından yönetsel organları seçimle belirlenen ve yerel hizmetleri gerçekleştirirken; koşullara ve mevcut durumlara bağlı olarak bazen tek başına bazen merkezi yönetimle ortaklaşa hizmet sunma yetkisine sahip idari birimlerdir.¹⁵ Öte yandan, yerel yönetimler, yerel kaynak ve olanakları kullanarak, şehir ve şehir yerleşiklerinin sorunlarının çözümlenmesine, yerel ölçekte vatandaşların mutluluk, refah ve adaletini sağlamak üzere bir iktidar mücadelesi ve otorite oluşturma süreci olarak görülebilir.¹⁶ Bu bağlamda, “yerel siyaset, bir yandan yerelin sorunları, yerel-merkezi hükümet ilişkilerini, yereldeki aktörler arasında başta yerel seçimler olmak üzere çeşitli konulardaki rekabet ve yarışlarını içermektedir”.¹⁷

Yerel yönetimlerin –belediye başkanı, belediye meclisi, il genel meclisi, köy ve mahalle muhtarlıkları ile ihtiyar heyetleri- doğrudan halkoyu ile seçilmesi, bu birimleri demokratik sürecin önemli unsurları haline getirmektedir. Yerel siyaset, yerel düzeyde karar alma süreçlerinin tüm unsurlarını kapsar. Seçimler ve katılım süreçlerinde yerel siyasetin en temel birimi mahalle yönetimi, kısaca, mahalle muhtarlıklarıdır. Mahalle yönetimi Anayasa’da düzenlenmemiştir ve belediye meclisi kararı, kaymakamın görüşü ve valinin onayı alınarak kurulmaktadır.¹⁸

Mahalle yapısının oluşması, tarihsel geçmişe sahip olmakla birlikte, “muhtarlık yönetim” birimin oluşumu mahalleye göre daha genç bir idari birimdir. Aşağıda, mahalle ve muhtarlık kavramlarının, tarihsel gelişim süreci incelenecektir.

2.1. Mahalle Kavramı

¹⁵ Bekir Parlak ve Mustafa Ökmen, **Yerel Yönetimler Kuram ve Uygulamada Küresel ve Ulusal Konular ve sorunlar**, Bursa: Ekin Yayınları, 4. Baskı, 2015.

¹⁶ Yalçın Akdoğan, **Yerel Siyaset-Kavramlar, Yerel Siyaset Sempozyumu**, İstanbul: Okutan Yayınları, 2008, s. 9–14

¹⁷ Ruşen Keleş, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, İstanbul: Cem Yayınevi, 2011.

¹⁸ 03.07.2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu, Madde 9. Bu kanuna 12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı Kanun ile eklenen bir fıkra ile Belediye sınırları içinde nüfusu 500’ün altında mahalle kurulamaz hükmü getirilmiştir.

Kelime anlamıyla “bir yere inmek, konmak, yerleşmek” anlamına gelen Arapça *hall* (“halel” ve “hulûl”) kökünden türetilmiş bir mekân ismi olan mahalle kelimesi sürekli ya da geçici olarak ikamet etmek üzere kurulan küçük yerleşim birimlerini tanımlar.¹⁹ Yukarıda belirtildiği gibi mahalle, bir kentin ya da kasabanın kesin sınırlarla belirlenmiş, kendi başına yaşama olanakları bulunan en küçük yerleşim alanı olarak ifade edilmektedir. Mahalle, bir kentin “temel unsuru, özü ve çekirdeğidir”.²⁰ Mahalle, komşuluk kavramıyla ilişkilendirecek olunursa; sınırlı bir alanda yer alan, çoğunlukla yüz yüze ve kişisel ilişkilerin hâkim olduğu, üyelerin yürüme mesafesi içerisinde yer alan; okul, park, pazar yeri gibi ortak kent olanaklarından kolaylıkla yararlanabildikleri küçük yerleşim birimi olarak tanımlanır.

Cumhuriyet döneminde mahalle örgütlenmesine ilişkin ilk düzenleme olan, 4541 sayılı Kanununda, “Şehir ve kasabalarda kurulu bulunan ve Belediye Kanununun sekizinci maddesine göre kurulacak olan mahallelerde bir muhtar ve muhtarın başkanlığında bir ihtiyar heyeti bulunur”²¹ ifadesi yer almaktadır. 5393 Sayılı Belediye Kanununun 3. Maddesinde ise “Mahalle: Belediye sınırları içinde, gereksinim ve öncelikleri benzer özellikler gösteren ve sakinleri arasında komşuluk ilişkisi bulunan idarî birimi ”olarak tanımlanmıştır.²²

1982 Anayasası'nın 127. maddesi mahalli idare birimleri arasında mahalle örgütüne yer vermemiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, 5393 sayılı Belediye Kanunu (Madde 9) muhtarlık örgütünün kurulmasını , “Belediye sınırları içinde mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesi, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile olur” biçiminde hükme bağlanmıştır.²³ Ayrıca, mahallelerin kamu tüzel kişiliklerinin olmaması ve kendilerine has bütçelerinin ve personelinin olmaması nedeniyle, öteki yerel yönetim birimlerinden farklıdır. Mahalle yönetimlerine verilmiş bazı görevlerin çoğunlukla merkezi yönetime ait olması, mahalle muhtarlarının “memur” olarak nitelendirilmesi ve muhtarlara genel bütçeden aylık ödenek

¹⁹ Mustafa Sabri Küçükaşçı ve Ali Murat Yel, “Mahalle”, TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mahalle>, 5 Kasım 2019.

²⁰ Köksal Alver, “Mahalle: Mekân ve Hayatın Esrarlı Birlikteliği”, *idealkent*, 2, (Aralık 2010), ss. 116-139.

²¹ “10.04.1944 tarihli 4541 sayılı Şehir Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun”, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.4541.pdf> (19 Ağustos 2019).

²² 03.07.2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> (19.08.2019)

²³ Bilal Eryılmaz, “Türkiye’de Köy ve Mahalle Muhtarlıklarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi”, *Türk İdare Dergisi*, 60. Yıl Özel Sayı, 1988, ss. 465-475.

sağlanması muhtarların merkezi yönetimin en küçük taşra birimi olarak algılanmasına neden olmaktadır.²⁴

Görev bakımından merkezi yönetim birimi gibi görülse de seçilme usulü bakımından yerel yönetim birimi usulleri uygulanmaktadır. Kısacası, mahalle yönetimi fiilen mahalleyi temsil eder, genel idare hizmetlerinin yürütülmesinde merkezi yönetime yardımcı olur, mahalle sakinlerinin istek, dilek ve şikâyetlerini yetki alanına göre ilgili merkezi ve yerel yönetim kuruluşlarına aktaran en küçük toplumsal ve yönetsel birimlerdir.²⁵

2.2. Osmanlı'dan Günümüze Kadar Mahalle Kavramı

Osmanlı Döneminde mahalle yönetimi, mahalle sakinleri tarafından belirlenen bir din adamı (imam) tarafından yönetilir ve mahallenin yönetiminin gelirleri mahallede oturanlar tarafından sağlanır ve mahalle için harcanırdı.²⁶ Osmanlı şehirlerinin ve kasabalarının yönetiminde “*kadi*” ve “*naip*”lere yer almasına karşın; mahallelerin yönetimi imamların sorumluluğundaydı. İmamlar, Padişah'ın beratıyla yetkilendirilen; dini bilgileri yeterli görülen, güvenilirliği olan ve halk tarafından sevilen kişiler içerisinden atanırlardı.

Bu nedenle, camiler mahallenin idari merkezi niteliği kazanmıştır. Bir başka deyişle, cami ya da mescitler merkezi yönetim kararlarının halka duyurulması ve onların talep ve şikâyetlerinin merkeze iletilmesinde bir merkez işlevi görürdü. Ayrıca, tıpkı mahalle kahvehaneleri gibi mescitler de “bir toplantı ve tartışma mahalli olup, kamuoyunun oluştuğu merkezlerdendi.”²⁷

Türkiye’de mahallenin oluşumu ve gelişimi süreçleri Osmanlı’dan günümüze siyasal gelişmelere bağlı olarak değişim yaşamıştır. Tanzimat, genel olarak yönetsel reformun yanında mahalle yönetimi yönünden de yenilikler getirmiştir. Cumhuriyet döneminde mahalle yönetimi gel-gitler yaşamış; yakın zamanlara değin kaldırılması söz konusu iken, 6360 sayılı

²⁴ Özcan Erdagöz, “Mahalle Yönetimi ve Geleceği”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, 1(2012), s. 59-101.

²⁵ Bu konuda bakınız, Hasan Mahmut Kakışım ve Nihat Yılmaz, “Mahalle Yönetimi ve Mahalle Muhtarlarının Profili: Trabzon Ortahisar Örneği”, **Global Journal of Economics and Business Studies**, 6 (2017), s. 110-126.

²⁶ Şule Nur Özkan Erdoğan, **Mahalle ve Türkiye’de Mahalle Muhtarlığı**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Ankara, 2016, s.8.

²⁷ İlber Ortaylı, **Türkiye’de Teşkilat ve İdare Tarihi**, 4. Basım, Ankara: Cedit Neşriyat, 2012, s. 305.

Kanun ile büyükşehir sınırları içerisindeki köylerin mahalleye dönüşmesi nedeniyle yeniden önem kazanmıştır. Aşağıda, bu tarihsel gelişmelerin genel nitelikleri incelenecektir.

Osmanlı'da mahalleler toplumsal, kültürel, ekonomik ve yönetsel anlamda bir toplumsal yapı olarak belirlenmektedir. Sistem içinde oldukça önemli bir çekirdek birimdir. Osmanlı mahallelerinde sosyo-kültürel yapı açısından bakıldığında konut alanlarındaki farklılaşma, gelir ve statüye dayalı olmayıp, etnik ve dini farklılıkları esas alarak oluşmuştur. Mahallelerde sınıfsal bir çizgi görülmemekte ve fakir ve zengin çoğu zaman aynı yerde yaşamaktadır.

Geleneksel dönemde Anadolu şehirleri mahallelerinin şehir yönetimindeki yeri ve etkinliğinde her mahalle bir yönetim birimi olarak algılanmaktaydı. Yasal statüsü ve tüzel kişiliği bulunmayan mahalle yönetimi, sahip olduğu toplumsal doku nedeniyle, günlük yaşama ilişkin işlevsel bir örgütsel yapı olmanın yanında, “temelde merkezi yönetime ait olan ‘sosyal kontrol’ işlevini yerine getiriyor ve vergi toplama işinin her aşamasını yürütüyordu”.²⁸ Mahalle yönetiminin sorumluluğu, “mahallelinin rızası ve kadının arzı üzerine padişahın beratı ile görevlendirilen ‘imam’lara bırakılmıştı”.²⁹ Bu dönemde mahalleler, toplumsal dayanışmayı ve güvenliği sağlardı. Ayrıca, benzer yapıları ve görelî özerkleriyle mahalleler, çoğunlukla güçlü dayanışmaya ve aidiyet duygusuna bağlı olarak “hemşerilik gururunun” kaynağıdır.³⁰

Osmanlı yönetiminde mahalle; mektebi, bakkalı ve bekçisi ile sosyo-kültürel yapının en önemli temel taşı olmuştur. “Bizim Mahalle” ifadesinin altında gerçekte idari birimlerin kurmuş olduğu bir alan değil, tüm özellikleri ile mahalle toplumu anlatılmaktadır. Genel olarak mahalle; herkesin birbirini tanıdığı, çoğunlukla kişilerin tutum ve davranışlarından sorumlu olduğu, toplumsal dayanışma içerisinde bulunan bireylerin yaşamlarını geçirdikleri hanelerin oluşturduğu, sınırları kesin çizgilerle bölünmemiş bir ya da birkaç sokağı ve camisi ya da mescidi bulunan bir alandır.

²⁸ Erbay Arıkboğa, “Yerel Yönetim Açısından Mahalle Muhtarlığına Bir Bakış”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, 8 (3) Temmuz 1999, ss. 103-125,

²⁹ Özer Ergenç, **Osmanlı Şehrindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerine Bazı Düşünceler**, VII. Tarih Kongresi II. Ciltten ayrı basım, TTK Basımevi, Ankara, 1981, s.1271-1272.

³⁰ Doğan Kuban, “Mahalleler (Osmanlı Dönemi)”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C. V, İstanbul 1994.

Mahallelerin idari ve toplumsal yapıları birçok unsurdan oluşmaktadır. Başta İstanbul olmak üzere, nüfus unsuru en temel tanımlayıcı unsur olmuştur. Bu konuda, devletin iskân politikası yanında, “dinî kimlik ve tercihler, etnik kimlik ve tercihler, mesleki grup kimliği, evlilik ya da bekârlık, meskûn ya da meskûn olmayan alanlara yerleşim, sur içi veya sur dışına yerleşim, planlı veya plansız yerleşim, nüfus yoğunluğu ya da azlığı, siyasi, askerî, sosyal ve ekonomik tercihler” önemli olmuştur.³¹ Bu unsurların bir bileşkesi genellikle, merkezi yönetimin iradesi ile belirleniyordu.

Osmanlı döneminde mahalle, iktisadi, mali ve idari yönden kendi içine kapalı, genellikle etnik ve dinî farklılığa göre biçimlenmiş fiziki bir mekândı. “Bir paşa konağının karşısında bir vakıf kâtibinin küçük evi, ilmiye ricalinden birinin konağının yanında mahalle suyolcusunun kulübesi bulunabilmekte,” bazı mahallelerde ise mesleki anlamda yoğunlaşmanın etkili olduğu görülmekteydi (örneğin, İstanbul’da Vezneciler mahallesi gibi).³²

Tanzimat döneminden sonra özellikle idari yenilikler sonucunda, Osmanlı şehirleri daha büyümüş ve yapısal değişim sürecine girmiştir. 1880’lerden önce komşuluk ilişkilerine bağlı olarak kendiliğinden gelişen mahalle ve mahalle kültürü, altyapı alanında önemli değişimler geçiren bir yapı oluşmuştur.

19. yy. sonunda ki bu dönemde kentler yatay nitelikte gelişmemiştir. Nüfus artışı ile kalabalıklaşan kentlerin yoğunluğu artmıştır. Bu yoğunluk artışı apartmanlaşmayı doğurmuş ve apartmanlaşma orta tabakaya özgü bir olgu olduğunu söylenebilir. Türkiye’de orta tabakalaşma eğilimlerinin gözlenmiştir. Mahalle yönetimiyle ilgili en önemli değişiklik Tanzimat döneminde İstanbul’a göçü önlemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmalarda, mahalle düzeyinde yeni bir oluşum gereği duyulmuş ve tarihte ilk kez 1829’da İstanbul mahallelerinde “muhtarlık örgütü” kurulmuştur. 1833’ten günümüze kadar geçen süreçte bu kurum, önemli denilebilecek bir değişiklik yaşamıştır.

³¹ Mehmet Canatar, “İstanbul’un Nahiye ve Mahalleleri (1453-1923)”, **Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Siyaset ve Yönetim – 2 Demografi**, Feridun B. Emecen ve Coşkun Yılmaz (Bölüm Editörleri), Mas Matbaacılık, 2015, ss. 218-245.

³² Canatar, 2015. Fatih’in saltanatı sonunda İstanbul’da 182 olarak tespit edilen mahalle sayısı, gayrimüslim mahalleleri hariç 1546’da 219’a, 1600’de 226’ya yükselmişti.

Muhtarların mahallelerinde yaşayanların tutum ve davranışlarını gözlemek, sakıncalı kimselerin mahalleye gelip yerleşmesini önlemek, seyahat edecek kişilere izin için “mühürlü pusula” denilen ilmühaberi vermek başlıca görevleriydi. Mahalleye yerleşmek üzere gelenlere genellikle muhtar kefil oluyordu. Böylece, mahallede güvenliğin ve huzurun sağlanmasında ilk sorumluluk muhtara verilmiştir.

Tanzimat’la birlikte birçok alanda gerçekleşen düzenlemeler kentleri doğrudan etkilemiştir. Yönetim merkezi konumundaki büyük çaplı kent merkezlerinde meclisler oluşturulmuş, yerel halkın yönetime katılması doğrultusunda önceki döneme nazaran önemli değişiklikler, yenilikler yapılmıştır. Cumhuriyet sonrasında 1950'lere kadar geleneksel yapısını sürdüren mahalle olgusu, fiziksel yapısında bozulmaya başlamış ve bunun en önemli etkeni batı şehirlerine benzerlik gösteren şehirler, meydana getirilme nedeni “apartmanlaşma” ve oluşturulan hatalı imar planları oluşturmaktadır. Batı kültürüne özgü bir yaşam alanı olan apartmanlaşma, özellikle, Cumhuriyet döneminde, yabancı uzmanların yönlendirmesiyle hazırlanan ve geliştirilen yeni imar planları ve mevzuatta hız kazanmıştır. Bunun sonucunda, düzensiz, sık yapılaşmış, sağlıksız yeni mahalleler oluşmuştur. Apartmanlaşma mahalledeki insani ilişkilerini oldukça etkilemekle birlikte; geleneksel dönemdeki gibi mahalle-toplum ilişkilerinin yoğun yaşanmadığı gözlenmiştir.

Kentleşmenin hızlı gerçekleştiği bu dönemde konutların sunum biçimine bağlı olarak ortaya çıkan üç tip mahalle olgusundan söz edilmektedir:³³

- Yoğunluk artışına paralel olarak, fiziksel ve toplumsal bozulmanın gözlemlendiği, yasal olarak gerçekleşen mahallelerdir. Büyük şehirlerimizde mahalle olgusu, geleneksel ve sosyal dokuyu oldukça erken terk etmiş olması nedeniyle, bu mahalle yapılarında komşuluk ilişkilerinden bahsetmek mümkün değildir.
- İkinci tip mahallede ise; büyükşehirlerde müteahhitler tarafından tek tek inşa edilen apartmanlar yerine, büyük inşaat firmalarının çok sayıda konutu üretip

³³ Semra Ürküt, **Yaşanabilir Çevre Oluşumunda Mahalle Kriterinin İncelenmesi, Katılım, İletişim ve Etkileşim Çerçevesinde Mahalle Sosyal ve Mekânsal Yapısı**, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, 1998.

pazarlaması sonucu oluşan toplu konut mahalleleridir. Bu mahallelerde genel değişime de uyumlu olarak yeni bir yaşam tarzı ve eskisinden farklı ilişkiler ortaya çıkmıştır. Mekâna bağlı olarak sosyal ilişkiler ve komşuluk ilişkileri planlı yerleşim alanlarında zamanla azalarak yok olmaya yüz tutmuştur.

- Üçüncü tip mahalle ise gecekondulu mahalleleridir. Bu mahalle olgusunda temel farklılıkların başında yasal mevzuata uygun olmaması durumu gelmektedir. Gecekondulu mahallelerinin toplumsal etkileşimlerle ilişkili olarak organik gelişen bir sınırı vardır. Aynı yöreden gelenler aynı fiziksel alanlara yerleşerek, kendi içinde kapalı "kültür adacıkları" oluşturmaktadır. Her biri bir mahalle büyüklüğünde olan bu adacıklar, insanların göç ettikleri yörelerinin küçük modeli yansıtmaktadır

Sonuç olarak, Cumhuriyet sonrası dönemde üç mahalle tipiyle karşılaşılma ile birlikte, birbirinden tamamen ayrılan iki farklı toplumsal yapının mevcut olduğundan söz edilebilir. Bunlar, gecekondulu ve modern kentli ayrımıdır. Her iki toplumsal yapı da hem toplumsal hayatlarında hem de fiziksel mekânda bir araya gelmezlerdi.³⁴ Bununla birlikte, büyük kentlerde yaşanan kentsel dönüşüm modern kent mitinin çöküşüne neden olmaktadır.³⁵ Bir yandan mahalleler dönüşürken, fiziksel mekân toplumsal ve ekonomik yapılar da değişmektedir. Mahalleler eski dokusunu ve duygudaşlığını yitirmektedir.

2.3. Muhtarlık Yönetiminin Kurulması

Muhtarlık yönetiminin kuruluşunu birçok yönden ele almak olanaklıdır. Ancak ana sorular böyle bir yönetim birimine neden gereksinim duyulduğudur. “Muhtarlığın Kurulması olayı sadece siyasi bir kararla anlatılamayacak kadar karmaşıktır. Ayrıca muhtarlığın İstanbul’da kurulmasıyla (1829), taşrada kurulması (1833) bir noktada aynı yönetsel karmaşanın ürünü olarak görülse de nedenleri başka başkadır.”³⁶

³⁴ Tahire Erman, “Gecekondulu Çalışmalarında ‘Öteki’ Olarak Gecekondulu Kurguları”, **European Journal of Turkish Studies**, 2004/1, <https://journals.openedition.org/ejts/85>, (5 Kasım 2019)

³⁵ Hatice Kurtuluş, “Kentsel Dönüşüme Modern Kent Mitinin Çöküşü Çerçevesinden Bakmak”, **Planlama**, 2006, 6-11.

³⁶ Erbay Arıkboğa, **Yerel Yönetimler, Katılım ve Mahalle Muhtarlığı**, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1998, s. 95.

Osmanlı döneminde muhtarlık örgütünden önce, mahalli idarelerin yönetiminden kadıların nezaretinde imamlar görevliydi. İmamlar, dini ve ahlaki görevlerini yerine getirmelerinin yanı sıra, kadıların yürüttüğü öteki işleri, mülki, idari, beledi, asayiş gibi hizmetleri kadıların teftişinde yerine getirirlerdi. İmamlar, mahallede yaşanan, su, aydınlatma, güvenlik, mahalli temizlik, düzen vb. akla gelebilecek tüm beledi ve idari gereksinimlerin giderilmesinden sorumluydu.³⁷ Gayri Müslim mahallerinde ise yönetici olarak “kocabaşlar” bulunmakta, din adamları ise onların yardımcısıydı.³⁸

Muhtarlık örgütünün kurulmasıyla, muhtar, imama göre daha yetkili bir kişi konumuna gelmiştir. İstanbul’dan başlayarak yaygınlaşan muhtarlık yönetimi bir anlamda nahiyeleri oluşturan küçük birimler olarak gelişmiştir. Böylece, vergi toplanması, güvenlik ve belediye hizmetlerinin yerine getirilmesi muhtarlara bırakılmıştır. Eski yapıda tüm mahalle yerleşikleri birbirine kefil iken, yeni yapıda muhtar bütün mahallenin, imam da muhtarın kefiliydi. Böylece, imamların bazı görevlerini muhtarlara devretmesiyle oluşan itibar kaybının bir ölçüde korunmaya çalışılmıştır. Gayrimüslim mahallelerinde muhtarlık yapısına tam olarak geçilmesi bir süre sonra başlamıştır.

Bu dönemde muhtarların görevlerine baktığımızda oldukça geniş yetkilerinin olduğunu görülmektedir:

- “İlmühaber kâğıdı vermek,
- Geçici olarak gelenlerin mürur tezkirelerini kontrol etmek,
- Mahalleye yerleşmek için gelenlerin kimliğini saptamak ve kefil olan mahalleliyle birlikte defterlere kaydetmek,
- Mahallelinin devlete vereceği her türlü vergi ve giderleri için mahalleliye yardımcı olmak,
- Vergilerin toplanmasında aktif olarak görev almak,
- Evlenme işlerini halletmek,
- Askerlik işlerini halletmek,

³⁷ Rasim Akpınar, **Halka En Yakın Olan Muhtarlık Müessesesi: İzmir Karşıyaka İlçesinde Nitel Bir Araştırma**, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Nisan-Eylül 2017, Sayı: 13, s.100, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/333785>, (30 Ekim 2019).

³⁸ Yusuf Şahin ve Semih Asarkaya, “Mahalle Muhtarlığı Kurumunun Tarihi Gelişimi”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 11(2019), s. 323-32.

- Mahallede doğanları, haber alınamayanları ve başka yerlere ikamet etmiş olanların kayıtlarını tutmak,
- Genel olarak halk- hükümet ilişkilerinin sağlamak,
- Mahalleye yeni gelen güvenilir kimselere kefil olmak ve
- Mahalleye sakıncalı kimselerin yerleşmesini önlemektir.³⁹

Muhtarlık örgütünün günümüzdeki örnekleri ilk olarak, 1829'da İstanbul'da oluşturulmuştur. II. Mahmut döneminde, Yeniçeri Ocağı'nın kapatılması sonrasında "herhangi bir kötü vaka ile karşılaşmamak için ve küçük yerlerin asayişini koruyabilmek" amacıyla muhtarlık örgütü kurulmuştur.⁴⁰ İlk muhtarlık örgütü "Bilad-ı Selase" olarak adlandırılan Galata, Üsküdar ve Eyüp mahalleleri olarak kurulmuştur.⁴¹

2.3.1. Osmanlı Devletinde Muhtarlığın Hukuki Dönüşüm Süreci

Osmanlı Devleti döneminde uzunca bir süre mahalle yöneticisi olarak imamlar görev yapmışlardır. Ancak 1829 yılına gelindiğinde imamlar bu görev için yeterli görülmemiş ve mahalle yöneticiliği için yeni bir kurum oluşturulmuştur.⁴² Muhtarlığın teşkil edilmesindeki amaç yeniçeri ocağının kaldırılmasının ardından güvenlik açısından meydana gelen boşluk ortamında taşradan İstanbul'a yapılan göçleri kontrol altına almak, köy ve mahallelere gelen ve buralardan ayrılanların denetimi için kayıt işlemlerini daha düzenli olarak yürütmek ve böylece memlekette güven ve huzur ortamını sağlamaktır.⁴³ Muhtarlık örgütünün kurulmasının temel nedenleri; bu dönemde yaşanan iç karışıklıklar ve buna bağlı olarak gerçekleşen göç dalgasıdır. Göç ile birlikte ekonomik ve sosyal dengenin değişiklikler meydana gelmiştir. Göç veren mahallelerin vergi yükü artmış ve göç alan mahallelerde ise 1826'da Yeniçeri Ocağının kalkması sebebiyle güvenlik sorunu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, imamların bazı idari işlemlerde

³⁹İlber Ortaylı, 2012, s. 109.

⁴⁰ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Muhtarlıklar Müdürlüğü, "Muhtarlık Tarihçesi", <http://gida.ibb.istanbul/muhtarliklar-mudurlugu/muhtarlik-tarihcesi.html> (19 Ağustos 2019).

⁴¹ Mustafa Sabri Küçükbaşcı ve Ali Murat Yel, "Mahalle", **TDV İslam Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mahalle>, (5 Kasım 2019).

⁴² Şahin ve Asarkaya, s.26

⁴³ Ali Akyıldız, "Muhtar", **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2006, s. 52.

usulsüzlük yapmaları ve halka zulmetmelerinin etkisiyle⁴⁴ yeni bir kamu görevlisine gereksinim duyularak muhtarlık örgütü kurulmuştur.

1829'da oluşturulan muhtarlık örgütü, Cumhuriyet öncesi dönemde yapısal olarak birçok değişikliğe uğramıştır. 2 Haziran 1863'de yayımlanan *Tasvir- i Efkâr* gazetesinde “Muhtaran İntihabı Hakkında Talimat” ile “İntihabı A'za Hakkında Talimat”larda muhtar ve aza seçimleriyle ilgili bilgiler yer almaktadır. Söz konusu düzenlemeler uzun ömürlü olmamıştır. 1864'te yürürlüğe konulan Vilayet Nizamnamesiyle muhtarlığa ilişkin yeni düzenlemeler getirilmiştir.⁴⁵ Gerçekleşen yeni düzenlemelerle, 1863 düzenlemesi uygulanma olanağı bulamamıştır.

Yapılan düzenlemelere bakılacak olursa; ilk defa idari birim olarak vilayetler - günümüzdeki il ölçeği yerine önceki Osmanlı eyaletlerinden daha büyük coğrafi bir alan- livalara, livalar kazalara, kazalar da köy (*karye*) ve nahiyelere bölünmüştür.⁴⁶ Şehir ve kasabalarda en az elli mahalleden oluşan yönetim birimleri köy olarak kabul edilirken, her köy belediye sayılmıştır. Mahalle muhtarlıkları ile ilgili açık bir tanım bulunmamakla birlikte, nizamnamenin köy ile ilgili maddeleri mahalleyi de kapsamaktadır.

Nizamname köylerde muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerinin seçim konusunu da düzenlemiştir. Köy muhtar ve ihtiyar heyeti üyeleri Osmanlı tebaasından, en az otuz yaşında ve her yıl en az yüz kuruş vergi verenler arasından seçilirdi. Muhtarlar vergi toplama ve benzer konularda merkezi idarenin temsilcisi sayılırdılar. Vilayet merkezlerinde vali, hâkim, muhasebeci, müftü ve bölgenin saygın ileri gelenleri ile Müslüman olmayan toplulukların dini liderleri her iki yüz ev için yaşamı boyunca hiç cinayet işlememiş, toplum içerisinde dürüstlüğü ve örnek ahlâkıyla ön planda olan kişilerden “bir muhtar” seçilirdi.⁴⁷ Muhtarların görev süresi iki yıla sınırlandırılmış ve 3 yıl geçmeden aynı kişinin yeniden muhtar olamayacağı düzenlenmiştir.

⁴⁴ Kemal Beydilli, **Osmanlı'da İmamlar ve Bir İmamın Günlüğü**, İstanbul: Yitik Hazine Yayınları, 2013.

⁴⁵ Mustafa Gençoğlu, “1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 2(1), s. 29-50.

⁴⁶ Nazım Kartal, “Tanzimat'tan Cumhuriyete Osmanlı'da Mülki İdare”, **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, 4-1(2013), s. 1-24.

⁴⁷ Onur Aydoğdu ve Aziz Tuncer, “Tanzimat Sürecinin Dönüştürücü Etkisi ve Mahalle Muhtarlıklarının Kurulması”, **Journal of Political Administrative and Local Studies**, 1 (2018): 87-112.

1871 Nizamnamesi mahalle yönetimi ile ilgili olarak 1864 Nizamname'sini esas almış ve köklü değişikliklere yer vermemiştir. Nüfusu beş yüz kişiden fazla olan yerleşim yerlerinde köylerden kaza ve köy arasında ilk kez nahiye birimi oluşturulmuştur. Ancak bu düzenlemenin mahallelerde uygulanmamıştır. Ayrıca, vilayetlerde beledi örgütlenmelerin kurulması da söz konusu nizamname ile gerçekleşmiştir.

Bu nizamname ile mahalle yönetimini ilgilendiren en önemli değişiklik ise muhtarların görevlerinin açık bir biçimde belirlenmiş olmasıdır. Aslında, bu değişiklikler köy yönetimi için yapılmış olup, 1864 Nizamnamesi ile belirtilen mahallelerin köy statüsünde olması nedeniyle mahalleler için de geçerlidir. Getirilen yenilikler çerçevesinde muhtarların görevlerine bakılacak olursa, temel işlev devletin vergi toplama ve asayiş konularındaki uygulayıcısı ve merkez ile çevre arasında iletişim işlevleri öne çıkmaktadır.⁴⁸

1875'te mahkemeler ve meclis üyeleri hükümetin siyasal etkisinden arındırılarak, bir biçimde seçilmeleri için bir talimat yayımlanmıştır. Genel olarak, mahalleyle ilgili bir çok şeyden söz edilmemiş olsa da 4. madde mahalleleri ilgilendirmektedir:

Her kazanın dâhilinde bulunan karye ve mahallelerin kaç adedi la-akall iki yüz haneyi cem'ideler ise o kadarı bir heyet-i intihabiye itibar edilecektir. Bu heyetlerin her birinden ve merkez kazanın mahallatından vakt-i intihabda ikişer intihabcı tayin kılınarak anlar merkez-i kazada bi'l-ictima kendü kazalarının meclis-i davası ile idare meclisi için aded-i muayyeninin iki misli kadar aza intihab idecekler ve işbu intihab olunan adamların nısfı mutasarrıf-ı liva marifetiyle bi't-tefrik meclis-i idare ve davanın aza ve mümeyyizliğine tayin olunacaklardır.⁴⁹

Bu maddeyle her kazada bulunan köy ve mahallelerde iki yüz hane tarafından bir seçim heyeti oluşturulması karara bağlanmıştır. Bu heyetler ve kazanın mahallelerinden seçim zamanları seçilen iki kişinin kaza merkezinde toplanmaları ve kendi kazalarının meclis-i davası ile idare meclisleri için oluşturulandan iki kat fazla aza seçmelerini belirtmiştir. Bu

⁴⁸1871 Vilayet-İ Umumiye Vilayet Nizamnamesi, md. 10.

⁴⁹ Cenk Reyhan, "Yerel Yönetim Metinleri XXX: 1875 Tarihli Aza Seçimine Dair Genel Talimat", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, 11(2000), s. 129-131.

seçilen üyelerin yarısını ayırma görevi ise liva mutasarrıfına bırakılarak meclis-i davanın ve idare meclisinin üyelerine son halinin verilmesi istenmiştir.

1876 İdare-i Nevahi Nizamnamesi'nde (Madde 18) ise her yıl muhtar seçimlerinin yapılacağı ve nereden seçilecekleri belirlenmektedir. 1891 tarihli Ebniye Kanunu, mahalle kurmak isteyenlere, asayiş ve alt yapı ve imar konularında bazı yükümlülükler getirmiştir.⁵⁰ 1913'te yürürlüğe giren İdare-yi Umumiye-yi Vilayet Kanunu ile mahalle yönetimleri hakkındaki önceki düzenlemeler yürürlükten kaldırılmıştır.

Böylece, mahalle muhtarlıkları hukuki statülerini kaybetmişlerdir.⁵¹ Hukuki dayanağını kaybeden mahalle muhtarlıkları yapılan son düzenlemenin aksine fiili durumlarını 1930'a kadar sürdürmüştür. Yönetimin “göz yumması” yanında, mahalle sakinlerinin de bu kuruma sahip çıkması “mahalle bilincinin canlılığının ve muhtarlıkların yerel kimliklerinin devam ettiğinin açık bir göstergesidir.”⁵² Bununla birlikte, Vilayet Nizamnamesi ve izleyen düzenlemeler, belediye örgütü ile mahalle örgütü arasında bir ilişki kurulamaması ve mahalle muhtarlıklarının yetersiz olanakları nedeniyle etkili olamamışlardır.

2.3.2. Cumhuriyet Döneminde Mahalle Muhtarlığının Gelişimi

Halen yürürlükte olan ve Cumhuriyetin ilk yıllarında 1924'te kabul edilen 442 sayılı Köy Kanunu'nda köy muhtarlıklarıyla ilgili hükümler mahalle muhtarlıkları için de geçerli olmuştur. Daha sonra 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ile mahalle kavramı yasal bir nitelik kazanmıştır. Bununla birlikte, mahalle bir yönetim birimi olarak benimsenmemiştir. Zaten, 1933'te 2295 sayılı Belediye Teşkilatı Olan Yerlerde Muhtar ve İhtiyar Heyetlerinin Lâğvı Hakkında Kanun ile mahalle muhtarlığı kaldırılmış ve görevleri belediyeye, zabıtaya ve farklı devlet kurumlarına dağıtılmıştır.⁵³

⁵⁰ Koray Özcan, “Tanzimat’ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Plânlama Deneyimleri (1839–1908)”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, VII/2 (2006), ss. 149-180.

⁵¹ Hikmet Kavruk, **Köy ve Mahalle: Yerleşim ve Yönetim Birimi**, Odak Yayınevi, Ankara, 2004, ss.180.

⁵² Erbay Arıkboğa, 1998, s.109. 1900'lü yılların başlarında İstanbul'da, Dersaadet (Suriçi) ve Bilad-ı Selase'de (Üç Belde, Galata, Üsküdar ve Eyüp), altı yüze yakın mahalle bulunduğu belirtilmektedir. Osman Nuri Ergin, **Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, C. 3, İstanbul, 1995.

⁵³ Arıkboğa, 1999.

Yaklaşık on yıl sonra, bir yandan muhtarlıkların görevinin öteki kuruluşlarca etkili bir biçimde yerine getirilememesi, öte yandan yönetsel yapıda yapılması tasarlanan düzenlemeler nedeniyle, 10.04.1944 tarih ve 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun kabul edilmiştir.⁵⁴ Böylece, mahalle muhtarlıkları önceden olduğu gibi merkezi yönetimin bir uzantısı ve yardımcısı olarak yeniden yapılandırılmışlardır. Bu bağlamda, muhtar ve ihtiyar heyetinin seçim ve görevlerine ilişkin olarak, 1945'te Şehir ve Kasabalardaki yer alan Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü düzenlenmiştir.⁵⁵ Bununla birlikte, gerek seçim usulü gerekse görev süresi yönünden zaman içerisinde değişiklikler olmuştur.⁵⁶

Mahalle muhtar ve İhtiyar Heyeti'nin, halen yürürlükte olan 4541 sayılı Kanun'da (Madde 3) sayılan ve çeşitli kanunlardan kaynaklanan çeşitli görevleri bulunmaktadır. Bunların bazıları şunlardır:⁵⁷

- Doğum, ölüm başta olmak üzere nüfus ve ikametgâh kayıtları ve bunların örneğini vermek,
- Askerlik yoklama ve sevkleriyle ilgili tebligatları ilgililere iletmek; bu konuda gerekli görevleri yerine getirmek,
- İlçe seçim kurulları ile işbirliği içerisinde sandık seçmen listelerini askıya çıkarmak ve öteki görevleri yerine getirmek,
- Kadastro ilanlarını askıya çıkarmak,

⁵⁴ Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.2972&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=muhtar&Tur=1&Tertip=5&No=2972> (5.11.2019)

⁵⁵ Şehir ve Kasabalardaki Yer Alan Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü, Buna göre, muhtarlıklarda gerçekleştirilen işlemlerden alınan harçlar kira, ısıtma, aydınlatma, hademe ücreti gibi masraflar için muhtarlara aittir (Madde 21).

<https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.3.4541&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=muhtar&Tur=1&Tertip=3&No=4541>, (5.11.2019).

⁵⁶ İlk düzenlemeye göre mahalle muhtarı ve ihtiyar heyeti ayrı ayrı seçilirken, 1947'de 5046 sayılı Kanun'la ihtiyar heyetinin kendi arasından muhtar seçmesi benimsenmiştir. 1950'de çıkarılan 5671 sayılı kanunla dört yılda bir yapılan seçimler iki yılda bir olarak değiştirilmiştir. Daha sonra 1956'da 6834 sayılı Kanun ile yeniden 4 yıla çıkartılmıştır. Bu konuda en son değişiklik, 1984'te 2972 sayılı Mahalli idareler ve Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'u (Madde 8) ile yapılarak mahalle muhtarının ve ihtiyar heyetinin seçimleri mahalli idareler seçimleriyle birleştirilerek seçimlerin her 5 yılda bir yapılması benimsenmiştir.

⁵⁷ Hamit Palabıyık ve Şermin Atak, "Türkiye'de Mahalle Yönetimi," **Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler**, Bekir Parlak ve Hüseyin Özgür (Ed.), Ankara: Alfa, 2002, s.331-371.

- Öğretim yılı başında öğrenim çağındaki çocukların kimliklerini gösterir çizelge hazırlamak,
- Yaşlılık ve malullük geliri olanların sağ olduğunu gösterir yoklama belgelerini onamak,
- Ulusal savunma, sivil savunma ve seferberlik görev emri şle ilgili görevleri yerine getirmek,
- Salgın ve bulaşıcı hastalıkları ilgili gelişmeleri resmi kurumlara bildirmek ve
- Kolluk güçleriyle işbirliği yapmaktır.

Mahalle muhtarlarının geniş görev alanlarıyla orantılı düzenli bir gelir kaynakları bulunmadığından, maddi olarak sıkıntıya düşmelerine ve çeşitli giderlerini de karşılayamamalarına neden olmuştur. Türkiye Muhtarlar Federasyonunun da katkısıyla, 29.08.1977 tarih ve 2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Kanunu ile muhtarlara devlet bütçesinden belirli bir miktar ödenek verilmesi sağlanmıştır.⁵⁸ Ancak bu düzenlemeyle, muhtarların yaptıkları işlerden aldıkları harçlarla ortaya çıkan gelirlerinin yalnızca %25'inin kendilerine aktarılması uygun bulunmuştur. Ayrıca, muhtarların özlük hakları bu kapsamda geliştirilerek, sigortası bulunmayan ve emekli aylığı almayanların sosyal güvenlik kapsamına alınmaları sağlanmıştır

1984'de kabul edilen 2972 sayılı kanun uyarınca mahalle muhtarı ve ihtiyar heyeti seçimlerinde farklı hükümler uygulanmaktadır. Öncelikle, milletvekilleri, belediye başkanları, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri adayları gibi muhtarlar da mahalli idareler seçimlerinde adaylıklarını koyabilmek ya da aday gösterilebilmek için görevlerinden istifa etmek zorunda değildirler (Madde 17). Bununla birlikte, aynı kişi, aynı anda milletvekilliği, belediye başkanlığı, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliği ile muhtarlık yapamaz. Bu görevlerin birisinde bulunanlardan bir diğerine seçilenler, seçim sonuçlarının kendilerine tebliğ edildiği tarihten itibaren 15 gün içinde tercih haklarını kullanırlar. Bu süre içinde tercih haklarını kullanmayanlar seçildikleri yeni görevi reddetmiş sayılırlar. Mahalle ihtiyar heyetine 8 üye seçilir ve oyların sayılması sonrasında en fazla oya sahip olan 4 üye asıl, geri kalan üyeler ise yedek üye olurlar (Madde 30/b). En az altı aydan beri o mahallede oturmak

⁵⁸ Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr> › MevzuatMetin › 1.5.2108.pdf (5 Kasım 2019)

şartıyla on sekiz yaşını –önceki halinde 25 yaşını- dolduran her Türk vatandaşı, bu Kanunda ve bu Kanunun atıf yaptığı diğer kanunlarda öngörülen hükümlerce seçilmeye mani hali olmamak ve okur-yazar olmak kaydıyla, muhtar, ihtiyar meclisi ve ihtiyar heyeti üyesi seçilebilir (Madde 31/2). 10. 06.1983 tarih ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda (Madde 11) yer alan seçilme ehliyetine ilişkin engeller, mahalli seçimlerde aday olacaklar için de geçerlidir. Buna göre, kısıtlılar, askerlikle ilişkili olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar affa uğramış olsalar bile; basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle mahkûm olanlar, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının, birinci babında yazılı suçlardan veya bu suçların işlenmesini aleni olarak tahrik etme suçundan mahkûm olanlar, Terör eylemlerinden mahkûm olanlar, Türk Ceza Kanununun 536. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında yazılı eylemlerle aynı Kanunun 537. maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında yazılı eylemleri siyasi ve ideolojik amaçlarla işlemekten mahkûm olanlar, aday olamazlar (2972 sayılı Kanun Madde 9).

4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanunun 18 inci maddesine göre sıfatları kaldırılan mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti üyeleri tekrar aynı görevlere seçilemezler. Muhtar ile ihtiyar meclisi veya heyeti üyelerinin seçiminde; muhtar ile bu Kanunun 30/b bentlerinde gösterilen ihtiyar meclisi ya da heyeti üye sayısı kadar ismin birlikte yazılı olduğu oy pusulası kullanılır (Madde 32). Mahalle muhtarlığının herhangi bir sebeple boşalması halinde ihtiyar meclisi ya da heyetinin birinci üyesi durumu, yazılı olarak ilgili seçim kuruluna ve mahallin en büyük mülkiye amirine bildirmek zorundadır. Boşalan muhtarlıklar için her yıl haziran ayının ilk pazar günü seçim yapılır. Seçim yapıncaya kadar muhtarlık görevi mahallin en büyük mülkiye amiri tarafından atanacak muhtar vekili tarafından yürütülür. Seçim döneminin sona ermesinden önce ihtiyar meclisi ya da heyeti üye sayısının yedeklerinin de getirilmesinden sonra üye tamsayısının, yarısına düşmesi halinde, muhtar, durumu bir hafta içinde ilgili seçim kurulu başkanlığına ve bilgi için de mahallin en büyük mülkiye amirine bildirmeye mecburdur. Bu bildirim üzerine ilçe seçim kurulu başkanlığınca durum 48 saat içinde ilan edilir. İlan tarihinden sonra gelen

60. günü izleyen eden ilk pazar günü seçim yapılır. İhtiyar meclisi ya da heyeti seçiminin yapılması gerektiği hallerde mahalle muhtarlığı da boşalmış ise, haziran ayı beklenmeksizin her iki seçim birlikte yapılır (Madde 33).

2004 sonrasında yerel yönetim mevzuatında yapılan değişiklikler yanında, 5393 sayılı Kanun'da (Madde 9) “[M]uhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak gereksinimleri belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve öteki kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, öteki kurumlarla işbirliği yapmak ve kanunlarda verilen öteki görevleri yapmakla yükümlüdür” hükmü getirilmiştir. Bununla birlikte, belediyelerin, mahallenin ve muhtarlığın gereksinimlerinin karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe olanakları ölçüsünde gerekli aynı yardım ve desteği sağlayacağı; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulunduracağı ve hizmetlerin mahallenin gereksinimlerine uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışacağı belirtilmiştir. Ayrıca, mahalle yönetimlerinin belediye ihtisas komisyonlarında ve oluşturulan Kent Konseylerinde mahalle ile ilgili konuların görüşülmesi halinde, oy hakkı olmamak kaydıyla, toplantılara katılarak görüş bildirileceği ve katkı sağlayabileceği hükme bağlanmıştır (Madde 24 ve Madde76). Kent Konseyleri'nde muhtarların varlığı çok önemlidir. Günümüzde çok büyük oranda işlevsel olduğunu söylenirse de kent konseyleri ilgili kentteki farklı kesimleri bir araya toplayan en geniş katılımlı bir müzakere sistemidir. Mahalle yönetiminin il özel idaresi ihtisas komisyonlarına katılımı da hükme bağlanmıştır (5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu Madde 16). 5393 Sayılı Kanunda ayrıca dezavantajlı gruplar için yardım ve dayanışma bağlamında gönüllü kişilerin katılabileceği ifade edilmiştir (Madde 77).

Genel olarak mahalle ve köy muhtarlığı sistemi ile ilgili bazı son gelişmelere tartışılmaktadır. 6360 sayılı Yasa ile bir yandan 14 yeni büyükşehir belediyesi oluşturulurken, öte yandan il mücavir alanının kapsamı büyükşehir hizmet sınırı ile eşleştirilmiş, büyükşehir belediyelerinin hizmet alanları genişletilip merkezi yönetimin hizmet sınırları daraltılmıştır. Ayrıca, büyükşehirlerdeki belde belediyeleri ve köyler tüzel kişiliğini kaybedip, bağlı

oldukları ilçenin mahallesine dönüştürülmüştür. Bu değişiklikten sonra, 2011’de 34.396 olan köy sayısı 2019’da 18.290’a azalmış, bunların 16.106’sı mahalleye dönüşmüştür.⁵⁹

Kamu tüzel kişiliği sıfatından doğan hak ve ayrıcalıklardan mahrum kalan mahalle yönetimlerinin yerel kamu hizmetlerini yerine getirmesi olanaksızdır. Bir başka deyişle, eski köy yönetimleri tamamen etkisiz hâle getirilerek belediyelere bağımlı hâle gelmişlerdir. Bunun sonucu olarak, ölçek ve gelişmişlik düzeyine göre, yönetimde etkililik ve etkinlik süreçlerinde farklı sorunların ortaya çıkacağı ileri sürülmüştür.⁶⁰ Öte yandan, muhtarların merkezi idareyle ilişkilerini güçlendirmek ve vatandaş taleplerinin ilgili kurumlara iletilmesini sağlamak amacıyla, işletilmesi; a)Valiliklerde “İl Mahalli İdareler Müdürlüğü”nce, b)Büyükşehir belediyelerinde, belediye meclisince norm kadro ilke ve standartlarına uygun olarak mevcut daire başkanlıklarından birinin bu genelgedeki iş ve işlemleri yürütmek üzere,“Muhtarlıklar Daire Başkanlığı” adıyla yeniden yapılandırılacak olan başkanlıkça ve c)İl ve ilçe belediyelerinde ise, belediye meclisince norm kadro ilke ve standartlarına uygun olarak mevcut müdürlüklerden birinin bu genelgedeki iş ve işlemleri yürütmek üzere, “Muhtarlıklar Müdürlüğü” adıyla yeniden yapılandırılacak olan müdürlükçe yerine getirilecek yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. “Muhtar Bilgi Sistemi” (www.muhtar.gov.tr adresinde) uygulanmaya başlanmıştır. İçişleri Bakanlığında, muhtar taleplerini takip etmek ve etkin bir şekilde sonuçlandırmak üzere oluşturulan bu sisteme göre,

- İçişleri Bakanlığınca “www.muhtar.gov.tr” uzantılı internet sitesi oluşturularak her muhtara bir mail adresi verilmiş olup, muhtarlar bu internet sitesi üzerinden taleplerini iletebileceklerdir.
- Elektronik ortamda gelen talepler, doğrudan sistem üzerinden ilgili birime yönlendirilecek, diğer yollarla İçişleri Bakanlığına ulaşan muhtar talepleri de bu sisteme kaydedilecektir ve
- Talepler, sistem üzerinden ilgili valiliğe, il veya ilçe belediyesine yönlendirilecek, valilikler ile il ve ilçe belediyeleri bu talepleri en geç 15 gün içinde sistem üzerinden yanıtlanacaktır.

⁵⁹ İller İdaresi Genel Müdürlüğü, “Köy ler”, <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/koyler1> ve Türkiye Mülki İdare Birimleri Envanteri, <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx> (5 Kasım 2019)

⁶⁰ Mehmet Göküş ve Hakan Alptürker, “6360 Sayılı Yasa İle Köy Yönetiminden Mahalle Yönetimine Geçiş Sonrası Etkin Hizmet Sunumuna İlişkin Muhtarların Görüşü: Silifke Köyleri Örneği”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi**, 11(2016), ss. 67-86

Bu sistem sayesinde, muhtarlığın görev alanına giren işlerin ve karşılaşılan sorunların çözümlenmesi ve izlenmesi sağlanacaktır.

Son olarak, ilki 27 Ocak 2015'te düzenlenen ve 23 Haziran 2019'da yapılan Cumhurbaşkanınının 50. Muhtarlar buluşması boyunca, başta köy ve mahalle muhtarlıklarına yönelik hükümetin bakışı olmak üzere muhtarlardan, kurumlardan ve hizmet alanlardan beklentiler dile getirilmiş; çeşitli hükümlerin uygulamaya konduğunun altı çizilmiştir.

3. KADINLARIN SİYASETE KATILIMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Demokrasi kavramının en belirgin özelliklerinden biri vatandaşların cinsiyet, gelir, eğitim, statü ve etnik köken vb. unsurlara bakılmaksızın her kesimden vatandaşın siyasal sistemde etkin bir biçimde yer almasıdır. Ancak cinsiyet unsuru siyasal katılım ve temsilde tüm dünyada eşitsizliğe neden olan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, özellikle, ataerkil toplumlarda modern toplumlara göre kendini daha fazla göstermektedir. Bunu temel nedeni, siyasal alanın ve siyaset yapmanın erkek işi olarak kabul edilmesidir.⁶¹ Kadınların ise burada en etkin seçme hakkını kullanabildiğini söyleyebiliriz. Toplumun kadına genel anlamda çizdiği rol ev içerisindedir. Kadınların siyasete karşı ilgisiz oldukları ve siyaset yapmak hususunda yetersiz ve bilgisiz olduğunun düşünülmesidir. Dünyada gerçekleşen Feminizm düşüncesi ile bu kabuk düşünce kırılmaya çalışılmış olup günümüz siyasetinde hala eşit temsil sağlanamasa da olumlu gelişmelerin olduğunu sayısal verilerle görülmektedir.⁶² Aşağıda bu gelişmelere ilişkin yaşanan çeşitli zorlu süreçlerden bahsedilecektir.

3.1. Kadınların Siyasi Sürece Katılımı

Siyasal katılma, toplumun üyeleri olan bireylerin siyasal sistem içinde karar alıcıların hâlihazırda aldıkları ve alacakları kararları etkilemek üzere yapılan faaliyet ve eylemlerin tümünü içerir.⁶³ Siyasal katılma; bireylerin oy vermesi, siyasal olayları izlemesi ve bilgi edinmesi, siyasal eylemlerde bulunması, aday olması, seçim kampanyalarına katılması ve siyasal süreci etkilemek üzere örgütlenmesi gibi çeşitli biçimde gerçekleşebilir. Bu süreçlerin

⁶¹ Serpil Sancar, **Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikası**, Ankara : Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1997,s.27.

⁶² Süheyla Kırcı Schroeder, **Popüler Feminizm**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2007, s.46.

⁶³ Ersin Kalaycıoğlu, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasi Eylemlerin Kökeni Üzerine Bir Değerlendirme**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1983,s.10.

Türkiye’deki kadınlar tarafından en yaygın olarak kullanılan türü bir hak ve kanuni zorunluluk olan “oy vermek”tir.⁶⁴ Kadınların siyasal katılma süreçlerinden “aday olma” süreci ise kadınlar tarafından genel siyasette oldukça zayıf kalmışken yerel siyasette daha fazla uygulanabilirlik bulmuştur.⁶⁵

“Modern toplumlarda gündelik hayatın kamusal alan ve özel alan şeklinde ortaya çıkan ayrımı kadınları ve erkekleri sahip oldukları hak ve yükümlülükler yönünden farklılaştırmaktadır. 18.yy.da başlayan 19. yy.da ivme kazanan kadın hareketleri dünya genelinde anayasalcılık hareketleri ile birleşince Avrupa’da 3k olarak ifade edilen (Kirche ‘kilise’, Küche ‘mutfak’, kinder ‘çocuk’) üçlemesinin dışında kadınların sosyal hayatta varlığı sağlanmıştır.”⁶⁶

Türkiye’de kadın haklarının günümüzde eriştiği yeri anlayabilmek için Cumhuriyet’in kuruluşunu (1923) izleyen dönemde gerçekleştirilen reformların modern toplumlarda yurttaş hakları çerçevesinde sağladığı gelişmeleri incelemek gerekir.⁶⁷

Kadınların ilk kez seçme ve seçilme hakkı kazanarak erkeklerle eşit yurttaş konumuna gelmişlerdir. Türk Kadınının verdiği mücadele ilk kez meyvelerini vermekle birlikte Atatürk’ün vermiş olduğu destekle Kadınlar önemli bir kazanım elde etmişlerdir.

Tanzimat ve Meşrutiyet dönemindeki birikimlerinden dergi, gazete ve basım faaliyetlerinde bulunan Kurtuluş Mücadelesine önemli katkılar sağlayan Türk kadını Cumhuriyet devrinde çağdaş devrimlerle yeni kazanımları elde etmiştir.

Bununla birlikte, öteki reformlarda olduğu gibi yukarıdan aşağıya doğru gelişen bu kadın devrimi, halkın içine ve devlet idaresine uzun yıllar sonra yaygınlaşmış, kadınlar hak ve eşit yurttaşlık kavramını tabana yaymakta oldukça zorlanmışlardır.⁶⁸

⁶⁴ Ayşegül Yaraman, **Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili**, İstanbul : Bağlam Yayınları,Kasım 1999.

⁶⁵ Nilufer Negiz, “ Türkiye’de Yerel Siyasette Kadının Konumu: Siyasetçi Kadınlar Gözüyle Eleştirel Bir Değerlendirme”,**Yerel Siyaset**, İstanbul: Okutan Yayınları,2008, s.227.

⁶⁶ Türker Alkan, **Kadın- Erkek Eşitsizliği Sorunu**, 100. Doğum Yılında Atatürk’e Armağan Dizisi, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1981, s.23.

⁶⁷ Ahmet Mutlu, “Kadınların Siyasete Girme Yöntemi Olarak Mahalle Muhtarlığı”, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/145723> (5 Kasım 2019).

3.2. Dünya Geneline Kadın Hareketleri

Daha ilk çağlardan başlayarak, biyolojik işbölümü ve fiziki yapıları nedeniyle kadınların ev işlerinde yer alması düşüncesi gelişmiştir. Özgürlük ve eşitlik temelindeki kadın hareketlerinin çıkış yeri, kadınların toplumda kendilerine yüklemiş olan ön yargısal rol ve yaşam biçimine bir başkaldırı olarak kendini göstermiştir. Bu uyanış halkta geleneksel yapıdan kopup özgürleşme hareketlerinin başladığı 19.yy da başlayan feminizm hareketi olarak ortaya çıkmıştır.⁶⁹

Kadınlar toplu olarak ilk kez Fransız Devrimi ile tarih sahnesine çıkmışlardır. Toplumun farklı kesimlerinden devrime destek gelmiştir. Kadınlar eşitlik, özgürlük ve dayanışma söylemleriyle eşitlik ve hak taleplerinde bulunmuşlardır. Ancak Fransız Devriminde 'de kadınlar hak ettikleri desteği alamamışlar, devrime kitlesel destek veren kadınlar istedikleri hak ve özgürlükleri elde edememişler ve hatta eski sahip oldukları hakları da kaybetmişleridir.⁷⁰

Kadınların dernek kurma ve toplanmaları engellenmiş olup hatta mevcut kadın dernekleri de kapanmıştır. Kadınların en temel haklarını istemeleri suç haline gelmiştir. Olympe de Gouge, "Mademki kadına giyotine çıkma hakkı veriliyor o zaman kürsüye çıkma hakkı da verilmeli" tezini ortaya koyarak, 1791 Anayasasından önce tüm kadınlara eşit oy hakkı tanınmasını istemiş ve "Kadın Hakları Beyannamesini Kral 16. Louis'ye ve Kraliçe Marie Antoinette'ye göndermiştir.⁷¹ De Gouge oy birliğiyle giyotine gönderilme cezası olarak bu haklarından birini de kazanmıştır.

İzleyen dönemde kadınlar eşitsiz ve adaletsiz uygulamalarla karşı karşıya kalsa da Sanayi Devrimi ve kapitalizm olayı farklı bir boyuta çekmiştir. Değişen dünya düzeninde hak, özgürlük ve değerler yükselirken, kadınlar bu sürecin dışında kaldıklarını anlayarak ülkelerinde kendi koşullarına göre değişen koşullarda ve konumlarına göre biçimlenen, başkaldırıları başlayarak işçi kadınlar kötü çalışma koşullarına ve az ücretlere itiraz ederken,

⁶⁸ Sancar, 2018.

⁶⁹ Nermin Abadan Unat, "Batı Avrupa'da Kamu Yaşamında Kadın Sorununun Örgütlenmesi", **Prof. Dr.Fadıl H. Sur'un Anısına Armağan**, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1983, ss. 655-676.

⁷⁰ Fatmagül Bertay, **Politikanın Çağrısı**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Mart 2011, s.121.

⁷¹ Şirin Tekeli, **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, İstanbul: Birikim Yayınları, , 1982, s.72.

burjuva sınıfı kadınları siyasi ve ekonomik hakların kendilerine verilmediği yönünde itirazları ve mücadeleleri sürmüştür.

Fransa ve Almanya da kadınların işçi sınıfı talepleri ortaya çıkarken İngiltere’ de bu talep orta sınıfın liderliği olarak oy hakkına bürünmüştür. Tüm dünya’da yaşanan siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmelere bağlı olarak kendi konumlarını tartışmaya açan kadınlar bunu bir kadın hareketine çevirmişlerdir. Özellikle, “Suffragette” akımı ile kadınların ekonomik ve siyasi yaşama katılımı düşüncesi güçlenmiştir. Fransız Devrimi, Sanayi Devrimi ve Marksizm kadın hareketlerinin gelişimine önemli katkı sağlamışlardır.

Özellikle geleneksel yaşam tarzının değişimi, eğitim, çalışma yaşamı ve benzeri gelişmeler ve özellikle seçme-seçilme konusunda yapılan düzenlemeler kadınların siyasi katılımlarına başka bir boyut kazandırmıştır. Siyasal katılım konusunda daha halen günümüzde bile erkek ve kadın arasında çok belirgin farklar olup özellikle seçilme hakkında erkeklerden çok geri kalmışlardır. Kadınların yönetime etkin ve yeterli katılamayışları, siyasala karar alımlarında eksik temsil edilmeleri, kadın statüsünün korunamaması durumu cinsler arası eşitsizliği artırmış kadınların siyasette eksik temsil sorunun oluşturmuştur.⁷²

Bunun sonucu olarak kadınlar, sorunlarına toplumda yeterince duyarlılık oluşmamış olup, kendi talep ve istekleri gereğince iletememişlerdir. Çeyrek yüzyıldır uluslararası anlaşmalarla’ ’cinsiyetler arası eşitlik, pozitif ayrımcılık ve özel önlemlerle’’ kadınların siyasi temsili ve seçme ve seçilme hakkını daha yeterli bir seviyeye çekmek için dünyanın çeşitli ülkelerinde, AB ve Birleşmiş Milletler de kadınların katılımı için düzenlemeler ve politikalar geliştirilmeye devam edilmektedir.

3.3. Türkiye’de Kadın Hareketlerinin Gelişimi

Kadın hareketleri tarihi, dünyadaki modernleşme ve sanayileşme süreciyle yakından ilişkilidir. Batıda sanayileşme ile biçimlenen kamusal alanda başlangıçta kadınların yer almaması ve kadından bağımsız erkek merkezli biçimlenmesi başta İngiltere olmak üzere

⁷² Ayşe Güneş Ayata, “Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı”, **Kadın Bakış Açısından 1980’ler Türkiye’sinde Kadın**, Şirin Tekeli (Edt.), İstanbul: İletişim Yayınları, 1990,

birçok batı ülkelerinde kadın hareketlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. “Batıda kadın hareketi hem erkek merkezli sanayi toplumunda kadına yer açmak, hem de yeni toplumun siyasal yapısını belirlemeye çalışan siyasal düşünürlerle reaksiyon olarak gelişmiştir.”⁷³ Türkiye’de ise bu gelişmelere benzer biçimde kamusal alanda yer alma süreci yaklaşık 18. yy’da başlamıştır.⁷⁴ Kadınlar bu dönemde külliyeler, medreseler ve cami yapında görev almış ve yönetici olarak görev almıştır. II. Abdülhamid reformu olan “Muallime Mekteplerinde” eğitim alan kadınlar taşradaki kadınlara eğitim vermek üzere öğretmen olarak görev almaktaydı. Cumhuriyet Dönemi’yle birlikte kadınlar çeşitli toplumsal ve siyasal haklara sahip olmaya başlamıştır.

Aşağıda, kadınların siyasette var olabilmesi adına Osmanlı Dönemi, Milli Mücadele Dönemi ve Cumhuriyet Döneminde yaşanan gelişmeler özetlenecektir.

3.3.1. Osmanlı Döneminde Kadın Hareketleri

“Tanzimat’a kadar olan dönemde kadınların toplumsal yaşamlarına sınırlamalar getiren bazı fermanlar çıkarılmıştır. Kadınların, 1610’da erkeklerle aynı sandala binmeleri,1603’te kaymakçı dükkânlarına girmeleri, 1787’de mesire yerlerine gitmeleri ve 1828’de ince kumaştan ferace giymeleri yasaklanmıştı. Bunlar, kadınların toplumsal yaşamdan nasıl çekildiklerine ve kadınların günümüzdeki statüsünü nasıl elde ettiğine dair önemli örneklerdir.”⁷⁵

Osmanlıda kadınlara verilen haklar, Birinci Meşrutiyet ve İkinci Meşrutiyet ile büyük bir ivme kazanmıştır. Cumhuriyet döneminde de artarak devam etmiştir. Kadın hareketlerinin dünyadaki örneklerinde olduğu gibi ortaya çıkması her toplum aynı yolu takip etmiştir.

Türk kadını içinse İkinci Meşrutiyetten sonra hukuk, siyaset, eğitim, ekonomi ve seçim anlamında değişimler gözlenmiş ve haklar verilmiştir.⁷⁶ Osmanlı devletinde, kadın

⁷³ Türkiye’de Kadın Hareketinin Tarihi: “Değişen Bir şey Var mı?” <https://kadem.org.tr/turkiyede-kadin-hareketinin-tarihi-degisen-bir-sey-varmi/>, Erişim Tarihi: 01.12.2019.

⁷⁴ Türkiye’de Kadın Hareketinin Tarihi, <http://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2017/12/kadin-hareketinin-tarihi-sirin-tekeli.pdf> (2.11.2019)

⁷⁵ Münevver Özyılmaz, **Belediye Meclislerinde Kadın Temsili: Bursa Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2013, s.39.

⁷⁶ Serpil Sancar, **Osmanlı Kadın Hareketi**, İstanbul: Metis Yayınları, 2016.

hareketlerinin bir özgürlük ve eşitlik hareketi olarak etkilediği dönemler 1900'leri bulmuştur. Osmanlı toplumunda ikinci Meşrutiyet'le birlikte, özgürlüğün anlamı anlaşılmış ve bu amaçla değişimler yaşanmıştır. Kadın, gittikçe özgürleşmiş ve bir birey olarak algılanmaya başlanmıştır. Osmanlı'nın bu döneminde kadın, toplumsal yapı içerisinde her yönüyle değişmiş ve farklılaşmıştır.

Kadınlar bu dönemde buldukları konumu sorgulayan ve erkeğe nazaran daha fazla kuşaktan geleneğe aktarılmış olan kısıtlamalara ve kadın erkek eşitsizliğine karşı bir mücadele yürütmüşlerdir. Bu dönemde kadınlar hem aile hayatında hem de toplumsal yaşamda gerekli düzenlemelerin yapılmasını istemişler ve bir kadın inkılâbının gerçekleşmesini talep eder duruma gelmişlerdir. Kadınlar taleplerini ifade etme, imaj değiştirme, toplumu harekete geçirme ve yol gösterme olarak çok sayıda dernek ve dergide çıkarmışlar, örgütlenerek kadın inkılâbının gerçekleşmesine de yol göstermişlerdir.

Osmanlı Devletinde Kadın Hareketleri 19. yy. ikinci yarısından sonra kadının, hukuk ve eğitim alanında yaptığı dönüşümler, kadının evinin dışına çıkmasını sağlanmış siyasallaştırmış ve örgütlenmesini teşvik etmiştir. 1876 Kanuni Esasi'nin kabulü ile ilköğretimin kız ve erkek çocukları için zorunlu hale getirilmesi, Osmanlı'da eğitim alanında yapılmış ve önemli yeniliklerden bir tanesi olmuştur. İkinci Abdülhamit döneminde ilk meyvelerini vermeye başlayan Tanzimat maarifçiliği ev kadınlığının yanında kadının, işçi ve entelektüel birer kimlik kazandırmıştır.

Kadın bir taraftan eğitimde öğrenim görmüş bir taraftan da meslek hayatına yönelerek toplum içerisinde daha aktif olmuştur. Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşına katılmasıyla, erkeklerden boşalan memurluklara kadınlar ve atanmaya başlanmıştır. Askere giden erkek çocuklarının ondan boşalan konumlara kadınlar, atanmaya başlanmış, kadınlar hastanelerde postanede laboratuvarlar da çalışmaya başlanmış ve kadın çalışan sayısı oldukça bu dönemde artmıştır. Bu dönemde kadın, cephe gerisinde, adeta ülkeye bir siper olmuş ve erkeklerden kalan emek açığını kapatmışlardır

Yine bu dönemde 1847'de kız ve erkek çocuklarına eşit miras hakkı tanıyan ve iradeyi ise niye Kanunu yayımlanmıştır. 1858 Arazi Kanunnamesi ile de bu mirasın kız ve erkek

evlatlar arasında eşit bir biçimde paylaştıracı hükme bağlanmış böylece kadınlar ilk kez miras mülkiyet hakkı kazanmışlardır. Kazanımlar, bu dönemde devam ederek, 1897’de kadınlar ücretli işçi ve 1913’te de ilk defa devlet memuru olarak kadınlar çalışmaya başlamıştır. Yapılan düzenlemeler ve yasalarla biçimlendirilmiş kurallar, kadınların, İstanbul ve Selanik gibi kentlerde ilk defa evlerinin dışına çıkmasına olanak tanımıştır. O zamana dek sadece ev içerisinde anne ve eş rolü oynayan kadın, o dönemden sonra artık kendisine toplumsal statü edinmek amacıyla talepte bulunmaya başlamıştır. O dönemde kadınlar basın yoluyla Avrupalı kadınları tanıma olanağı bulmuşlar, ayrıca bu dönemde birçok dergi ve mecmua yayınlanarak kadın hakları konusunda aydınlatmıştır. O dönem destek bulan feminist akım, genç Osmanlı ve Jöntürk çevrelerinde destek bulmuş ve bu ünlü düşünürlerin, roman, piyes, şiirlerinde ve yazılarında yer almıştır.

3.3.2. Milli Mücadele Döneminde Kadın Hareketleri

Birinci Dünya Savaşı sırasında verdiğimiz Kurtuluş Savaşı mücadelesinde kadınlar farklı bir statü elde etmişlerdir.⁷⁷ Erkeklerin silah altına alınmasıyla birlikte, kadınlara hem cephe gerisinde hem de gündelik hayatta eskisinden çok daha fazla gereksinim olması, kadınlara yönelik bu statü değişikliğinde önemli olmuştur. Kadınların, ellerine silah alıp bizzat savaşa katılmışlar cephe gerisinde, cephane taşımışlar ayrıca erkeklerden boşalan görevleri ve meslekleri doldurmuşlardır. Geniş kitleleri uyandırmak için dernek basın-yayım faaliyetlerine katılmışlardır. Kurtuluş mücadelesinde Osmanlı Devleti, birçok yerde işgal altına uğramış, bu işgalleri protesto amacıyla kadınlar, birçok yerde mitingler düzenleyerek, işgal hareketlerini protesto etmişlerdir.

Mitinglerde konuşan kadınların birçoğu İnas Darulfünunu (Kadın Üniversitesi) öğretmen olması nedeniyle, Meşrutiyet döneminde açılan kız okullarının milli mücadeleye nasıl bir ruh kattığı ve nasıl bir aydın potansiyelli kadın yetiştirdiğini, gözler önüne sermiştir. Kadınlar, böylece milli mücadeleye başka bir ruh katmışlar ve erkeklerle kadınlar omuz omuza mücadele ederek, milli mücadelenin ve Kuvayi-Milliyeye ruhunun adımlarını atmışlardır.

⁷⁷ Cemile Şahin ve Mustafa Şahin, “Osmanlı Son Dönemi ile Milli Mücadele Yıllarında Türk Kadınının Sosyal, Siyasal ve Askerî Faaliyetleri”, **NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2 (2013), ss. 53-72.

Kurtuluş mücadelesi verdiğimiz dönemde kadınlar, Basım-yayım ve dernek faaliyetlerine hız vererek, Türk toplumunu bir yumruk olmaya ve Türk milli mücadelesinde tüm halka bu direnişe katılmaya çağırılmışlardır. Kadınlar tarafından yapılan bu çağrılar, toplumun geniş kesimleri tarafından kabul edilmiş ve halkın işgal kuvvetlerine karşı bir yumruk olmuştur. Dönemin en bilinen kadın yazarları, Halide Edip ve Müfide Ferit'tir bunlar halkı cesaretlendirerek eserler kaleme almışlar, Türk milli kurtuluş mücadelesinde haklılığımızı ve dava bilincimize halka aşılıyarak büyük başarılar elde edilmesinde cephe gerisindeki neferlerimiz olmuşlardır.

3.3.3. Cumhuriyet Dönemi Kadın Hareketleri

1920'lerin başında kadınların toplumsal ve siyasi hak talepleri karşısında basında kadınların siyasi çıkışlarını farklı ifadelerle lanse ettirmişlerdir. Dönemin gazetelerinden biri kadınlar için şöyle bir başlık atmıştı: “Bu asabi tabiatlı cinsi latifler kırmızı rujlarıyla meclise girseler seyretmek ne kadar da hoş olurdu.”⁷⁸ 29 Ekim 1923'te Osmanlı Devleti fiilen yıkılarak yerine, Türkiye Cumhuriyeti devleti kurulmuştur ve kadının durumum şu biçimdedir,

İstanbul Üniversitesinde, erkeklerle birlikte kadınların da öğrenim görebileceği karar alınmıştır, Anadolu'nun birçok şehrinde kız çocuk okulları ve kadın öğretmen sayıları artmıştır kadınlar çeşitli meslek dallarında, eğitilmiş ve meslek sahipleri olmuşlardır. Kadınlara oy hakkı verilip verilmeyeceği uzun bir süre tartışılır fakat 1920'ler de herhangi bir sonuç alınamaz. 1926'da İsviçre Medeni Kanunu'nu temel alan Türk Medeni Kanunu kabul edilerek, yeni medeni kanunda erkekle kadının yasa önünde eşit olduğu kabul edilmiştir. Yasayla birlikte kadınlar, birçok hak kazanmışlardır. Bunlar; boşanma hakkı, velayet hakkı ve miras paylaşımında kadınlarla erkeklere eşit haklar verilmiş olup, evlenme yaşının 18 olması ve çok eşli evliliğin ortadan kaldırılması getirilmiştir. Bu kadar olumlu gelişmeye karşın, kadının seçme ve seçilme hakkını elde etmesi, 1930'lu yıllara kadar olgunlaşma dönemine kadar beklemek zorunda kalınmıştır.

⁷⁸ Yaprak Zihnioğlu, **Kadınsız İnkılap, Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği**, Metis Yayınları, İstanbul, 2003, s.136.

İkinci meşrutiyetten sonra dergi ve dernek kuran kadınlar, bağımsızlık savaşı sonrası 15 Haziran 1923'te Kadınlar Halk Fırkası adıyla bir parti kurdular. Bu partide Cumhuriyet Halk fırkasından ve iki ay önce kurulmuştur. Partinin ilk Genel Başkanı ve Nezihe Muhittin ve Genel Sekreteri ise Şukufe Nihal'dir. Partinin ilk hedefinin siyasi olmadığı söylenmiş ve öncelikli olarak aile hukuku, çalışma hayatı, kadının eğitimde gerekli eğitim alması konusunda kadının bilgilendirilmesi olarak açıklanmıştır.

Siyasal hedeflerinin ise zaman içerisinde gerçekleşeceğini belirtmişlerdir. Parti Genel Başkanı Nihal, konuşmasında öncelikle kadınların seçme ve seçilme ve bizzat temsil edilme haklarının tanınması konusunda çaba göstereceklerini belirtmişlerdir. Bu sözler o dönemde Avrupa'da ve Amerika'da dahi, seçme ve seçilme hakkına sahip olamayan kadınlar için oldukça iddialı sözler olarak tarihe geçmiştir. Kadınlar Halk Fırkasının o dönemde valiliğe vermiş olduğu kuruluş dilekçesi kabul edilmemiştir, bunun nedeni olarak kadına henüz siyasal olarak seçme ve seçilme hakkının tanınmamış olduğudur. Ancak asıl gerekçenin kurulacak Cumhuriyet Halk Fırkasının öncü kazanım ve birikimlerinin feministlere değil Kemalistlere mal edilmek isteyişidir.

Dernek, Türk Kadınlar Birliği adında bir derneğe çevrilerek yardım derneği yapısına büründürülmüştür. Nezihe Muhittin, kadınların siyasal haklarını elde etmeden, toplumsal kazanımlarını elde edemeyecekleri tezini uzun yıllar daha dile getirilmiş ve bir süre sonra dernek yönetiminden uzaklaştırılmıştır.

Bu dönemde demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru olan çok partili siyasal hayata geçiş denenmiş olup, Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş olup, kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı verildiği, bu dönemde denenmiştir. 3 Nisan 1930'da belediye yasasının sağladığı haktan yararlanarak kadın seçmenler ilk kez sandık başına gittiler. Bu hakkı, Türk siyasi hayatında kadınlar için önemli bir kazanım olarak kayıtlara geçmiştir. 1933'te köy yasasının 20. ve 25. maddeleri değiştirilerek, köylerde kadınlara muhtar ve ihtiyarlar kurulunu seçmek ve seçilme hakkı tanınarak bir başka siyasi hak daha verilmiştir.

1934'te 1924 Anayasası'nın 10. ve 11. maddelerine eklenen "kadınlar" sözcüğüyle hem kadınlara TBMM için seçme ve seçilme hakkı tanınarak artık mebusluk yolu açılmış

olup eşit yurttaşlık alanında önemli bir hakka kavuşmuşlardır. Tanınan bu hakkın, 11 yıl sonra verilmesi aslında geç kalma olarak yorumlanamaz çünkü bu hakkı için bırakın halkı Meclis üyeleri bile henüz bu hakkın verilmesi için hazır değildi. Ayrıca parçalanmış bir imparatorluktan kurulmuş olan genç ve yeni bir devletin birçok iç meselesi bulunduğundan henüz bu konuları eğilebilecek ve bu hakları düşünebilecek ve yerli yerine getirilebilecek ne birikimi ne de gücü bulunmuyordu.

Kadınlarında katıldığı 1935 seçimlerinde TBMM için ilk kez oy kullanılmıştır, bu seçimlerde 18 kadın milletvekili meclise girmiştir. Buda parlamentonun yaklaşık yüzde %4,5 tekabül etmektedir. Aynı dönemde Fransız kadınlarının, siyasal haklara henüz sahip olmaması, İngiltere'de ise kadın temsil oranının yüzde 1 ile 2 arasında olması, Türkiye'nin bu yolda ne denen bu nedenle önemli bir adım attığının göstergesidir. Cumhuriyetin ilk on yılında Atatürk'ün de teşviki ile Türk toplumunda kadınlara eşit yurttaşlık anlamında önemli haklar, böylece verilmiş oldu. Laik hukuk sisteminin benimsenmesiyle kadınlara çalışma yaşamı, siyaset ve hukuk alanlarında önemli kamu alanlarının açılması sağlandı.

3.3.4. Günümüzde Türkiye’de Kadının Siyasi Konumu

1935'ten başlayarak yaklaşık 40 yıl Türkiye’de etkili bir kadın hareketinden söz edilemez. Kadınlar, sınırlı siyasal temsil yanında toplumsal olarak ikincil konumda kalmayı sürdürmüşlerdir. 1960’ların sonlarından başlayarak dünyada gelişen ilerici hareketler sonucunda, Türkiye’de 1975’te İlerici Kadınlar Derneği kurulmuştur. Bu bağlamda, sınıf mücadelesi çerçevesinde ülkedeki eşitsizlik sorgulanır, ancak henüz feminizm akımı etkili değildir. Bu yöndeki ilk gelişmeler daha çok akademik çalışmalar yoluyla 1980’lerde başlamıştır. 1980’de Birleşmiş Milletler tarafından Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi /CEDAW) üye ülkelerin imzalarına sunulmuş ve Türkiye, 1985’te bu sözleşmeyi onaylayarak yürürlüğe koymuştur.⁷⁹ Bu sözleşme hükümlerinin uygulanmasına ilişkin düzenli gözlemler yapılmakta ve raporlar yayımlanmaktadır.

Bu sözleşmenin genel niteliği, kadın erkek eşitliği ve eşit temsil koşulunda dünyadaki ilk evrensel belgesi olması niteliğini taşımaktadır. Üye ülkelere eşit temsil konusunda özel

⁷⁹ Kader, **Kadın-Erkek Eşit “CEDAW”**, İstanbul: Kader, 2005.

önlemler alınmasını zorunlu kılmaktadır. Üye her ülke ilgili komiteye yılda bir rapor ve sunmakla zorunluluğu getirmiştir. Ayrıca, Türkiye, Anayasa ve kanunlar yoluyla kadın erkek eşit temsilinin zorunlu yasal düzenlemeler yapmıştır. Sözleşmenin hükümleri, 3. Dünya Kadın Konferansı, Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri, Kalkınma Planları ve benzeri belgelerdeki zorlayıcı ya da yol gösterici ilkeler sonucunda 1990'da, kadın politikaları geliştirmek amacıyla ulusal mekanizma olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) kurulmuştur.

Türkiye' de 2004 ve 2010'da yapılan değişikliklerle kadın ve erkek eşitliğiyle ilgili Anayasal düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre, “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür” (Madde 10). Ayrıca, 2010 anayasa değişiklikleri arasında olumlu bir ekleme bu maddede yapılmış ve “Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz” ifadesi getirilmiştir. Anayasanın 41. maddesinde ise aile, Türk toplumunun temelidir ifadesinden sonra gelmek üzere, eşler arasında eşitliğe dayanır hükmü yer almıştır. Anayasanın 66. maddesindeki Türk Vatandaşlığının düzenlenmesiyle ilgili, eşitsizlik içeren hüküm ise anayasamızdan çıkartılmıştır.

Ayrıca Anayasamızın 90. maddesinde usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletler arası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konudaki farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletler arası hükümler esas alınır” ibaresiyle Birleşmiş Milletlerin kadın eşitliğine dayanan Evrensel Sözleşmesi, anayasadan daha üstün konuma gelerek iktidarlardan ya da farklı kanunlardan gelebilecek kadın-erkek eşit temsilini bozabilecek her türlü madde ve düzenlemeye karşı kadın temsili korunmuştur.

2001'de yeni Türk Medeni Kanunu kadın derneklerinin de katkılarıyla kadın ve erkek eşitliği ve temsili konularını güçlendirmiştir. Kanunla aile reisliği kavramı kaldırılmakta, eşlere eşit ekonomik hak ve sorumluklar getirilmekte, evlilik sonrası edinilen varlıkların eşit paylaşımı benimsenmektedir. Ayrıca, eski Medenî Kanun'da yer alan kadın erkek eşitliğine aykırı olduğu ifade edilen hükümler Türk Medenî Kanunu'na alınmamıştır. Tüm gelişmelere karşın, Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) Küresel Toplumsal Cinsiyet Açığı Endeksi 2020'de 153 ülke arasında 130. sırada; ekonomik katılım ve fırsatta 136., eğitimde

kazanımda 13., ücret boşluğunda 106., sağlık ve yaşamda kalma konusunda 64. ve siyasi güçlendirme konusunda ise 109. sırada yer almıştır.⁸⁰ Bir başka deyişle, 2006'da 105. sırada bulunurken, son 13 yılda 25 sıra geriye düşmüştür.

3.3.5. Dünya'da ve Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili

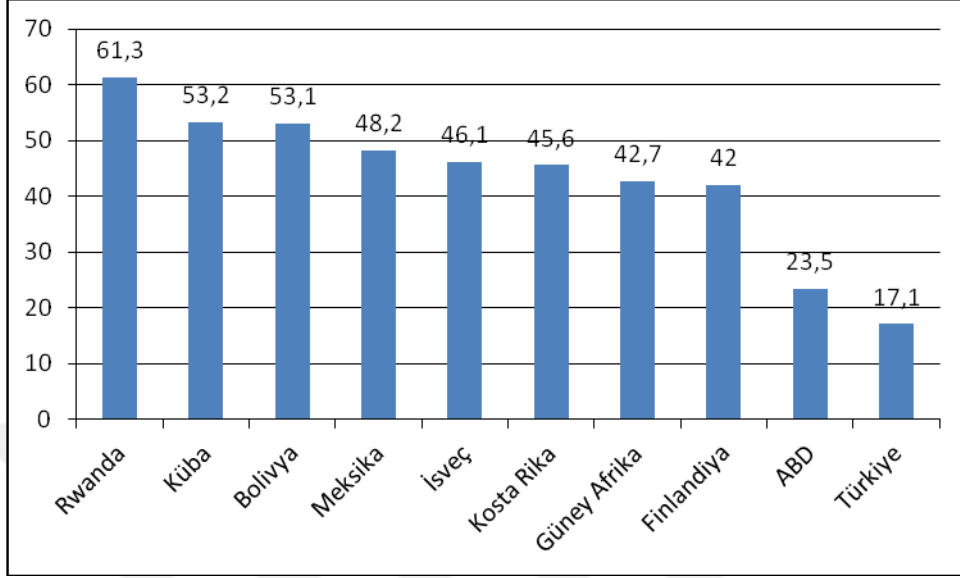
Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar hala erkeklerle henüz eşit biçimde temsil edilememesi sorunu yaşamaktadırlar. Bu uluslararası bir sorun haline gelmiş birçok toplantı ve kongrelerde bu konunun ayrıntıları tartışılmıştır. Kadınların parlamentolarda ve ulusal meclislerde temsil edilebilmesi, ayrıca karar organları içerisinde etkin olarak yer alabilmesi için çeşitli uygulamalarda bulunulmuştur. Kadınların parlamento ve meclislere girmesi teşvik edilmiş, bu kapsamda siyasal partilere parti kotası uygulaması, teşvik edici uygulamalar ilgili hükümetlere tavsiye edilmiş ve uluslararası sözleşmelerle (CEDAW) gibi, dünya üzerinde kadının daha geniş bir alanda temsil edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

BM verilerine göre 2019'da siyaset konusunda kadınlar erkeklere göre sayısal veriler olarak oldukça geri kalmış konumda görünmektedir. BM verilerine göre kadın, siyaset, bilim, kültür-sanat alanlarında geçmişe oranla oldukça önemli kazanımlar elde etmişlerdir. Ancak kadın temsili sorunu toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından oldukça büyük bir sorun teşkil etmektedir. Temsil sorunu ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

⁸⁰ World Economic Forum, **Global Gender Gap Report 2020**, www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020 (2.11.2019)

Tablo1

Ulusal Parlamentolarda Kadınların Temsil Oranı (2019)

Kaynak: Inter-Parliamentary Union, <https://data.ipu.org/women-ranking?month=10&year=2019>. (2.11.2019)

Kadınların toplumsal yaşamdaki konumunun en önemli verilerinden biri siyasete etkin katılımıdır. BM Kadın temsilciliğinin Ocak 2019 da yayımladığı verilere göre, dünya genelinde ülkelerin ulusal meclislerindeki kadın milletvekili oranları 1995'te 11,3 iken 23 yılda yüzde 12,7 artarak Kasım 2018 itibarıyla yüzde 24'e oranına yükselmiştir. Yalnız 3 ülkenin parlamentolarında kadınların sayısı erkeklerden fazladır.

Öteki yandan, 29 ülkede milletvekili kadın oranının yüzde 10'un altında olması dikkat arz ediyor. Dünya genelinde Ocak 2019 itibarıyla sadece 10 kadın devlet başkanı, 9 kadın hükümet başkanı bulunurken, 1 kadın da hem devlet başkanlığı hem de hükümet başkanı olarak görev almaktadır. Belirttiğimiz veriler kapsamında kadın devlet ve hükümet başkanları verilerini söyleyecek olursak Litvanya, Malta, Hırvatistan, Nepal, Tayvan, Estonya, Singapur, Etiyopya, Gürcistan ile Trinidad ve Tobago'da devlet başkanlığı görevini, Almanya, İngiltere, Bangladeş, Norveç, Sırbistan, Yeni Zelanda, İzlanda, Romanya ve Barbados'da da hükümet başkanlığı görevini kadınlar yürütürken, Marshall Adaları'nın lideri Hilda Heine hem

hükümet hem devlet başkanlığı yapıyor.⁸¹ Kadınların dünya siyasetinde temsil oranlarının en yüksek olduğu ülke öne Ruanda'dır. Bu ülkede kadınlar ulusal meclisin yüzde 61,3'ünü oranı'nı oluşturmaktadır. Küba yüzde 53,2 oranla, Bolivya da yüzde 53,1 oranla kadın milletvekili sayısında en yüksek öteki iki ülke konumunda yer alıyor.

Dünyada yüzde 42,3 oranla kadınların siyasete katılımı oranı İskandinav ülkelerinde oldukça yüksektir. Yüzde 30 oranla Amerika, bu bölgeyi ikinci sıradan takip etmektedir ve Avrupa kıtasında kadınlar parlamento oranı 26,6'dır. Afrika kıtasında kadınların meclislerinde temsili yüzde 23,6 Asya'da ise bu oran yüzde 19,4. Dünya genelinde kadınların siyasette yer alma oranında yüzde 17,8 ile Arap ülkeleri en geriden izlemektedir.

Türkiye'de kadınlar 1934'te yerel seçimlere ve 1935'te genel seçimlere ilk kez katılabilme hakkı kazanmıştır. Türkiye'de ilk kez genel seçimlere katılan kadınlar (8 Şubat 1935), TBMM'de 18 milletvekilliği ile yüzde 4,52 oranında temsil kazanmışlardır. Çok partili hayata geçildiğinde, 1950'de yüzde 0,62'ye inen oran, uzun seneler boyu yüzde 4'ün oranının altında kalmıştır. Ancak 7 Haziran 2015 seçimlerinde yüzde 17,8'e orana ulaşılabildi. Türkiye siyasal tarihinde seçilmiş toplam milletvekili 10.781 olup yalnızca 494'ü yani yüzde 4,58'i kadın milletvekilidir. 24 Haziran 2018 Genel Seçimlerinde TBMM'de kadın temsilci sayısı 103 ile yasama tarihinin en yüksek sayısı oldu. Bu artış, kadın temsili için önemli bir gelişim olsa da oldukça yetersizdir.

⁸¹ "Women in politics: 2019", <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/03/women-in-politics-2019-map> (2.11.2019).

Tablo 2**Türkiye’de Ulusal ve Yerel Düzeyde Seçilmiş Kadın Temsilci Sayıları (1999-2019)**

Seçim Dönemi	Milletvekili	Belediye Başkanı	Belediye Meclis Üyesi	Muhtar Mahalle+Köy	İhtiyar Heyeti Mahalle+Köy
2002	24				
2004		18	817	?	?
2007	50				
2009		26	1340	429+65	1409+329
2011	79				
2014		39	2198	622+58	3419+1007
2015 (Haziran)	98				
2015 (Kasım)	81				
2018	102				
2019		44	?	963+108	?

Kaynak: Sancar, 2018 ve

<http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/kunye/i%C3%A7erik/51-turkiye-geneli-kadin-muhtar-sayisi.html> (2.11.2019)

Açıklama: (?) 2019 seçimleri ile ilgili resmi rakamlar henüz açıklanmamıştır.

Türkiye genelinde 2017 verilerine göre dünya ortalaması yüzde 23,6 AB ortalaması yüzde 27,2 iken Türkiye ortalaması ancak 14,7 olarak kalmıştır. Bu oran ile gelişmişlik düzeyi ve demokrasi olarak çok ileride olduğumuzu iddia ettiğimiz Arap ülkeleri ortalamasından bile yüzde 17,5 geri kalmıştır. Şu anda Türkiye’de akademisyenlik, doktorluk, avukatlık gibi işlerde görev alan kadınların ortalaması yüzde 30-40’larda iken bu siyasal temsile maalesef yansımamıştır.

24 Haziran 2018 Genel Seçimlerine katılan tüm milletvekili adayların (48519), 996’sı kadındır.(%20,53). TBMM’de kadın milletvekili oranı %14,7’den, %17,1’e çıktı. 33 ilden hiç kadın milletvekili çıkmadı. 2015 Genel Seçimlerine göre 2018 Genel Seçimlerinde AKP ve CHP kadın aday oranı artmış, HDP’de ise azaldı. İYİ Parti ise aday listelerine %25 kadın kotası uygulamıştır. 2015 Genel Seçimlerine göre 2018 milletvekili seçimlerinde kadın milletvekili oranı AKP, HDP ve MHP’de artmış, CHP’de ise azalmıştır. 7 Haziran 2015

milletvekili seçimleri sonrası seçilen kadın milletvekili sayısı 98'e yükselirken, TBMM'deki kadın temsil oranı ise %17,82 oranı ile Cumhuriyet tarihindeki en yüksek oran oldu. Kasım 2015 Genel Seçimlerinde ise kadın milletvekili sayısı 81'e, TBMM'de kadın temsil oranı %14,73'e geriledi. 24 Haziran 2018 milletvekili seçimlerinde ise sayı artsa da vekil sayısı 550'den 600'e çıkarıldığından artmış ve %17,1 olmuştur.

3.3.6. Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Yasal Gelişmeler

Dünyada kadın haklarına yönelik ilk temel düzenlemeler 18. yüzyılda Batı dünyasında başlamıştır. Bu yüzyılda Osmanlı Devleti askeri ve kültürel alanda Batı'dan etkilenmeye başlamıştır. Bu etkilenmeyle kadın hakları konusunda bazı düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Tüm dünyada kadın haklarının ortaya çıkışı hemen hemen aynı seyri izlemiştir.

1876 Kanuni Esasi kabulüyle ilk defa ilköğretim kız ve erkek çocukları için zorunlu hale gelmiş ve bu gelişmelerle birlikte kadın ve erkek eşitliği adına ilk adımlar atılmıştır. Kızlar için Rüştüye (ortaokul) ve Darulmuallimat (öğretmen okulu) kız öğrencilerin eğitime ve kamusal alana açılmalarının temeli kurulmuştur. Bu okullardan mezun olanlar direk kamu memuriyetine atıldığından dolayı kadının çalışma hayatına girişi teşvik edilmiş ve direk olarak gönderilmiştir. Türk kadınları için bu hakların ortaya çıkış dönemi İkinci Meşrutiyet olarak kabul edilir. Hukuk eğitim, ekonomi ve siyasi alanda kadınlar için değişimler gerçekleştirilmiştir.

Osmanlı devletinde birçok kadın derneği de kurulmuştur, bu derneklerle kadınların bireysel hak ve özgürlük taleplerinin örgütlü bir yapıya dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Bu dernekler faaliyet olarak birçok konferans düzenlemişler ayrıca basın faaliyetleri yoluyla kadın haklarını tartışmaya açmışlardır ve kadın haklar verilmesi konusunda başarılı da olmuşlardır. Ayrıca dernek faaliyetlerine katılan ve basında, tecrübe kazanmış olan kadınlar, Milli Mücadele döneminde kurtuluş mücadelesinde önemli bir propaganda yapmışlardır.

Tanzimat döneminden Cumhuriyet dönemine dek yaşanan bu gelişmeler yeni Türk devletinde, kadınların eşit temsil ve haklarının temelini oluşturacaktır. Cumhuriyetin ilk on yılında Atatürk önderliğinde yapılan reformlar, kadına seçme ve seçilme gibi siyasi hakların verilmesinde ve kadının toplumda statü kazanabilmesinde etkili olmuştur.

Cumhuriyet döneminde başta eğitim (Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1924), Kılık Kıyafet Kanunu (1925) ve Medeni Kanun (1926) olmak üzere modernleşme reformları ve yasal düzenlemelerle kadınlara toplumsal ve siyasi alanda bazı haklar verilmiştir. 1930'da kabul edilen Belediye Kanunu kadınlar, belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı elde etmişlerdir. Köy Kanunu (1933) ile muhtar, 1934'te ise milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazanmışlardır.⁸²

“1930 yılında yerel yönetimlere katılma hakkını alan kadınlardan bazıları 5. Dönem milletvekili olarak mecliste görev almıştır. Meclise giren 18 kadın milletvekilinden 4'ünün yerel yönetimlere seçildikleri ve bazı kadın milletvekillerimizin birçok sivil toplum örgütünde çalıştıkları görülmektedir.”⁸³ İzleyen dönemde, ilk milletvekili seçimi 1935'te yapılmış ve kadınlar ilk kez seçmen ve aday konumunda seçimlerde rol oynamıştır. Bu seçimler de 18 kadın parlamentoya giriş hakkı kazanmış, kadınlar % 4,6 oranında temsil edilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte, bu oran ancak 72 yıl sonra yapılan 2007 milletvekili seçimlerinde aşılmış ve TBMM'de kadın temsili %9'un üzerine çıkmış ve izleyen dönemlerde % 15-18 arasında değişmiştir.⁸⁴

Dünya genelinde yapılmış olan tüm yasal ve mevzuatsal yeniliklere rağmen hala siyasi temsil eşitliği sağlanamamıştır. Siyasi temsil konusunda kadınlar erkeklerin çok gerisinde kalmıştır. Türkiye içinde aynı durum söz konusudur.

Dünyada siyasi temsil oranları incelendiğinde ortalamanın %15 civarında olduğu görülüyor. Bu oran İskandinav ülkelerinde yüzde %40'lara çıkarken, Avrupa'da %21 Asya ülkelerinde %17, Arap ülkelerinde ise %9'lar civarındadır. Türkiye'de ise durum çok daha vahimdir, kadınların tüm düzeylerde siyasi temsil oranı sadece %2,5'ler civarındadır.

Türkiye'de kadın nüfusunun yaklaşık %40'ı uzmanlık gerektiren mesleklerde bulunmasına karşın, siyasi temsil eşitliğinde olması gerekenden oldukça uzak bir

⁸² Semra Gökçimen, **Ülkemizde Kadınların Siyasi Hayata Katılım Mücadelesi**, Yasama Dergisi, Sayı:10, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık, 2008

⁸³ Age, s. 27.

⁸⁴ KA.DER, TBMM Milletvekillerinin Cinsiyete Göre Dağılımı, 2016, <http://ka-der.org.tr/> Erişim 2 Kasım 2019 ve TBMM, Cinsiyete Göre Milletvekili Dağılımı, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim (5 Kasım 2019)

konumdadır.⁸⁵ Bunun elbette birçok nedeni bulunmaktadır. Kadınıma yüklenen geleneksel rollerden ötürü erkeklere tanınan fırsatların kadınlara tanınmaması ve henüz demokratik ve paylaşımcı bir aile yapısının kabul edilmemiş olmasıdır. Türkiye’deki siyaset anlayışı, kadının aile hayatını ve çocuklarını yokmuş gibi kabullenmesini ister. Böyle bir ortamda kadın erkeklerle, rekabet edemez hale gelir ve siyasal temsil eşitliğinde çok az kadın seçilerek başarılı olabilir.

Türkiye’de kadın siyasetçilerin artması ve başarılı olabilmesi için siyasi partilerde kadın örgütlenmesinin güçlendirilmesi, toplumda egemen olan erkek hegemonyasının kırılması ve bu kapsamda siyasi partiler yasasının değişmesi gerekmektedir.

Siyasette kadın kotasının tüm partilerce zorunlu olarak uygulanması yönünde Anayasa ve Kanunlar çerçevesinde düzenlemeler yapılmasının önemli olduğu göz ardı edilmemelidir. Ayrıca kadınların siyasi partilerde gereğince görevlerini yerine getirebilmesi için gerekli statü ve yetkilendirilmelerin verilmesi gerekmektedir. Seçimlerde farkındalık oluşturan, kadının siyasete girmesi ve temsili konusunda dikkat çeken Mor Çatı Derneği benzeri kurumların yaygınlaşması ve bu amaca hizmet eden sivil toplum kuruluşlarına kurulmasına çokça gereksinim bulunmaktadır.

Unutulmamalıdır ki Türkiye’de nüfusun yarısını oluşturan kadınlar, parlamentoda yeterince hemcinsleri tarafından temsil hakkı bulunmaması, kendi talep ve isteklerinin ülke gündemine yansımaması, mecliste kadın iradesinin yeterince temsil edilmeyişi demokrasimize ve siyasal katılım eşitliğine zarar vermektedir.

“Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” (CEDAW) ve Pekin Eylem Platformu cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesi ve siyasal temsil kurumlarında cinsiyet boşluğunun giderilmesi yönündeki kararlılığa karşın, 192 ülkenin sadece 50’sinde ulusal parlamentolarda kadın temsilcilerin oranı ortalama %30’dur.⁸⁶

⁸⁵ Sancar, 2018.

⁸⁶ Inter-Parliamentary Union, “Women in national parliaments”, 1 February 2019, <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (2 Kasım2019).

Cinsiyet eşitliği yönünde son dönemde önemli bir gelişme, 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açıldığı için 'İstanbul Sözleşmesi' ismiyle anılan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'dir. Sözleşmeyi Avrupa Konseyi üyesi olan 45 ülke ve Avrupa Birliği imzaladı, ancak sözleşme sadece 34 ülkede onaylanarak yürürlüğe girmiştir.⁸⁷ İstanbul Sözleşmesi'nin en önemli özelliği, biyolojik ya da hukuki, ailevi bağ olup olmadığına bakılmaksızın ev içi şiddetin ve kadınlara yönelik her türlü şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleyle ilişkin standartlar öngören ve Avrupa ülkelerini hukuki olarak bağlayan ilk belge olmasıdır. Kadınlar ve erkekler arasında hukuki ve fiili eşitliğin gerçekleştirilmesinin kadına yönelik şiddeti önlemede anahtar bir unsur olduğunu benimseyen Sözleşme, kadınlara yönelik ayrımcılığı da yasaklamaktadır

Küresel Hedefler olarak da bilinen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH'ler), 2015'te tüm Birleşmiş Milletler Üyesi Devletler tarafından yoksulluğu sona erdirmek, dünyayı korumak ve 2030'akadar tüm insanların barış ve refahtan yararlanmasını sağlamak üzere evrensel bir eylem çağrısı olarak kabul edildi.⁸⁸ 17 SKH bütünleşik olarak - yani bir alandaki eylemin ötekilerin sonuçlarını etkileyeceğini ve kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği dengelemesi gerektiğini kabul etmektedirler. Bu bağlamda, Hedef 5 özel olarak cinsiyet eşitliği konusunda aşağıdaki konulara dikkat çekmektedir. Kadınlara karşı her alanda ayrımcılığa son vermek; her alanda kadınlara karşı şiddetin sona erdirmek; siyasi, ekonomik ve kamusal yaşamda her türlü karar alma mekanizmasında kadınların tam ve etkili katılımını ve liderlik için fırsat eşitliğini sağlamak ve bu amaçla her türlü yasal ve kurumsal düzenlemeyi sağlamak. Bununla birlikte, bütünleşik öteki hedefler de cinsiyet eşitliğine etki eden yönler taşımaktadır.

⁸⁷ Kadriye Bakırcı, "İstanbul Sözleşmesi", <http://www.turkkadinlariBirliGi.org/tr/kurumsal/5/%C4%B0stanbul+S%C3%B6zle%C5%9Fmesi> (2.11.2019)

⁸⁸ UNDP, "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları", <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> (2 Kasım 2019)

4. İSTANBUL'DA KADIN MUHTARLAR

Günümüzde, ulusal siyaset ve demokrasi ilişkisinden daha çok yerel yönetimler ve demokrasi ilişkisi önem kazanmıştır. Yerel yönetimlerin tarihsel niteliği ve tanımı gereği demokrasiye daha fazla olanak sağladığı tartışılmaktadır.⁸⁹ Demokratik ülkelere baktığımızda yerel yönetimlerinin güçlü ve etkin olduğunu görebiliriz. Yerel yönetimlerin güçlü ve etkin olması halkın yönetime katılmasını ve idarenin de halk tarafından denetlenebilmesine olanak sağlar. Bireylerin siyasete katılımının en aktif olduğu idari birim de yerel yönetimlerdeki mahalle muhtarlıklarıdır.

“Yerel yönetimler yaşamın bütün alanlarını kapsayan işlevlerle donatılmışlardır. Halkın gereksinim duyduğu ve yerel halkın tümünü ilgilendiren hizmetleri sunarlar ve örgütsel bir yapı, kamu tüzel kişiliği çerçevesinde bu faaliyetleri gerçekleştirirler. Karar organlarının seçimle oluşması, kendilerine ait bir bütçesinin olması, merkezin bir kısım yetkilerini yerel yönetimlere devrederek bu birimlere özerklik tanınması yerel yönetimlerin iktidar niteliğini güçlendiren etmenlerdir.”⁹⁰

Kadınların yerel siyasete katılımını etkileyen üç temel faktör bulunmaktadır:⁹¹ Yasalar, Uygulamalar ve Katılımı Sağlama Girişimleri; Katılımın Önündeki Toplumsal ve Ekonomik Engeller ve Siyasal Sistemin Katılım Üzerindeki Etkisi. Bu engellerin aşılması durumunda, kadınlar; siyasal partilerin kadın kolları, yerel meclisler, kent konseyi, kadın meclisi, mahalle muhtarlığı, belediye başkanlığı ve belediye başkan yardımcılığı gibi konumlarda temsil edilebilmektedir.⁹²

Mahalle Muhtarlıkları yerel yönetimlerin en küçük halkası olması nedeniyle işlevselliği daha etkindir. Yönetimlerinin halk tarafından seçilmesi seçmenlere daha çok söz hakkı tanımaktadır. Muhtarlıkların halkın gereksinimlerin doğru tespiti, hizmetin daha hızlı ve etkin sunulması, doğru yerel politikanın geliştirilmesi ve parti kavramının olmaması

⁸⁹ Uğur Yıldırım, Yakup Bulut, İ. Ethem Taş, Hasan Saçıkara ve Özlem Olgun, “Yerel Temsil açısından Kahramanmaraş Belediye Meclisi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 9-4 (2000), s. 25.

⁹⁰ M. Akif Çukurçayır, *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2006, s. 46.

⁹¹ United Nations Escap, “Women in Local Government in Asia and The Pasific: A Comparative Analysis of Thirteen Countries”, http://www.unescap.org/huset/women/reports/comparative_report.pdf (2.11.2019)

⁹² Gökşen Aydemir, *Yerel Yönetimlerde Kadın ve Temsil: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, s. 33.

nedeniyle herhangi bir kesimi temsili söz konusu olmayıp tüm mahalle halkının ortak yararına hizmet etmesi açısından öteki yerel yönetim birimlerinden farklılaşmaktadır.

Türkiye nüfusunun yarısının kadın nüfusu oluşturmasına rağmen seçilenlerin büyük bir çoğunluğun erkeklerden oluştuğunu görmekteyiz. Bununla birlikte, merkezi yönetimle kıyasladığımızda kadınların yerel siyasette daha aktif rol alabildiğini görülmektedir. Özellikle, mahalle muhtarlıklarının kadınların siyasette etkin rol alması için önemli bir basamak olduğunu kabul edilmektedir.

Muhtarlar mahalli halk tarafından gizli oyla beş yıllık görev süresi için seçilmektedir. Mahalle muhtarlığına görevler kanunla verilmekte olup bu görevleri yapmak için yetki verilmemiştir. Bu bağlamda, mahalle muhtarlığı bir yandan yerel yönetim öte yandan merkezi yönetimin alanına giren hizmetler hususunda boşluk doldurucu niteliğe sahiptir. Son dönemlerde önemi eskiye nazaran artmakta olup, kadın adaylar için cazip bir statü oluşturmaktadır.

Bu bölümde yerel yönetimlerin en küçük birimi olan mahalle muhtarlıklarını kadın muhtarlar üzerinden değerlendirme yapıp, özellikle tezimizin konusu olan İstanbul'da kadın muhtarlar üzerinde yoğunlaşacağız. İstanbul'da kadın muhtarları değerlendirirken kadın muhtarların tarihsel sürecine kısaca değinmek sağlıklı olacaktır.

4.1. Kadın Muhtarlar

Mahalle Muhtarlığı, hukuki açıdan baktığımızda tüzel kişiliği olmayan, kendine özel personel ve bütçesi olmayan bir kurumdur. Ancak tarihsel süreçten gelen bir gerçekçiliği ve etkinliği olup; toplum tarafından benimsenen ve en yakın bulunan idari birim olma özelliğini taşımaktadır. Bu nedenle doğrudan daha gerçekçi ve samimi iletişimin kurulduğu bir kurumdur. Halkın güveni esastır. Aday olmak için herhangi bir üst belirleyici olmaması nedeniyle yerel ve genel yönetimlerden farklıdır. Aday olma hususunda asgari koşulları sağlamak koşuluyla sınırlayıcı hüküm ve belirleyici parti ya da makam olmaması nedeniyle kadınların siyasal yaşama katılmalarında önemli bir basamak niteliği taşımaktadır.

Türkiye'de 26 Ekim 1933'te Köy Kanununun 30. maddesinde yapılan düzenlemeyle kadınlarında muhtar olma olanağı tanınmıştır. Kasım 1933 tarihinde yapılan muhtarlık seçiminde Türkiye'nin ilk seçilen kadın muhtarı Aydın ili Karpuzlu Nahiyesi Demircidere

Köyü muhtarı Gül Esin Übbül olmuştur. Yapılan seçimlere 8 aday katılmış ve bu adaylar içinde tek kadın olan Gül Esin Übbül, Köy derneğinin ittifakıyla ilk kadın muhtar seçilmiştir. 2 yıl süresince muhtarlık yaptığı dönemde, sosyolojik, ekonomik, idari olmak üzere birçok önemli icraatlarda bulunmuştur. Bu icraatlar; öncelikle ailelerin toplumsal ilişkilerinin güçlenmesi ve aile düzeninin korunmasında genç kızların kaçırılma olaylarına engel olmak olmuş, gençlerin ve çocukların eğitimleri için köyün ileri gelenlerini bir araya getirerek çalışmalar düzenlemiş, köylülerin birlik ve dayanışma içerisinde hayatlarını sürdürebilmek için yeniden bir yapılanma oluşturmuştur.⁹³

En önemli projelerinden biri olan Köy Odası için bütün köylüleri bir araya getirmiş, köy sakinlerinin üretim ve mahsullerinin satışından köy halkının yararına dokunabilecek gelir olanağı sunmuş, kadınların geliştirilmesine önayak olmuş, modern hayatı desteklediğinden köy halkının toplumsal seviyesini iyileştirme çalışmaları yapmıştır.⁹⁴

“Türkiye’de 30.005 mahalle, 18.152 köy olmak üzere toplam 50.157 muhtar bulunmaktadır. Türkiye genelinde kadın muhtarların sayısı erkek muhtarlara göre daha az sayıda olduğu görülmektedir. Türkiye’de kadın muhtarların sayısı genel muhtarların sayısının % 2,14’ünü oluşturmaktadır. 2014-2019 arası döneme baktığımızda 685 (%1,30) olan kadın muhtar sayısı, 2019-2023 döneminde 963 kadın mahalle muhtarı, 108 kadın köy muhtarı olmak üzere toplamda 1071’e yükselmiştir. Dolayısıyla son yapılan seçimlerle (2019) kadın muhtarların sayısı genel itibariyle bir önceki seçimlere göre % 71,78 artmıştır.”⁹⁵

TÜİK verilerine göre Türkiye nüfusu 2018 sonu itibariyle yaklaşık 82 milyondur. Nüfus dağılımına baktığımızda nüfusun yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Ancak yerel yönetimlerin en küçük birimi olan muhtarlık yönetiminde temsil oranının nüfus dağılımına endeksli eşit temsil olduğunu söylemek mümkün değildir. Ataerkil toplum yapısının yansımaları sonucundan ortaya çıkan tablo önceki yıllara nazaran kadın muhtarda temsil oranının 1,30’dan 2,14’e artış göstermesi nedeniyle bir nebze umut vericidir.

⁹³ Günver Güneş, “Türk Kadınının Muhtarlık ve Köy İhtiyar Heyetlerine Seçme ve Seçilme Hakkını Kazanması ve Türkiye’nin ilk Kadın Muhtarı Gül Esin (Hanım)”, **ÇTTAD**, 9/20-21,2010 Bahar/Güz, s.180-182, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/233405>, Erişim Tarihi: 30.11.2019.

⁹⁴ Güneş, a.e. 181.

⁹⁵ “Türkiye Genelinde Kadın Muhtar Sayısı”, www.muhtarlarkonfederasyonu.org/bizden-haberler/turkiye-genelinde-kadin-muhtar-sayisi.html, 20.08.2019.

Tablo 3:
Başlıca İllerde Kadın Muhtar Sayısı (2014)

İli	Toplam Muhtar	Kadın Muhtar	%	Nüfus
İstanbul	961	99	10,3	14.377.018
İzmir	1.420	80	5,6	4.113.072
Ankara	1.293	77	5,9	5.150.072
Bursa	1.058	28	2,6	2.787.539
Balıkesir	1.129	25	2,2	1.189.057
Kocaeli	539	24	4,4	1.722.795
Eskişehir	472	20	4,2	812. 320

Kaynak: <http://www.muhtarlar-konfederasyonu.org/kunye/i%C3%A7erik/51-turkiye-genel-kadin-muhtar-sayisi.html> (2.11.2019)

Tabloda 2014 yılı yerel seçimlerinde seçilen 674 kadın muhtarı il bazında 20 ve üzeri seçilenleri yer almakta olup diğer iller seçilen kadın muhtar sayısına göre sırasıyla; Manisa 16, Kayseri 13, Denizli 11, Isparta 11, Muğla 11, Samsun 11, Adana 10, Aydın 9, Çanakkale 9, Mersin 9, Tekirdağ 9, Ordu 9, Sivas 8, Tokat 8, Afyonkarahisar 7, Antalya 7, Bilecik 7, Kırklareli 7, Burdur 6, Çorum 6, Erzurum 6, Tunceli 6, Amasya 5, Gaziantep 5, Gümüşhane 5, Karaman 5, Konya 5, Osmaniye 5, Malatya 5, Zonguldak 5, Ardahan 4, Bingöl 4, Edirne 4, Elazığ 4, Niğde 4, Kütahya 4, Yozgat 4, Aksaray 3, Çankırı 3, Hatay 3, Kırıkkale 3, Kırşehir 3, Mardin 3, Trabzon 3, Uşak 3, Yalova 3, Artvin 2, Bartın 2, Düzce 2, Erzincan 2, Giresun 2, Kars 2, Kahramanmaraş 2, Nevşehir 2, Ağrı 1, Bolu 1, Diyarbakır 1, Karabük 1, Kastamonu 1, Kilis 1, Rize 1, Sakarya 1, Şanlıurfa 1, Şırnak 1, Siirt 1, Van 1 şeklindedir.

2014 ve 2019 yerel seçimlerinde en çok kadın muhtar İstanbul ilinde seçilmiştir. İnsani Gelişmişlik Düzeyi raporunda çok yüksek insani gelişme grubunda en baskın olan ve

grupta en fazla ilçesi yer alan ildir ve toplamda bu grupta yer alan 16 ilçesi bulunmaktadır. Bu ilçeler; “Beşiktaş, Kadıköy, Şişli, Bakırköy, Maltepe, Üsküdar, Sarıyer, Ataşehir, Ümraniye, Beyoğlu, Fatih, Avcılar, Beylikdüzü, Tuzla, Çekmeköy ve Başakşehir”dir. Çalışma yaptığımız ilçelerden biri olan Kadıköy ilçesi bu endekse göre yeşil bölge olan çok yüksek insani gelişme grubunda yer almaktadır. Yeşil bölgede yer alan ilçeler genel anlamda sosyo-ekonomik göstergeler açısından öne çıkmış, yönetim, eğitim, sağlık ve çevre gibi konularda diğer ilçelere nazaran daha az sorunlar barındırmaktadır. Çalışmamızda yeşil grupta yer alan ilçemiz olan Kadıköy’den üç kadın muhtarla görüşmeler yapılmış ve önemli katkılar sağlanmıştır.

Eyüpsultan ilçesi ve Gaziosmanpaşa ilçesi ise mavi bölge yüksek insani gelişme grubunda yer almaktadır. Mavi grupta da en fazla ilçesi bulunan il yine İstanbul’dur ve toplamda 14 ilçesi bu grupta yer almaktadır. Bu ilçeler; “Pendik, Kartal, Küçükçekmece, Bayrampaşa, Eyüpsultan, Silivri, Beykoz, Esenler, Kâğıthane, Bahçelievler, Güngören, Gaziosmanpaşa, Büyükçekmece, Zeytinburnu”dur. Bu gruptaki ilçelerde özellikle sağlık, sosyal yaşam, sosyal kapsama ve çevre alanlarında bazı eksiklikler gözlenmektedir. Burada dikkati çeken bir diğer husus ekonomik gelişmişliğe kıyasla insani gelişmenin daha düşük yaşandığı ilçelerin varlığıdır.⁹⁶ Bu grupta yer alan Eyüpsultan İlçesinden üç, Gaziosmanpaşa İlçesinden ise iki kadın muhtarla görüşme sağlanmıştır.

İstanbul’un yer aldığı son grup ise sarı bölge olan orta insani gelişme grubudur. Bu grupta İstanbul’un 9 ilçesi yer almaktadır. Bunlar; Sultanbeyli, Esenyurt, Arnavutköy, Çatalca, Bağcılar, Sancaktepe, Sultangazi, Adalar, Şile’dir. Bu grupta bulunan ilçelerin büyük çoğunluğunda toplumsal kapsama, toplumsal yaşam ve çevre konularında düşük performans gözlenmektedir. Çalışmamızda Sancaktepe ilçesinden iki kadın muhtarla çalışma yaparak analiz yapmaya çalıştık.

İnsani gelişme endeksinin son grubu olan (Kırmızı Bölge) Düşük İnsani Gelişme Düzeyine dahil İstanbul’un herhangi bir ilçesi mevcut bulunmamaktadır. Genel anlamda baktığımızda İstanbul’un sosyo-ekonomik düzeyinin gelişmiş olması nedeniyle kadın muhtar sayısının fazla olması çıkarımını yapabiliriz.

⁹⁶ “İnsani Gelişme Endeksi – İlçeler (İGE-İ) 2017 Tüketiciden İnsana Geçiş”, ingev.org/raporlar/IGE_RAPOR_2017.pdf (5.11.2019).

Tablo 4:
Başlıca İllerde Kadın Muhtar Sayısı (2019)

İli	Toplam Muhtar	Kadın Muhtar	%	Nüfus
İstanbul	961	140	14,5	15.067.724
Ankara	1.420	124	8,7	5.503.985
İzmir	1.293	120	9,2	4.320.519
Bursa	1058	51	4,8	2.994.521
Balıkesir	1.129	39	3,4	1.226.575
Eskişehir	539	30	5,5	871.187
Kocaeli	472	27	5,7	1.906.319
Manisa	1.088	25	2,2	1.429.643
Mersin	804	21	2,6	1.814.468
Antalya	913	20	2,1	2.426.356
Kayseri	714	20	2,8	1.389.680 ⁹⁷

Kaynak: <http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/kunye/i%C3%A7erik/51-turkiye-geneli-kadin-muhtar-sayisi.html> (2.11.2019)

2019 yerel seçimlerinde seçilen 1071 kadın muhtar il bazında 20 ve üzerinde seçilenleri tabloda incelediğimizde sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan büyükşehir belediyelerinin yer aldığını görmekteyiz. Toplam muhtar sayısı ile kadın muhtar sayısı oranına baktığımızda nüfus yoğunluğuna paralel kadın muhtar sayısının dengeli arttığını söylemek mümkün değildir. Ancak şehirlerin sosyo-ekonomik düzeyine bağlı kadın muhtar sayısının arttığını söyleyebiliriz. Toplam kadın muhtar sayısı 19 ve altında olan diğer iller ise kadın muhtar sayısı sırasına göre şöyledir; Denizli 19, Tekirdağ 19, Tunceli 19, Adana 17, Muğla 17, Samsun 17, Kırklareli 16, Aydın 13, Çanakkale 13, Isparta 13, Ordu 13, Sivas 13, Afyonkarahisar 11, Konya 11, Amasya 10, Erzincan 10, Elazığ 9, Gaziantep 9, Bilecik 8, Burdur 8, Malatya 8, Edirne 7, Kırıkkale 7, Tokat 7, Zonguldak 7, Artvin 6, Çankırı 6, Diyarbakır 6, Erzurum 6, Hatay 6, Kastamonu 6, Niğde 6, Osmaniye 6, Uşak 6, Çorum 5, Kahramanmaraş 5, Rize 5, Aksaray 4, Bartın 4, Bolu 4, Düzce 4, Karabük 4, Karaman 4, Kilis 4, Kütahya 4, Nevşehir 4, Sakarya 4, Van 4, Yalova 4, Adıyaman 3, Ardahan 3, Bingöl 3,

⁹⁷“Yıllara Göre İl Nüfusları” http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, (03.11.2019).

Giresun 3, Gümüşhane 3, Mardin 3, Yozgat 3, Ağrı 2, Batman 2, Iğdır 2, Kars 2, Kırşehir 2, Şırnak 2, Trabzon 2, Bayburt 1, Hakkâri 1, Siirt 1, Bitlis 0, Muş 0, Sinop 0, Şanlıurfa 0.

2014-2019 dönemine ait kadın muhtarlara ilişkin sayılarını içeren tabloyu incelediğimizde kadın muhtarlarda belirgin bir artışın olduğunu görmek mümkündür. Ancak buna rağmen toplam muhtarlar içerisinde hala yeterli sayıya ulaşmış olmadığını görmekteyiz. Toplam muhtar sayısı içinde kadın muhtar oranı yaklaşık %2 iken; toplam mahalle muhtarlıklar içerisinde toplam kadın mahalle muhtarlarının sayısı yaklaşık % 3'tür. Halkın nüfusunun yarısının kadın olmasına rağmen makul bir oran gözlenememiştir. Bu durum çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Bu unsurların en başında Türkiye'deki "erkek egemen siyaset yapma biçimi"dir. Maalesef kadın bu noktada "vitrin" olarak görülmekte ve kadınlara siyasette aktif rol verilmemektedir. Mahalle muhtarlığı öteki idari birimlere nazaran bu baskının daha az hissedildiği birimdir. Bu da kadınların siyasete girmek için öteki siyasi makamlara nazaran muhtarlığı tercih etmesinde etkili olan bir unsurdur.

Aynı iki tabloyu değerlendirdiğimizde kadın muhtarların sayısındaki artışta etkili olan bir öteki husus herhangi bir parti ya da kurumdan bağımsız nitelikte olmasıdır. Kentleşme ile hızla büyüyen şehirlerde bağımsız aday olarak bir idari birime seçilmek giderek zorlaşmaktadır. Ancak muhtarlık bu hususta bağımsız olması nedeniyle oldukça avantajlıdır. Bu durumda kadın adayların yönelmesinde etkili role sahiptir.

Türkiye'de kadınlara çizilen rolün ev sınırlarına ilişkin olması nedeniyle ataerkil toplum yapısının annelikle özleşen kimliği ve ev içi sorumluluk yüklenmesi kadının mahalle yönetimini tercih etmesinde önemli etken olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim saha çalışmamızda bazı kadın muhtar adaylarının anaç ruhları gereği muhtarlığı tercih ettiğini ve bu sayede mahalleliye erkek muhtarlara nazaran daha iyi hizmet sunacaklarına inandıklarını söyleyebiliriz.

Kadın muhtar sayısında artış olmasında etkili olan bir öteki faktör muhtarlık kültürünün öğrenmeye daha elverişli ve uygulanabilirliğinin daha pratik olmasına bağlayabiliriz. Ayrıca, çeşitli kurumların (Ka-der) kadın adaylar yetiştirmek için çalışmalar yapması da etkili olmuştur.

4.2. Yöntem

2019 itibariyle İstanbul'da toplam 39 ilçe ve 961 muhtarlık bulunmaktadır. İstanbul'da 2014 seçimlerinde 99 kadın muhtar bulunmaktayken toplam kadın muhtar sayısı 2019 seçim sonuçlarıyla 140'a yükselmiştir. İstanbul'da kadın muhtar sayısı yaklaşık %41 oranında artış göstermiştir.

2019 yılı itibariyle İstanbul'da 961 muhtarlık bulunmakta ve tabloda da görüldüğü gibi 821 erkek muhtar olup toplam muhtar sayısının %85'ini oluşturmakta; kadın muhtarlar ise 140 kadın muhtar olup toplam muhtar sayısının %15'ini oluşturmaktadır.

İstanbul'da kadın muhtarlarının artmasında KA-DER'in yapmış olduğu eğitimlerinde etkisi bulunmaktadır. KA-DER'in "Eşitlik Mahallede Başlar" sloganı ile yapmış olduğu eğitimler ülke genelinde %71,78 artmasını sağlamıştır. Eğitim programı; "Yerel yönetimlerin farklı kademelerine aday olanların da katılabildiği eğitim programı, yerel yönetim mevzuatı ve işleyişi, etkili ve güvenilir kampanya teknikleri, yerel siyaset ve örgütlenme, kişisel gelişim ve toplumsal cinsiyet eşitliği"⁹⁸ olarak belirlenmiştir.

Tez konumuz olan "İstanbul'da Kadın Muhtarlar" ile ilgili İstanbul saha çalışmamızda İstanbul'da bulunan 140 kadın muhtardan örneklem olarak belirlenen 10 kadın muhtar ile görüşülmüştür.

Bu araştırmada, temel olarak nitel bir yöntem benimsenmiştir. Araştırma modeli betimleyici araştırmadır. Araştırma kadın muhtarların bizzat makam odalarında halkın talep ve isteklerini alırken ve sahada gerçekleştirilmiştir. Kadınlar neden muhtar olmayı istemektedir? Adaylık sürecinde yaşanan zorluklar, seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir? Kadın muhtarların öznel değerlendirmelerine göre, kadın muhtar sayılarının neden artmaktadır? Kadın muhtarların seçim vaatleri, kadın adayları erkek adaylardan farklı kılmakta mıdır? Kadın muhtar adaylarının hangi cinsiyet ya da toplumsal gruplar daha fazla desteklemektedir?

Araştırma, önceki çalışmalardan elde edilen sonuçlar ışığında, kadınların adaylık sürecinden başlayarak birçok zorlukla karşılaştıkları; siyasi rekabetin düşük olduğu muhtarlık sürecinde kadınların ev ekonomisinde olduğu gibi kıt kaynaklarla mahallenin günlük

⁹⁸ <https://ab-ilan.com/ka-der-yerel-secimlerde-kadin-muhtar-sayisi-7178-artti/> (26 Ağustos 2019).

yönetimini sürdürme çabası gösterdikleri ve kadınların siyasi katılımını artırmada sınırlı ancak önemli bir deneyim sağladığı varsayımları üzerinde kurulmuştur.

4.3. Araştırma Alanı

Bu araştırmanın alanı İstanbul'daki Avrupa ve Anadolu yakasından 4 ilçeden seçilmiş kadın muhtarlardan oluşmaktadır. İstanbul'un farklı sosyo-ekonomik yapılarının bulunduğu birbirlerine uzak noktalardaki ilçelerden seçilmiş örneklem, ayrıca, farklı kültür ve Türkiye'deki farklı şehirlerden gelen insanların yoğunlaştıkları bölgeler olma özelliği taşımaktadır. Bu farklı yerleşim niteliklerine sahip mahallelerde muhtarlık yapan kadınların, aldıklarını destekler ve tepkiler incelenerek sosyo-kültürel farklılıkların kadın muhtarlığa etkilerini değerlendirme olanağı sağlayacaktır. İstanbul'un tamamen kozmo-politik yapısı ve yoğun göçler almış olması da bize mini bir Türkiye mozağının kadın muhtarlara, toplumun kadın siyasal temsiline bakış açısı ve bu konudaki olumlu ve olumsuz tepkileri açıklama olanağı tanımaktadır.

4.4. Verilerin Toplanması, Çözümü ve Yorumu

Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme ve derinlemesine görüşme teknikleri kullanılmıştır. Görüşmede araştırmanın konusuna ve problemine yönelik kapalı ve açık uçlu olmak üzere sekiz adet soru bulunmaktadır. Deneklerden bu görüşlere ne derece katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Verilerin toplanması aşamasından önce İstanbul'da bulunan kadın muhtarlarla telefon görüşmesi ile araştırma hakkında bilgi verilmiş ve randevu talep edilmiştir.

Yüz yüze yapılan görüşmelerin ardından kadın muhtarlardan bizzat halkın sorun ve taleplerini dinlerken ve işbaşındayken görüşme talepleri iletilmiştir. İstanbul'un farklı ilçelerinde ve farklı sosyo-kültürel yapıları bulunan mahallelerde, yaş, eğitim ve deneyim süreleri bakımından farklılık gösteren muhtarlar seçilerek, bu değişkenlerin niteliksel olarak değişiklik yaratıp yaratmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma yöntemimizde kapalı ve açık uçlu sorular sorulmuş kadın muhtarların kendi bağımsız görüş ve girişimlerinin de

araştırmaya yansiyabilmesinin yanında halka karşı tutumlarında bir farklılık gösterip göstermedikleri de irdelenmiştir.

4.5. Araştırmanın Güvenirliliği ve Sınırlılıklar

Araştırmada,

- Yarı yapılandırılmış ve derinlemesine görüşme teknikleri birlikte kullanılmış, böylece yöntemden kaynaklanabilecek hatalar giderilmeye çalışılarak çalışma tamamlanmıştır.
- Tüm deneklerle yüz yüze görüşmeler yapılmış, böylece yanlış ya da eksik anlamalarından kaynaklanacak sorunlar en aza indirilmeye çalışılmıştır.
- Verilerin yorumlanması aşamasında alınan sonuçlar, elde edilen nitel verilerle desteklenmiş, böylece verilerin yorumlanmasında araştırmacının öznelliğinden kaynaklanabilecek hatalar azaltılmaya ve araştırmanın nesnellik düzeyi artırılmaya çalışılmıştır.

İstanbul'da bulunan kadın muhtarlar konusuyla, demokrasinin en kolay yansıdığı temsil konusunda sorunlar yaşandığı ve yerindenlik kavramının belki en çok yansıdığı yönetsel birim olan muhtarları sınırlı ölçekte inceleme olanağı vermiştir.

Kadın-siyaset ilişkisi ve kadının temsil sorunu gibi kesin bir olgunun araştırmanın konusu olması, araştırmayı güçlü kılmaktadır. Araştırmanın bir öteki güçlü yanı ise veri toplamada yarı yapılandırılmış görüşme ve derinlemesine görüşme tekniklerinin kullanılmasıdır. Böylece, görüşmelerde daha ayrıntılı verilere ulaşmak olanaklı olmuştur. Ayrıca, görüşme yapılan kişilerle yüz yüze iletişim halinde olunması, onların tepkilerini, duygularını ve geri bildirimlerini anında yakalayabilmek yönünden önemli bir kolaylık sağlamıştır. Yüz yüze iletişim halinde olduğundan yanlış anlaşılardan kaynaklanan hatalarda anında düzeltme olanağı olmuştur. Son olarak, deneklerle iyi bir iletişim kurarak daha samimi yanıtlar ve daha sağlıklı veriler elde etmek olanaklı olmuştur.

Açık uçlu ve kapalı olmak üzere sorulardan ilk iki soru kadın muhtarların bu mesleği seçme amaçlarına ve adaylık sürecinde yaşadıkları zorluklara odaklanmıştır. Muhtarlık görevine aday olurken öznel, nesnel, siyasi, toplumsal, ekonomik ve benzeri unsurların etkisi araştırılmıştır. Üçüncü ve dördüncü soruda seçmenlerin kadın muhtar adaylarına bakış açıları

ve yaklaşım tarzları irdelenmeye çalışılmış ve kadın muhtar sayısının her seçim döneminde artış nedenleri kadın muhtarların konuya yaklaşımları bağlamından irdelenmiştir. Beşinci ve altıncı soruda muhtarların seçim vaatlerinden söz edilerek, seçmen ve demokratik teamüllere yaklaşım tarzları incelenmiş ve kadın muhtarların erkek muhtarlardan farklı ne tür etkinliklerde bulunabilecekleri sorulmuştur.

Son iki soruda ise kadınların hangi toplum kesimlerince desteklendiği; adaylık sürecinde kendilerine kolaylık sağlayan toplum kesimlerinin tanımlanması ve toplumsa demokratik bir dönüşüm olacaksa buna kimlerin liderlik edebileceği irdelenmiştir.

Türkiye’de seçmenin yaklaşık yarısını oluşturan seçmenlerin kadın olmasına karşın, köyler hariç sadece mahallede görev yapan kadın muhtarların %3 gibi bir kesimini oluşturması konusunda kadın muhtarlara kişisel olarak fikirleri alınmış ve bir yerde kadının siyasetten uzak mı kaldığı yoksa zorunlu olarak mı dışarıda kaldıkları olgusu sorgulanarak, kadın temsili konusundaki öznel görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.6. Deneklerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Kadın muhtarların sosyo-ekonomik özellikleri; yaş, doğum yeri, medeni durum, eğitim, gelir, meslek, varsa eş ve çocuk bilgileri, toplumsal ve kültürel faaliyetlerini kapsamaktadır.

Deneklerin %50 Avrupa yakası %50 Anadolu yakasında bulunan ilçelerin mahallerinde görev yapmaktadırlar. Muhtarların ilçelere göre dağılımı şöyledir: Eyüpsultan (3), Gaziosmanpaşa (2), Kadıköy (3) ve Sancaktepe (2). Bu çeşitlilik bize farklı bölgelerde kadın temsilcilere bakabilmeyi ve İstanbul’da ki genel nabzı yoklayabilme olanağı sunmuştur.

Deneklerin yaş ortalaması 38; %40’ı lisans,%10’u ön lisans,% 40’ı lise ve %10’u ise ilköğretim mezunudur. Deneklerin %70’i evli, %20’si bekâr ve %10’u duldur. Muhtarların %70’i’nin ilk kez, %20’si altıncı kez ve %10’u ise üç kez seçim kazanmıştır.

4.7. Deneklerin Saha Çalışması Sorularına Verdikleri Yanıtlar

Kadın muhtarların yönelttiğimiz soruları sekiz alt başlıkta ana ve yardımcı sorularla irdelenmiştir. Görüşme sırasında muhtarlar iş saatlerinde halka hizmet sunumu

gerçekleştirmekte, bizim sorularımıza yanıt verirken kendi hizmetlerini ifa etmektedirler ve bu süreç, özellikle daha gerçekçi bir ortam yakalamak adına tercih edilmiştir.

Ayrıca, yerindenlik kavramını belki de en çok anlamlandıran muhtarlar, hizmet sunumunu gerçekleştirdikleri halk ile iç içeyken daha anlamlı biçimde bir saha çalışması yapılarak daha “samimi” yanıtlar yakalanmaya çalışılmış, ayrıca, halktan da bu kuruma ve kadın muhtarlara bakış açısı yönünden görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Sekiz alt başlıkta sorular toplanarak bölümlendirilmiştir.

4.7.1. Deneklerin Muhtar Olmayı İstemelerinin Nedenleri

Muhtarlığı bir aile geleneği olarak sürdürdüğünü ifade eden Denek 1, bu görevi bir aile geleneği olarak görmekte olup babasının da muhtar olduğunu halkla ilgilenmenin ve mahalle sorunlarıyla alakadar olmanın kendisini mutlu ettiğini basmakalıp muhtar profilini yıkmak istediğini vurgulamıştır.

Kadınların cinsiyet eşitliği sağlamanın yanında her alanda başarısını kanıtlamak üzere muhtar adayı olduğunu belirten Denek 2, kadının üretken ve başarı odaklı olduğu bunun en iyi kanıtının ev ortamında her gün sonuç odaklı çalıştıklarının olduğu bu nedenle evde yaşadıkları bu başarıyı mahallede hizmet sunumunda da gerçekleştirebileceklerine olan inançları gereği muhtar olmak istediğini söylemiştir.

Benzer bir biçimde, Denek 3, erkeklerin başarabildiği tüm alanlara kadınında başarabileceğini çevreme göstermek ve kadın zihniyetli detaycı, estetik, zarif ve hassas yönetim biçimini mahalle muhtarlığına sokarak mahallemize hizmet vermek olduğunu söylemiştir. Toplumsal sorumlulukları ve kadınların başarısını vurgulayan Denek 4, kadının elinin değdiği her alanda başarılı olduğunu ve maddiyat için bu işin yapılmayacağı büyük bir fedakârlık sergilediklerini kadının her güzel işe öncülük yaptığı nedeniyle halka ve mahallemize yenilik ve hizmetlerde öncülük yapmak istemektedirler. Bu bağlamda, Denek 8, kadınların daha sorumluluk sahibi olduklarını belirterek, erkekler gibi değil biraz daha sorumluluk sahibi olarak yaklaşıyoruz. Beşeri ilişkiler nedeniyle muhtar olduğunu ifade etmiştir. Toplumsal sorumluluk çerçevesinde, Denek 9, muhtarlıklar insanımızın ilk uğradığı kurum ve mahallelimizin yetkilisi muhtar mahallemizin sorunlarını tespit ve çözüm bulma yaklaşımıyla kadın bakış açısının farklı olacağını çocuklarımıza ve kadınların gelişimine

yönelik çalışma yapmak için aday oldum diye belirtilmiştir. Denek 10, erkekler gündüz çalıştıkları için mahallede çoğunlukla kadınlar muhtara gelir. Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenini tam bilmem ama yirmi yıldır yardım yapıyorum. ... ilçesinde kadınlar olarak imece usulüyle eşya erzak yardımında bulunuyorum. Muhtar olursam daha çok insan daha kolay yollardan ulaşabileceğimi düşündüğüm için çevremde bulunan derneklerin ve kurumların önerileri ile aday olduğumu belirtmiştir.

Siyasal temsil ve katılım konusunu vurgulayan Denek 5, siyasette daha etkin olabilmek, seçen değil seçilebilmenin hazzı ve mutluluğunu yaşayarak siyasette daha yüksek makamlara gelebilmek adına bir basamak ve işin mutfağı olarak ben muhtarlık makamını görmekteyim diye belirtmektedir.

Bu bölümde verilen yanıtlara bakıldığında, deneklerin daha yoğun bir biçimde toplumsal sorunlara eğilmek ve kendilerini gerçekleştirmek amacıyla muhtar aday olduklarını söyleyebiliriz. Cinsiyet eşitliği, siyasal katılım ve temsil konuları doğrudan etkili olmamaktadır. Ev ve mahalle/toplum arasında benzerlik kurularak kadınların mahalle yönetiminde sorumluluk almaları önemsenmektedir.

4.7.2. Deneklerin Adaylık Sürecinde Yaşadıkları Zorluklar

Adaylık sürecinde karşılaşılan olumlu ve olumsuz koşullar, adayların deneyimleri ve kıdemleri yanında mahallenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinden etkilenmektedir. Denek 1, kendisinin üç dönemdir üst üste muhtar seçildiği ve halk tarafından iyi tanınır ve yaptığı hizmetlerin halk tarafından takdir ve beğeniyle karşılandığını bu nedenler dolayısıyla adaylık sürecinde zorluk yaşamadığı gibi halktan takdir ve teşvik gördüğünü belirtmişlerdir. Buna karşılık, Denek 4, “toplumdan ve seçmenlerden çok büyük bir zorluk yaşamadıkları ancak daha önce seçilen bu makamları işgal eden muhtarların zorluklar çıkardığını onların genelde 1-0 dezavantajlı başladıklarını” ifade etmişlerdir.

Toplumsal cinsiyet algısının etkisi en fazla yaşanan olumsuzluk olarak görülmektedir. Denek 2, genelde toplumda erkeğin üstün olduğu ve yine bir başarı olacaksa bunun erkekten gelebileceği inancı kendilerine seçmenden adaylık sürecinde isteklerini kırmış ve bir miktar inancını kırsalda erkek eksenli siyaset kendilerine zorluk yaşattığını söylemiştir. Denek 10, “Erkeklerden kadındır bu işi yapamaz diyerek hakkımızda kara propaganda yapan

erkekler oldu, ancak ben hiçbir erkek rakibim hakkında yorum yapmadan sadece kendi yapacaklarımı ve projelerimi anlatarak çalıştım” demiştir. Denek 8, “koltuk sevdası nedeniyle ciddi zorluklar yaşadım. Siyasi görüş bile seçilmeyi etkiliyor. Bir tarafsız o zaman sizi zorluyorlar. Kadınsanız daha çok üstünüze gelebiliyorlar. Bir duruşunuz varsa ve sizi rahatsız edecek bir şey yoksa dimdik ilerliyorsunuz” biçiminde açıklama yapmışlardır.

Denek 3, İstanbul’un en büyük ve gelişmiş mahallelerinden birinde bulunduğunu belirterek, halkın eğitim seviyesinin de bir o kadar yüksek olduğunu ve bir kadının aday olduğunu duyunca mahalle halkımızın çok üstün bir beğeni ve teveccüh göstererek kendilerini bağışlarına basarak kabul ettiğini ve zorluk yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

Mali sınırlılıkların engel yarattığını söyleyen Denek 5, seçim propaganda sürecinin muhtarlık ta olsa bir miktar mali güç gerektiğini vurgulamıştır. Bastırılan broşürler, defterler, kalemler adaylık gezileri ve ikramlar, oldukça maliyetli bir süreç hem de insanların kafalarında çizdikleri profil algısını yıkmanın oldukça zor olduğunu ifade etmiştir. Benzer lojistik sorunları yaşayan Denek 6, adayların kendilerini muhtar olarak tanıtmaları, afişlerinin başka adaylarca kaldırılmasının en çok yaşanan zorluklar olduğunu söylemişlerdir.

Seçimin yönetiminden yakınan Denek 7, seçim günü ciddi sorunlar olduğunu sandık kabiniinde muhtarlık oy kâğıtlarının alınması durumunda bunun takibini yapan birisinin bulunmadığını ve bunun ciddi bir sorun olduğunu ifade etmişlerdir.

Kadına karşı olumsuz yaklaşımların yanında, seçim kampanyasının getirdiği mali yük ve benzeri zorluklar deneklerin başlıca sorunları olarak ifade edilmektedir. Siyasi rekabetin az ya da hiç olmadığı mahalle muhtarlığı seçimlerinde, kadınlar öteki düzeylerdeki seçimlere göre daha az engelle karşılaşmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet algısındaki değişiklikler ve mahallenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi de engelleri azaltıcı etki yapmaktadır.

4.7.3. Seçmenlerin Kadın Adaylara Yönelik Bakış Açısı

Tüm adayların geleneksel olarak kadının siyasal alanda temsili konusundaki seçmen ön yargısı ile karşılaştıkları, ancak bu konudaki tutumların yerleşim yerinin sosyo-ekonomik düzeyi ile yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Seçmenler, cinsiyet unsurunu olumsuz bir

unsur olarak görmekle birlikte, zamanla hizmetin öne çıktığı ve “kadın” yöneticinin kanıksandığı görülmektedir.

Denek 10, “her türlü seçmenle karşılaştım ‘kadından muhtar mı olur’ diyen de çıktı ‘hemcinsim olarak seni destekliyorum’ diyen de, zor bir mahalledeyin başarabilecek misin? Diyen de oldu 25 yıllık bir muhtarı devirebileceğimizi seçmenimiz çok inanmadı kazanamazsın diye tepkiler oluştu ama zamanla bana inandılar” demişleridir. Benzer bir biçimde, Denek 9, “İlk aday olduğumda (2009) çok şaşırınlar oldu. Kadın muhtar olur mu kadın ne anlar diyen birçok erkek seçmen oldu bunun yanında çok olumlu tepkiler oldu kadın yaparsa en incesi ve güzeli olur diyerek olumlu destekler aldık” diye belirtmişleridir. Kadına bakış açısının olumlu olduğu bir bölgede görev yapana Denek 8, özellikle, “mahallemde pozitif bakış açısı bulunmaktadır. Aile gibi olduğumuzu düşünüyorum” diye vurgulamıştır. Denek 7’ye ise, yeter ki kadın olsun da biz gözü kapalı destek veririz diyenlerde olmuştur. Denek 6 ise; bir kadının mahalleyi yönetmesi çok hoşlarına gidiyor yorumunu yapmıştır. Hemcinslerinden destek alan Denek 4, “kadınların özellikle olumlu bakışları oldu, bir kapımız çıktı, daha rahat ulaşabilecek bir makam oldu gibi, kadınların beraber toplanıp birbirlerine bu makamdaki destek olabilecekleri söylenerek kadınlardan oldukça olumlu tepkiler geldi” demişleridir. Aynı biçimde, Denek 3, seçmenlerin kadın adaya oldukça üstün ve kayıtsız koşulsuz destek aldığını belirterek olumlu biçimde karşılandığını mahallenin imar sorunları, kültürel etkinlikleri ve yönetime daha etkin katılma ve istek ve taleplerini birinci elden iletme beklentileri olduğunu düşünmektedir.

Önceki yıllarda görev yapmanın getirdiği kolaylığı yaşayan Denek 1, “halkın kendisini önceki dönemlerden tanıdığı ve sevildiği için halkın kendine karşı bakışı açısı olumlu ve takdir toplar nitelikte olduğunu” söylemişleridir. Halkın genelde aradığı zaman makamında oturan telefonla arandığında ulaşılabilir olması ve halkın talep ve beklentilerinin ilgili makamlara iletmede iyi bir aracı olmasına yardımcı olmasını beklemektedir. Mahallenin genel ve gündelik hizmetlerinin (yol, çöp toplanması vb.) eskisi gibi devam ettirilmesi istenmektedir.

Var olan engelleri izlediği seçim kampanyası stratejisi ile aştığını ifade eden Denek 2, halkın beklentilerine karşılık verebileceği konusunda tek tek seçmenin kapısına gittiklerini, üç dönem aday olmalarına karşın bu seçim sürecinde başarabildiklerini ve halkın kendilerine

inanmaları gerektiğini iletmişler ve daha önce muhtar olan ve kendilerine en yakın rakiplerine 6.000 oy fark atarak 15.000 oyla seçildiğini ifade etmişlerdir.

Son olarak, cinsiyet unsurunun önemli olmadığını ifade eden Denek 5, “insanlar bizleri devlet kapısına açılan bir pencere ve bir elçi olarak görüyorlar, aldıkları yardım ve destekleri muhtarlık aracılığı ile devlete ilettikleri için benden en azından mevcut durumu korumamı talep ettiler” biçiminde bir değerlendirme yapmıştır.

Deneklerin büyük bir bölümünün kadın seçmenlerin olumlu desteğini aldıkları görülmektedir. Seçmenin mahalleyi ev yaşantısının bir uzantısı olarak algılayıp, kadın yöneticinin olumlu görülmesi yanında, izlenilen seçim kampanyası stratejisi de olumsuz tutumların değişmesine neden olmaktadır. Bir başka deyişle, kadınların ev dışı alanlarda başarılı olacağı somut örneklerle daha iyi “anlatılması” gerekmektedir.

4.7.4. Kadın Muhtarların Sayısının Artmasının Nedenleri

Toplumsal değişim, eğitim düzeyinin artması, kentleşme gibi başlıca unsurlar yanında, “kadın hareketi” ve medyanın kadınların siyasete katılımı konusundaki yayınlarının olumlu etki yarattığı söylenebilir. Bu yaklaşımın aile içerisinde kendi eşini çocuğunu evini yönetiyorsa neden mahalleyi de yönetemeyeceği düşünen kadınların daha cesur siyaset yaptıkları görülmektedir.

Denek 1, “kadınların toplumda artık arka planda kalmak istememektedirler. Erkeklerin yaptıkları tüm işleri kadınlarında rahatça başarabildikleri artık su götürmez bir gerçektir. Kamusal hizmet sunumunda artık eskisi gibi erkek kadın ayrımı kalmadığı için kadınların muhtarlık görevine çok daha cesurca atılabilmektedirler” açıklamasını yapmışlardır. Benzer bir biçimde, Denek 2, “kadınların toplumda atağa geçtiği ve bir *feminen* uyanışın olduğu ve kadınların kendilerine olan özgüvenlerinin arttığı, toplumumuzda başarılı olan kadınlara bakıp kendilerine onları rol model aldıklarını ve yüreklendiklerini neden bende başarılı olmayayım diye hayıflandığını” söylemişlerdir. Denek 3, kadının toplumda artık hak ettiği yere kavuştuğunu eğitimde ebeveynlerin kız-erkek ayrımını bırakarak tüm çocuklarına eğitim verdiğini ve kadınların dünyada yaşanan gelişmelerden ayrı kalamayacaklarını AB kapısında beklesek de oradaki dönüşümden bizlerin kadınlar olarak hak ettiğimiz hak ve özgürlükler açısından payımızı aldığımızı düşünüyorum” vurgusunu yapmıştır.

Toplumsal değişimin önemini vurgulayan Denek 4, “toplumumuz artık makamlarda farklı yüzler ve genç dinamik, kadın yöneticiler görmekte memnun oluyorlar, Türkiye, bu yönde değişim geçirmektedir. Dolayısıyla hızla sayımız artacaktır” vurgusunu yapmıştır. Denek 5, seçmenlerin zaten hemen hemen yarısının kadın olduğu bir toplumda düşük olması bence bir çelişki kadının her alanda başarılı olabildiğini gördükçe daha da sayımız artacaktır” demişlerdir.

Kamuoyunun olumlu bilgilenmesi ve bilinçlenmesine işaret eden Denek 7, “basın bunu öne çıkardı biraz aslında. Bizde üzerimize düşen sorumluluğu yaptık. Doğru örneklerle doğru reklamlar oldu. Evinde oturanlar için cesaret verdi” biçiminde bir yorum yapmıştır.

Mahalle yönetiminde kadın olmanın getirdiği olumlu unsurları vurgulayan Denek 8, “erkeklerin özel sorunları konuşması çok kolay olmuyor. Ancak kadın muhtar ile konuşmak daha kolay oluyor. Kadınlar biraz daha hırslılar, daha ilgililer, canla başla mücadele ediyor. Kadınlar kendi özgürlüklerini göstermek adına siyasete katılmaktadırlar” demişlerdir. Benzer bir biçimde, Denek 9, kadın muhtarlar daha duyarlı çalışmalar yapmakta o nedenle fark yaratıyorlar tanıdıktan sonra keşke bizim muhtarda kadın olsaydı diyen çok oluyor demişlerdir. Hemcinslerinin başarısının kartopu etkisi yaratını ifade eden Denek 10, “kadınların özgüvenleri gün geçtikçe daha artmakta ve bazı şeylerin değişebilmesi için daha çok cesaretlenmektedir, gün gelecek her alanda daha da çoğalacağımıza inanıyorum” demişlerdir.

Sonuç olarak, denekler son yıllarda kadın muhtar sayısındaki artışın yönetimde cinsiyet eşitliği hareketi, toplumsal değişim, özgüven artışı, medyanın olumlu etkisi ve kadın başarımları konusunda toplumun bilinçlenmesiyle sağlandığını ifade etmektedirler. Kadınların siyasete katılımı ve siyasette temsili konularında, siyasi partilerin ve sivil toplum kuruluşlarının olumlu kampanyaları etkili olmaktadır.

4.7.5. Deneklerin Seçim Vaatleri

Görüşmemize katılan muhtarlar esas olarak mahalle hizmetlerinin düzenli bir biçimde yürütülmesi, vatandaşlarla etkili bir iletişim, katılımcı bir yönetim yanında bazı özel seçim vaatleri de vermişlerdir.

Örneğin, Denek 7, muhtarlık makamının işini takip ederse en önemli vaadini yerine getirmiş olacağını vurgulamıştır. Hizmet almak adına taleplerimizi mahalleli adına ilgili makamlara iletmenin en önemli vaat olduğunu, ayrıca bir seçim vaadinde bulunmayı doğru bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Benzer bir biçimde, Denek 5, halkın aldığı alt yapı ve temel hizmetlerin aksamadan süreceğini ve desteklemelerin aksamadan devam edeceğini, kendi şikâyet ve isteklerini ilgili makamlara birinci elden iletceğini vaatleri arasında saymışlardır. Denek 4, seçim vaadimiz seçmenlere istek ve taleplerinde en iyi aracı olacağını; hak ve hizmet aramada doğrudan kendisinin ilgili kamu yöneticilerine tüm istekleri iletceğini siyasette vaat vermenin çokta etik olmadığını belirtmiştir.

Denek 10, seçim kampanyasındaki sloganım ve projesinin “*Muhtar Mahallenin Annesidir, Babasıdır Muhtar Mahallenin Kalbidir*” olduğunu belirtmişlerdir. Mahalledeki sorunların tespiti amacıyla sokak temsilciliklerini belirleyerek, mahalle meclisleri yoluyla tüm sorunların çözümlenmesi ya da en aza indirilmesini vaat ettiğini söylemişlerdir. Benzer bir biçimde, Denek 3, en önemli seçim vaadinin mahalle yerleşiklerinin muhtarlık yönetimine katılabilecekleri Mahalle Meclisleri projesi olduğunu; böylece, özellikle kadın ve akil insanlardan seçilecek temsilcilerden oluşacak mahalle meclislerinin sorun ve istekleri kamu yöneticileri ve kent konseylerine iletebilmek amacıyla olduklarını belirtmişlerdir. Denek 1, daha önce seçildiği gibi mahallenin mahalli müşterek hizmetlerinin devam edeceği ve sürekli makamında oturan ve her an ulaşılabilecek ve sorunların yerinde ve zamanında iletilebilecekleri bir abla, anne şefkatiyle mahallelilere hizmeti her an hazır ve nazır sunabileceği en önemli seçim vaatleri arasında yer aldığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda, daha özgül seçim vaatlerinden söz eden Denek 9, yaptığımız hizmetlerin devam edeceği e-muhtar uygulaması(tebligat sorunu için) mahallemize ilköğretim ve kreş yapılabilmesi için yoğun lobi faaliyetlerimiz devam ediyor demiştir.

İletişime önem veren Denek 2, “seçim vaatleri sürecinde fazla bir vaat etmeden bahsedemeyeceklerini her zaman kendilerinin yanında güçlü bir iletişimle yanında bulunacağı inancını halka vermek, onların yüreklerine dokunmak, bir hizmet yapması bile onlara güven vermek seçimde önemli bir düsturumuz olmuştur” demişlerdir. Ben değil biz eksenli kendilerine yakınlık hissi vermek bir vaat vermekten daha inandırıcı olduğuna inanmaktadır.

Mahalle ölçeğinde, sorunların tespit edilerek ilgili makamlara iletilmesi, bu süreçte halkla etkili bir iletişim kurulması, sorumlu bir muhtarlık anlayışı tüm deneklerin en az ve öncelikli seçim vaatleri arasında yer almaktadır. Bunların yanında yapılacak öteki hizmetler, mahallenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ile yakından ilgilidir

4.7.6. Kadın Muhtarların Erkek Muhtarlardan Farklı Etkinlikleri

Denekler kadın muhtarların gerek yaşama ilişkin yaklaşımları gerekse yönetim anlayışları ile erkek muhtarlara göre farklılık yaratacaklarını düşünmektedirler. Örneğin, Denek 1 ve Denek 2 bu konuda benzer düşüncelere sahip olup; hizmet sunumunda farklı alanların yaratılamayacağını ancak kadının hayal gücünün erkekten daha ileri olduğunu, erkeklerin yaşama daha dar bir çerçeveden baktığını, kadınların ise ayrıntılara önem verdiklerini ifade etmişlerdir.

Denek 3, kadın zaten aile de anaçtır yapıcıdır elinin değdiği yer güzellik olur. Detaylara hâkim'dir. Eşini, çocuğunu ve ailesinin tüm yaşantısını güzelleştirirken ailelerden oluşan mahalle yönetiminde zorlanmayacağını ailede oluşan bu sinerjinin tüm mahalleye yayılacağını ve iddia etmektedirler ki kadın muhtarların erkeklerden çok daha başarılı olduklarını ileri sürmektedirler.

Denek 4, “biz halkla daha rahat ilişki kurabiliyoruz evlere daha rahat girebiliyoruz örneğin ben kadınlar arasındaki ev toplantılarına katılıp hizmeti onların ayaklarına getirme olanağı bulabiliyorum; kendi dert ve sorunlarını birinci elden dinleyerek ilgililere iletebiliyorum bu rahatlık ve hizmet bilinci bir erkekte bulunamaz” vurgusunu yapmışlardır. Benzer bir biçimde, Denek 6, “kadın muhtar olması içtenlikle derdini anlatabilir; kadın muhtar bazen bir anne ve bazen de bir kız kardeş olabilir” derken, Denek 5, “erkek her ortama girer ve rahatça talebini yerine getirir, kadın ise ancak kendi hemcinsiyle daha rahat ilişki kurabilir yani erkeğin duyarsız kalabileceği bir sorunu kadın yerinde tespit eder” demektedirler.

Kadın muhtarların yönetim anlayışının hizmet sunumunda yapacağı katkıları ileri süren Denek 7, ayrıntılı sorunlar bir kadınla daha kesin ve açık bir biçimde konuşulabilir. Bu sorunlara, annelik içgüdüğü nedeniyle sıradan görüp, arkanızı dönüp gidemezsiniz diye ifade etmektedirler. Benzer bir düşünce Denek 8, 9 ve 10 tarafından da vurgulanmıştır. Denek 8,

“kadın dokunduğu yeri çok değiştirir. Kadın olduğu yeri güzelleştirir. Kadının dokunuşu biz erkeğe göre çok başka. Bütün sokaklara dokunmaya çalıştık. Erkekler biraz daha vurdumduymaz oluyor” demişlerdir. Denek 9 ise, “kadın muhtarlar daha sistemli, düzenli çalışıyorlar. Kadınlara iş olanağı, toplumsal çalışmalar, çocuklara yönelik toplumsal etkinlikler, ikinci eşya yardımı, eğitimler ve öğrencilere yönelik burs yardımları gibi çeşitli hizmetleri kadın muhtarlar üretmektedir” değerlendirmesini yapmışlardır. Denek 10, kadın daha ince ayrıntı ile ilgilenir; mahallenin sorunları haricinde kültüre, sanata etkinliklere de önem verir. Mahallemizde komisyonlar kuracağız, kadın korusu, gençlik komisyonu, engelliler komisyonu, bağımlılık komisyonu, çocuk korusu, nostalji günleri gibi etkinlikler de yapacağız” demişlerdir.

Genel olarak, kadın muhtarların yerleşiklerle ilgi ve iletişim düzeyleri, mahallenin sorunlarının tespitinde daha özenli davranmaları, yaklaşım tarzları ve sistemli yönetim anlayışlarıyla fark yaratacakları görülmektedir.

4.7.7. Kadın Muhtarları Kimler Desteklemektedir

Kadın mahalle muhtar adaylarını kampanyalarda destekleyenlerin cinsiyet ve toplumsal statüleri farklılaşmaktadır. Geleneksel değerler ile cinsiyet ilişkisinde birinci unsur daha etkili olmaktadır. Bununla birlikte, giderek kadınların hemcinslerini destekledikleri söylenebilir.

Denek 10, kadın erkek herkes beni destekledi ama hemcinslerimden daha çok destek aldım derken, Denek 9, “kadınlar evet biraz da kadınlar yönetsin diyor, erkekler ise ben işe gidiyorum muhtarlık işlerini karım ya da kızım gider rahatça konuşup kadın kadına çözer diyor, gençlik ise kadın toplumda güçlenmeli diye destek oluyorlar” demiştir.

Denek 8, “Kadınlar kadını destekliyor. Ama tüm kesimlerden destek görüyorum ama ilkel zihniyet o desteği vermiyor. Bu mahallelerde durum son derece iyi” demiştir. Denek 6, kadınlara genel olarak zorluktan gelen kesim destek veriyor. Ancak doğu illerinden gelen insanlar biraz daha geleneksel olduğundan kadın adayları daha az desteklemektedirler. Denek 7 de aynı düşüncede olduğunu genel olarak her kesimden destek aldığını ve yine de tam çözemediğini ifade ederek ortak bakış açısını yansıtmıştır.

Karşıt olarak, Denek 5, seçim sürecinde erkeklerden çok destek aldım artık bu makamda yeni bir yüz görmek istediklerini genç ve dinamik bir muhtar görmek istediklerini ifade ettiler tabii kadın ve gençlerden de oldukça olumlu geri dönüşler aldım demişlerdir. Toplumsal değişim ve bilinçlenme cinsiyet unsurunu bir yana bırakmaktadır. Denek 4, seçim sürecinde kadınlardan ve gençlerden çok destek aldım, özellikle kadınlar benim adıma benim adayım bu, sende ona ver gibi seçim çalışmalarında çok yardımcı oldular seçim propagandamı onlar yürüttüler diyebilirim diye söylemiştir. Bu bağlamda eğitim düzeyi etkilidir. Denek 3, kendi seçim çevresinde yüksek bir eğitim seviyesi olması hasebiyle toplumun her kesiminden teveccüh gördüğünü kadın olmanın kendisine bir kolaylık sağladığını ifade etmektedirler. Denek 1, toplumda eşit bir temsil bulunduğu ve kadın adayların toplumun tüm kesimlerinden eşit olarak destek aldığını toplumun her kesimini kendisine tam destek verdiğini önemli olan cinsiyetin değil verilecek hizmetin niteliğinin kaliteli olması gerektiği vatandaşın çok cinsiyeti umursamadığını söylemişlerdir.

Denek 2, kadınların biraz daha egolarının yüksek olduğu ve kendisinin kadınlardan daha çok darbe yediğini erkeklerden ve toplumun genç kesiminden daha fazla destek ve ilgi alaka gördüğünü söylemiştir. Kadınların hemcinsleriyle yarışmayı sevdiklerini ve daha fazla hemcinsleriyle rekabet etmek istediklerini ancak seçtikleri bu dönemde bu algıyı bir nebze kırabildiğini ifade etmiştir.

Yukarıdaki ifadeler, farklı unsurların –eğitim, gelişmişlik düzeyi, dünya görüşü vb.- kadın adayları destekleyen grupların farklılaşmasına neden olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, üstü kapalı da olsa kanıksanmış erkek egemen yönetimden farklı bir yönetime geçiş isteğinin arttığı; bu bağlamda halka en yakın yönetim birimi olan mahalle yönetiminin bu süreci hızlandıracağı ileri sürülebilir.

4.7.8. Kadın Muhtar Sayısının Düşük Olmasının Nedenleri

Son yıllarda, kadın muhtar adayları ve seçilen muhtar sayısının artmasına karşın, genel olarak kadın muhtarlar ülke düzeyinde düşük bir temsil oranına (%3) sahiptirler. Hızla kentleşmeyi sürdüren Türkiye’de kadınların muhtarlık makamını geç temsil ettikleri, yerel ve ulusal siyaseti etkilemede mahalle yönetiminin geç kavrandığını göstermektedir.

Siyasete kadın katılımı konusundaki genel yargılar çerçevesinde, Denek 1 ve Denek 2, kadınların atılım yapmadığını siyasete toplumumuzda genelde erkek işi olarak bakıldığı siyasetçilerin genelde orta yaş üstü bıyıklı ve göbekli erkeklerin tekelinde olduğunu ve toplumdaki bu kanının kadınlarca kabul edilerek siyasetin kapılarını zorlamadıkları konusunda görüş bildirmişlerdir.

Denek 3, eskiden erkek çalışır ve tüm makam mevki kendisine hak ve layık görülürken en ufak bir makam bile kadına lütuf ve bağışlanma anlayışı vardı ama artık eğitim seviyesi ve kadınlarda uyanış olduğu için erkeklerin yapabildiği her şeyi kendilerinin de yapabildiklerini gördükçe bu sayının çok yukarılara çıkacağını inanmaktadırlar.

Denek 4, Biz kadınların önce siyasette başarılı olabileceğimizi ve inanmamız gereken şeylerin çok olduğuna inanıyorum ben bile seçimi kazanıp bir muhtar olabileceğim fikrine zor alışmışım ama eşimin ve ailemin desteğiyle bu makama gelebildim artık daha birçok hizmeti ve görevi başarabileceğimi düşünüyorum sanırım her şeyin başı inanmak diye ifade etmişlerdir.

Denek 5, birçok alanda olduğu gibi siyasette ve muhtarlıkta da kadının erkekten çok geri kalması normaldir ama özellikle mahalle muhtarlığında basmakalıp muhtar profilini aşmadan bu makamda travmatik artışlar beklemiyorum demişlerdir. Denek 6 ve Denek 7, kültürel bu konular aşılması gereken konular. Çocuk doğur evde çocuğuna bak düşüncesi değişmeli bunun için diye söylemişlerdir.

Denek 8, Türkiye de eğitimsiz mahallemiz daha yoğunlukta olduğundan kadını tercih etmiyorlar. Bizde kırsal bölüm çok fazla olması nedeniyle bu oranın düşük olması çok normal. Bir belediye seçiminde bile bu durum karşımıza çıkıyor. Aday göstermek istemezler, erkek hegemonyası son derece baskın oluyor bu hususlarda demişlerdir.

Denek 9 ise, kadın önce cesaret edemiyor edene de eşi destek olmuyor ya da ailesi destek olmuyor, çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu bir meslek grubu olunca birde bu meslekte zaman kavramı yok gece-gündüz hafta sonu demeden çalışmak gerekiyor. Ama kendine güvenen kadın bu sorunlarında üstesinden geliyor. Bir gün ülkemde mutlaka daha eşitlikçi daha güzel yarınlara çocuklarımıza umutlu yarınlara bırakabileceğimiz günler ancak kadının siyasette eşit temsil edildiğinde olacağına inanıyorum diye söylemişlerdir. Denek 10,

kadınlar daha yeni yeni, adaylık sürecinde kendilerine çokta fazla özgüvenli olmadıkları için aday olmak istememektedirler.

Yukarıdaki ifadelerden, bu sürecin başta sivil toplum kuruluşları ve siyasi partiler olmak üzere tüm toplumsal kesimlerin desteklemesiyle daha etkili bir düzeye geleceğini söylemek olanaklıdır.

5. GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Çalışmamızda İstanbul'un farklı bölgelerinden seçilmiş, görevlerinin başında bulunan kadın muhtarların adaylık süreçlerinden başlayarak vaatlerine, adaylık sürecinde yaşadıkları zorluklardan başlayıp hedeflerine, seçmenlerin beklentilerine, seçmenlerin kendi beklentilerinden kadın temsili konusundaki görüşlerine ve Türkiye' de kadın muhtarların az oluş nedenlerinin yine kadın adayların gözünden nedenleri irdelenerek yerel yönetim birimlerinin en temelinde bulunan kadın muhtarların gözünden Türkiye'deki demokrasi kültürünün ve demokratik teamüllerin işlenişlerin gördük.

Türkiye maalesef henüz temsilde eşitlik ve kadının siyasette yer almasını en azından ekonomik gelişmesi zayıf olan ve sosyo-kültürel bakımdan geri kalmış mahallelerde henüz hazmedilmemiş olduğu aşikârdır.

Kadınların hala siyasi statü sahibi olabilmeleri için almaları gereken uzun yollar ve vermeleri gereken büyük savaşlar vardır.

Dünyada kadın temsili konusunda maalesef en gerilerden gelmekteyiz. Belki de 90 yıllık cumhuriyet kazanımlarımız olmasaydı içinde bulunduğumuz kadın temsil oranlarına bile ulaşamamış olurduk.

Bu bağlamda kadınların siyasette daha etkin bir rol oynamaları amacıyla için aşağıdaki öneriler yapılabilir:

- Siyasi partilerin ve muhtarlıklar için seçim kotası koyulmalı ve anayasa, kanun ve yönetmeliklerle de desteklenmelidir. Siyasi parti liderlerinin ya da bazı üst düzey yöneticinin girişimine bırakılmamalıdır.
- Bu bağlamda anayasal ve yasal değişikliklerin ivedilikle hayata geçirilmesi ve siyasi parti yasasında değişiklik yapılması koşuldur.
- Toplumun kadın temsili sindirebilmesi ve özümsemesi için ilkokullar da siyasi okuryazarlık ve kadın-erkek eşitliği dersleri müfredata konulabilir.
- Kadınların daha rahat siyasi otorite sahibi olabilmesi için kadınlara pozitif ayrımcılık yaparak fırsat eşitliği konusunda fırsatlar tanınmalı, kız çocuklarının temel ve akademik eğitimlerini alabilmesi için ülke çapında seferberlik ilan edilmelidir.

- Kadın muhtar sayımızı arttırabilmemiz için ülke çapında kadın muhtarların seçilmesi için ülke kotası koyulması gerekmektedir.
- Kadın muhtarların daha rahat ve verimli çalışabilmesi için mülki idare amirlerinin kadın muhtarlara daha rahat çalışma ortamı sunması ve onlara halka ulaşma adımıında daha fazla yardımcı olunmalıdır.
- Cumhurbaşkanlığı'nın muhtarlar toplantısına fire vermeksizin tüm kadın muhtarlar çağırılarak yüreklendirilmesi sağlanmalıdır.
- Kadın muhtarların daha fazla bu mesleği seçebilmeleri için sadece kendilerine pozitif ayrımcılık alanında bazı özlük hakları iyileştirilmeli(maaş artışı, yeşil pasaport vs...)

EK 1 Saha Çalışması Soruları ve Deneklerin Yanıtları

Sorular:

- 1- Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenleri nelerdir?
- 2- Kadınlar için adaylık sürecinde yaşanan zorluklar nelerdir?
- 3- Seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir?
- 4- Sizce kadın muhtarların sayısı her geçen gün neden artmaktadır?
- 5- En önemli seçim vaadinizden söz eder misiniz?
- 6- Kadın muhtarların erkek muhtarlardan farklı olarak mahalle halkına yapacağı katkılar nelerdir? Kadın eli değerse hangi kangren sorunlar çözülebilir?
- 7- Size göre kadın muhtarlar hangi cinsiyet ve toplum grubu/grupları tarafından desteklenmektedir?
- 8- Türkiye’ de toplam seçmen nüfusunun %50’si kadın olmasına karşın, neden hem ulusal temsilde, hem de muhtarlık düzeyinde kadın temsili düşüktür?

YANITLAR:

Denek 1: İlçe A

Muhtarlık Seçiminde Kaçınıcı Dönemi:3. Seçimi

Öğrenim Durumu: İlköğretim

1-Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenleri nelerdir?

Bu mesleği aile geleneği olarak görmekte olan muhtar, babasının da muhtar olduğunu halkla ilgilenmenin ve mahalle sorunlarıyla alakadar olmanın kendisini mutlu ettiğini basmakalıp muhtar profilini yıkmak istediğini belirtmiştir.

2-Adaylık sürecinde yaşanan zorluklar nelerdir?

Denek 1, kendisinin üç dönemdir üst üste muhtar seçildiği ve halk tarafından iyi tanınır ve yaptığı hizmetlerin halk tarafından takdir ve beğeniyle karşılandığını bu nedenler dolayısıyla adaylık sürecinde zorluk yaşamadığı gibi halktan takdir ve teşvik gördüğünü belirtmişlerdir.

3-Seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir?

Denek 1, halkın kendisine seçildiği öteki dönemlerden tanındığı ve sevildiği için halkın kendine karşı bakışı açısı olumlu ve takdir toplar nitelikte olduğunu söylemişlerdir. Halkın genelde aradığı zaman makamında oturan telefonla arandığında ulaşılabilir olması ve halkın talep ve beklentilerinin ilgili makamlara iletmede iyi bir aracı olmasına yardımcı olmasını istemişlerdir. Mahallenin genel ve gündelik hizmetlerinin(yol, çöp toplanması vb.) eskisi gibi devam ettirilmesi istenmiştir.

4-Size kadın muhtarların sayısı her geçen gün neden artmaktadır?

Kadınların toplumda artık arka planda kalmak istememekteler. Erkeklerin yaptıkları tüm işleri kadınlarında rahatça başarabildikleri artık su götürmez bir gerçektir. Kamusal hizmet sunumunda artık eskisi gibi erkek kadın ayrımı kalmadığı için kadınların muhtarlık görevine çok daha cesurca atılabilmektedirler.

5-En önemli seçim vaadinizden bahsedebilir misiniz?

Denek 1, daha önce seçildiği gibi mahallenin mahalli müşterek hizmetlerinin devam edeceği ve sürekli makamında oturan ve her an ulaşılacak ve sorunların yerinde ve zamanında iletilebilecekleri bir abla, anne şefkatiyle mahallelilere hizmeti her an hazır ve nazır sunabileceği en önemli seçim vaatlerindedir.

6-Kadın muhtarların erkek muhtardan farklı olarak mahalle halkına yapacağı katkılar nelerdir? Kadın eli değerse hangi kangren sorunlar çözülebilir?

Hizmet sunumunda kadın ve erkek muhtarın birbirinden ayrışacağı noktalar bulunmadığı ve hizmet hizmettir anlayışıyla halka hizmet edileceğine inanmaktadır.

7-Size göre kadın muhtarlar hangi cinsiyet grubu tarafından desteklenmektedir?

Toplumda eşit bir temsil bulunduğu ve kadın adayların toplumun tüm kesimlerinden eşit olarak destek aldığını toplumun her kesimini kendisine tam destek verdiğini önemli olan cinsiyetin değil verilecek hizmetin niteliğinin kaliteli olması gerektiği vatandaşın çok cinsiyeti umursamadığını söylemişlerdir.

8-Türkiye’ de toplam seçmen nüfusunun %50 si kadın olmasına rağmen neden Türkiye’de ki kadın muhtar sayısı erkek muhtar sayısı ile karşılaştırıldığında %3 olarak kalmıştır? Neden?

Kadınların atılım yapmadığını siyasete toplumumuzda genelde erkek işi olarak bakıldığı siyasetçilerin genelde orta yaş üstü bıyıklı ve göbekli erkeklerin tekelinde olduğunu ve toplumdaki bu kanının kadınlarca kabul edilerek siyasetin kapılarını zorlamadıkları konusunda görüş bildirmişlerdir.

Denek 2: İlçe A

Muhtarlık Seçiminde Kaçınıcı Dönemi:1. Seçimi

Öğrenim durumu: Lise mezunu

1-Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenleri nelerdir?

Kadının üretken ve başarı odaklı olduğu bunun en iyi kanıtının ev ortamında her gün sonuç odaklı çalıştıklarının olduğu bu nedenle evde yaşadıkları bu başarıyı mahallede hizmet sunumunda da gerçekleştirebileceklerine olan inançları gereği muhtar olmak istemişlerdir.

2-Adaylık sürecinde yaşanan zorluklar nelerdir?

Genelde toplumda erkeğin üstün olduğu ve yine bir başarı olacaksa bunun erkekten gelebileceği inancı kendilerine seçmenden adaylık sürecinde morallerini bozmuş etmiş ve bir miktar inancını kırsa da erkek eksenli siyaset kendilerine zorluk yaşatmıştır.

3-Seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir?

Halkın beklentilerine karşılık verebileceği konusunda tek tek seçmenin kapısına gittiklerini üç dönem aday olmalarına rağmen bu seçim sürecinde başarabildiklerini ve halkın kendilerine inanmaları gerektiğini iletmişler ve daha önce muhtar olan ve kendilerine en yakın rakiplerine 6.000 oy fark atarak 15.000 oyla seçildiğini ifade etmişlerdir.

4-Sizce kadın muhtarların sayısı her geçen gün neden artmaktadır?

Kadınların toplumda atağa geçtiği ve bir feminen uyanışın olduğu ve kadınların kendilerine olan özgüvenlerinin arttığı, toplumumuzda başarılı olan kadınlara bakıp kendilerine onları rol model aldıklarını ve yüreklendiklerini neden bende başarılı olmayayım diye hayıflandığını

söylemişlerdir. Aile içerisinde kendi eşini çocuğunu evini yönetiyorsa neden mahalleyi de yönetemeyeceği düşünerek kadınlar daha cesur siyaset yapmaktadırlar.

5-En önemli seçim vaadinizden bahseder misiniz?

Seçim vaatleri sürecinde fazla bir vaat etmeden bahsedemeyeceklerini her zaman kendilerinin yanında güçlü bir iletişimle yanında bulunacağı inancını halka vermek, onların yüreklerine dokunmak, bir hizmet yapması bile onlara güven vermek seçimde önemli bir düsturumuz olmuştur. Ben değil biz eksenli kendilerine yakınlık hissi vermek bir vaat vermekten daha inandırıcı olduğuna inanmaktadır.

6-Kadın muhtarların erkek muhtardan farklı olarak mahalle halkına yapacağı katkılar nelerdir? Kadın eli değerse hangi kangren sorunlar çözülebilir?

Hizmet sunumunda farklılık yaşanacağına inanmamakla birlikte kadının hayal gücünün erkekten daha üstün olduğunu, erkeklerin hayata daha dar bir çerçeveden baktığını kadınınsa ayrıntılara ve hizmet sunum noktasında daha detaylı düşünebileceklerini söylemişlerdir.

7-Size göre kadın muhtarlar hangi cinsiyet grubu tarafından desteklenmektedir?

Kadınların biraz daha egolarının yüksek olduğu ve kendisinin kadınlardan daha çok darbe yediğini erkeklerden ve toplumun genç kesiminden daha fazla destek ve ilgi alaka gördüğünü söylemiştir. Kadınların hemcinsleriyle yarışmayı sevdiklerini ve daha fazla hemcinsleriyle rekabet etmek istediklerini ancak seçtikleri bu dönemde bu algıyı bir nebze kırabildiğini ifade etmiştir.

8-Türkiye’ de toplam seçmen nüfusunun %50 si kadın olmasına rağmen neden Türkiye’de ki kadın muhtar sayısı erkek muhtar sayısıyla karşılaştırıldığında %3 olarak kalmıştır? Neden?

Muhtarlığın hep yaşlı, göbekli ve bıyıklı dünya işlerinden elini eteğini çeken bir erkek profili oluşmuş değil kadının yapabileceği bir iş genç bir erkeğin bile yapamayacağı toplumda ön yargısal bir muhtar profili çizildiği için kadınların kalkıp bu makama aday olmaları toplumun genelinde yadsınmıştır.

Denek 3: İlçe A

Muhtarlık Seçiminde Kaçınıcı Dönemi:1. Seçimi

Öğrenim durumu: Üniversite mezunu

1-Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenleri nelerdir?

Erkeklerin başarabildiği tüm alanlara kadınında başarabileceğini çevreme göstermek ve kadın zihniyetli detaycı, estetik, zarif ve hassas yönetim biçimini mahalle muhtarlığına sokarak mahallemize hizmet vermek.

2-Adaylık sürecinde yaşanan zorluklar nelerdir?

Bu mahallenin İstanbul'un en büyük ve gelişmiş mahallelerinden olduğunu belirterek halkın eğitim seviyesinin de bir o kadar yüksek olduğunu ve bir kadının aday olduğunu duyunca mahalle halkımızın çok üstün bir beğeni ve teveccüh göstererek kendilerini bağırlarına basarak kabul ettiğini ve zorlu yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

3-Seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir?

Seçmenlerin kadın adaya oldukça üstün ve kayıtsız koşulsuz destek aldığını belirterek olumlu biçimde karşılandığını mahallenin imar sorunları, kültürel aktiviteler ve yönetime daha aktif katılma ve istek ve taleplerini birinci elden iletme beklentileri olmuştur.

4-Sizce kadın muhtarların sayısı her geçen gün neden artmaktadır?

Kadının toplumda artık hak ettiği yere kavuştuğunu eğitimde ebeveynlerin kız-erkek ayrımını bırakarak tüm çocuklarına eğitim verdiğini ve kadın dünyasında feminen bir uyanışın olduğunu dünyada yaşanan gelişmelerden bizim ayrı olamayacağımızı AB kapısında beklesek de oradaki dönüşümden bizlerin kadınlar olarak hak ettiğimiz hak ve özgürlükler açısından payımızı aldığımızı düşünüyorum.

5-En önemli seçim vaadinizden bahseder misiniz?

En önemli seçim vaadim mahalle mensuplarımızın muhtarlık yönetimine katılabilecekleri Mahalle Meclisleri projemiz olmuştur. Sokaklarımızdan özellikle kadın ve akil insanlardan seçeceğimiz temsilcilerden oluşacak mahalle meclisleri sorun ve isteklerimizi kamu yöneticileri ve kent konseylerine iletebilmek amacımız olmuştur.

6-Kadın muhtarların erkek muhtardan farklı olarak mahalle halkına yapacağı katkılar nelerdir? Kadın eli değerse hangi kangren sorunlar çözülebilir?

Kadın zaten ailede anaçtır yapıcıdır elinin değdiği yer güzellik olur. Detaylara hâkimdir. Eşini, çocuğunu ve ailesinin tüm yaşantısını güzelleştirirken ailelerden oluşan mahalle yönetiminde zorlanmayacağını ailede oluşan bu sinerjinin tüm mahalleye yayılacağını ve iddia etmektedirler ki kadın muhtarların erkeklerden çok daha başarılı olduklarını ileri sürmektedirler.

7-Size göre kadın muhtarlar hangi cinsiyet grubu tarafından desteklenmektedir?

Kendi seçim çevresinde yüksek bir eğitim seviyesi olması hasebiyle toplumun her kesiminden teveccüh gördüğünü kadın olmanın kendisine bir avantaj sağladığını ifade etmektedirler.

8-Türkiye’ de toplam seçmen nüfusunun %50 si kadın olmasına rağmen neden Türkiye’de ki kadın muhtar sayısı erkek muhtar sayısı ile karşılaştırıldığında %3 olarak kalmıştır? Neden?

Eskiden erkek çalışır ve tüm makam mevki kendisine hak ve layık görülürken en ufak bir makam bile kadına lütuf ve bağışlanma anlayışı vardı. Artık eğitim seviyesi ve kadınlarda uyanış olduğu için erkeklerin yapabildiği her şeyi kendilerinin de yapabildiklerini gördükçe bu sayının çok yukarılara çıkacağını inanmaktadırlar.

Denek 4: İlçe B

Muhtarlık Seçiminde Kaçınıcı Dönemi:1. Seçimi

Öğrenim durumu: Lisans

1-Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenleri nelerdir?

Kadının elinin değdiği her alanda başarılı olduğunu ve maddiyat için bu işin yapılmayacağı büyük bir fedakârlık sergilediklerini kadının her güzel işe öncülük yaptığı nedeniyle halka ve mahallemize yenilik ve hizmetlerde öncülük yapmak istemektedirler.

2-Adaylık sürecinde yaşanan zorluklar nelerdir?

Toplumdan ve seçmenler çok büyük bir zorluk yaşamadıkları fakat daha önce seçilen bu makamları işgal eden muhtarların zorluklar çıkardığını onların genelde 1-0 avantajlı başladıklarını ifade etmişleridir.

3-Seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir?

Kadınların özellikle olumlu bakışları oldu, bir kapımız çıktı, daha rahat ulaşabilecek bir makam oldu gibi, kadınların beraber toplanıp birbirlerine bu makamdan destek olabilecekleri söylenerek kadınlardan oldukça olumlu tepkiler geldi.

4-Sizce kadın muhtarların sayısı her geçen gün neden artmaktadır?

Toplumumuz artık makamlarda farklı yüzler ve genç dinamik, kadın yöneticiler görmekte memnun oluyorlar, Türkiye bu yönde değişim geçirmektedir. Dolayısıyla hızla sayımız artacaktır.

5-En önemli seçim vaadinizden bahsedebilir misiniz?

Seçim vaadimiz seçmenlere istek ve taleplerinde en iyi aracı olacağım. Sizleri hak ve hizmet aramada uğraştırmayacağım bizzat ben gidip kamu yöneticilerinden tüm taleplerinizi iletteceğim demişimdir. Siyasette vaat vermenin çokta etik olduğu kanısında değilim.

6-Kadın muhtarların erkek muhtardan farklı olarak mahalle halkına yapacağı katkılar nelerdir? Kadın eli değerse hangi kangren sorunlar çözülebilir?

Biz halkla daha rahat ilişki kurabiliyoruz evlere daha rahat girebiliyoruz mesela ben kadınlar arasındaki ev toplantılarına katılıp hizmeti onların ayaklarına sunma fırsatı bulabiliyorum kendi dert ve sorunlarını birinci elden dinleyerek ilgililere ilettebiliyorum bu rahatlık ve hizmet bilinci bir erkekte bulunamaz.

7-Size göre kadın muhtarlar hangi cinsiyet grubu tarafından desteklenmektedir?

Seçim sürecinde kadınlardan ve gençlerden çok destek aldım, özellikle kadınlar benim adıma benim adayım bu sende ona ver gibi seçim çalışmalarında çok yardımcı oldular seçim propagandamı onlar yürüttüler diyebilirim.

8-Türkiye’ de toplam seçmen nüfusunun %50 si kadın olmasına rağmen neden Türkiye’de ki kadın muhtar sayısı erkek muhtar sayısıyla karşılaştırıldığında %3 olarak kalmıştır? Neden?

Biz kadınların önce siyasette başarılı olabileceğimizi ve inanmamız gereken şeylerin çok olduğuna inanıyorum ben bile seçimi kazanıp bir muhtar olabileceğim fikrine zor alışmıştım ama eşimin ve ailemin desteğiyle bu makama gelebildim artık daha birçok hizmeti ve görevi başarabileceğimi düşünüyorum sanırım her şeyin başı inanmak.

Denek 5: İlçe B

Muhtarlık Seçiminde Kaçınıcı Dönemi:1. Seçimi

Öğrenim durumu: Lise

1-Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenleri nelerdir?

Siyasette daha etkin olabilmek seçen değil seçilebilmenin hazzı ve mutluluğunu yaşayarak siyasette daha yüksek makamlara gelebilmek adına bir basamak ve işin mutfağı olarak ben muhtarlık makamını görmekteyim.

2-Adaylık sürecinde yaşanan zorluklar nelerdir?

Tabi seçim propaganda süreci muhtarlık ta olsa bir miktar maddiyat gerektiriyor. Bastırılan broşürler, defterler, kalemler adaylık gezileri ve ikramlar oldukça maliyetli bir süreç hem de insanların kafalarında çizdikleri profil algısını yıkmak beni oldukça zorladı.

3-Seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir?

İnsanlar bizleri devlet kapısına açılan bir pencere bir elçi olarak görüyorlar, aldıkları yardım ve destekleri muhtarlık aracılığı ile devlete ilettikleri için benden en azından mevcut durumu korumamı talep ettiler.

4-Sizce kadın muhtarların sayısı her geçen gün neden artmaktadır?

Seçmenlerin zaten hemen hemen yarısının kadın olduğu bir toplumda düşük olması bence bir paradoks kadının her alanda başarılı olabildiğini gördükçe daha da sayımız artacaktır.

5-En önemli seçim vaadinizden bahsedebilir misiniz?

Halkın aldığı alt yapı ve temel hizmetlerin aksamadan süreceğini ve desteklemelerin aksamadan devam edeceğini kendi şikâyet ve isteklerini birinci elden iletteğim vaatlerime yansımıştır.

6-Kadın muhtarların erkek muhtardan farklı olarak mahalle halkına yapacağı katkılar nelerdir? Kadın eli değerse hangi kangren sorunlar çözülebilir?

Ben kadın ya da erkek olarak hizmet farkına inanmıyorum hizmetin kalitesi önemli olan tek farkı erkek her ortama girer ve rahatça talebini yerine getirir kadın ise ancak kendi

harcinsiytle daha rahat ilişki kurabilir yani erkeğin duyarsız kalabileceği bir sorunu kadın yerinde tespit eder.

7-Size göre kadın muhtarlar hangi cinsiyet grubu tarafından desteklenmektedir?

Ben seçim sürecinde erkeklerden çok destek aldım artık bu makamda yeni bir yüz görmek istediklerini genç ve dinamik bir muhtar görmek istediklerini ifade ettiler tabi kadın ve gençlerden de oldukça olumlu geri dönüşler aldım.

8-Türkiye’ de toplam seçmen nüfusunun %50 si kadın olmasına rağmen neden Türkiye’de ki kadın muhtar sayısı erkek muhtar sayısıyla karşılaştırıldığında %3 olarak kalmıştır? Neden?

Birçok alanda olduğu gibi siyasette ve muhtarlıkta da kadının erkekten çok geri kalması normaldir ama özellikle mahalle muhtarlığında basmakalıp muhtar profilini aşmadan bu makamda travmatik artışlar beklemiyorum.

Denek 6: İlçe C

Muhtarlık Seçiminde Kaçınıcı Dönemi:1. Seçimi

Öğrenim Durumu: Lise Mezunu

1-Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenleri nelerdir?

Kadınlar anaç olması nedeniyle en temel neden budur. Çünkü kadınlar daha detaylı düşünür. Mahallelerini evi gibi görürler, kedileri bile koruyup kollarlar.

2-Adaylık sürecinde yaşanan zorluklar nelerdir?

Adayların kendilerini muhtar olarak tanıtmaları, afişlerin kaldırılması en çok yaşanan zorluklardır.

3-Seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir?

Erkek olsun kadın olsun bir kadının mahalleyi yönetmesi daha hoşlarına gidiyor.

4-Sizce kadın muhtarların sayısı her geçen gün neden artmaktadır?

Kadınların ılımlı olması burada bence en net neden, çünkü bir kadın daha iyi bir takipçi beklentilerin karşılanmasıdır.

5-En önemli seçim vaadinizden bahseder misiniz?

Çok büyük bir sorun olmaması nedeniyle ciddi bir vaadim olmadı. Sadece işimi yapmaya çalışıyorum.

6-Kadın muhtarların erkek muhtardan farklı olarak mahalle halkına yapacağı katkılar nelerdir? Kadın eli değerse hangi kangren sorunlar çözülebilir?

Kadın muhtar olması içtenlikle derdini anlatabilir, erkek olması bu pek mümkün değil. Kadın muhtar bazen bir anne ve bazen de bir kız kardeş olabilir. Ancak erkek bir muhtar bu durumu çok dinleyemeyebilir ya da seçmen bu kadar kolay derdini anlatamayabilir.

7-Size göre kadın muhtarlar hangi cinsiyet grubu tarafından desteklenmektedir?

Kadınlara genel olarak zorluktan gelen kesim destek veriyor. Ancak doğu illerinden gelen insanlar biraz daha kapalı. Ancak genel olarak her kesimden destek alıyorum. Tam çözemedim yine de.

8-Türkiye’ de toplam seçmen nüfusunun %50 si kadın olmasına rağmen neden Türkiye’de ki kadın muhtar sayısı erkek muhtar sayısıyla karşılaştırıldığında %3 olarak kalmıştır? Neden?

Kültürel bu konular aşılması gereken konular. Çocuk doğur evde çocuğuna bak düşüncesi değişmeli bunun için.

Denek 7: İlçe C

Muhtarlık Seçiminde Kaçınıcı Dönemi:6. Seçimi

Öğrenim durumu: Lisans

1-Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenleri nelerdir?

Kadın doğası gereği korumacı sahiplenici anaç yanı ile aslında muhtarlık çok örtüşüyor. Yapılan iş ile kadının anaç yapısı birebir örtüşüyor. Kadın muhtar anne içgüdüğü ile bakıyor. Mahalleye yansıdığına annenin yüzü ile karşılaşıyorlar. Mahalle evi gibi oluyor o nedenle kadınlar da seçilmek istiyorlar.

2-Adaylık sürecinde yaşanan zorluklar nelerdir?

Adaylık süreci değil seçim günü ciddi sorunlar oluyor. Sandık kabinde muhtarlık oy kâğıtlarının alınması durumunda bunun takibini yapan biri yok. Bu ciddi bir sorun.

3-Seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir?

Çok olumlu, aman kadın olsun da yeter ki destek veriyoruz düşüncesindedir.

4-Sizce kadın muhtarların sayısı her geçen gün neden artmaktadır?

Basın bunu öne çıkardı biraz aslında. Bizde üzerimize düşen sorumluluğu yaptık. Doğru örneklerle doğru reklamlar oldu. Evinde oturanlar için cesaret verdi.

5-En önemli seçim vaadinizden bahsedebilir misiniz?

Muhtarlık makamı işini takip ederse en önemli vaadini yerine getirmiş olur. Vaatten öte kapasitesi çok önemli. Hizmet almak adına taleplerimizi mahalleli adına hareket etmeli. Siyasi görüşümüzü göz ardı ederek. Vaatleri çok doğru bulmuyorum.

6-Kadın muhtarların erkek muhtardan farklı olarak mahalle halkına yapacağı katkılar nelerdir?

Yoksullar ve korunması, kolların kullanılması gerekenleri ciddi bir katkı olur. Detay sorular bir kadınla daha net ve açık konuşulabilir. Nedenleri detaylıca konuşulabilir. Annelik içgüdüleri nedeniyle sıradan gibi görmeyip arkanızı dönüp gidemezsiniz.

7-Size göre kadın muhtarlar hangi cinsiyet grubu tarafından desteklenmektedir?

Kadınlar ağırlıklı destek verdi ama erkeklerden de gayet olumlu destekler aldım.

8-Türkiye’de toplam seçmen nüfusunun %50 si kadın olmasına rağmen neden Türkiye’de ki kadın muhtar sayısı erkek muhtar sayısı ile karşılaştırıldığında %3 olarak kalmıştır? Neden?

Genel olarak kültürel bakış açıları, gelenek ve görenek ve siyasi bakış açıları, dini baskılar kadının öne çıkma cesaretini kırıyor. Evdeki beklentiler vb.

Denek 8: İlçe C

Muhtarlık Seçiminde Kaçınıcı Dönemi:1. Seçimi

Öğrenim durumu: Lisans

1-Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenleri nelerdir?

Daha sorumluluk sahibi olduğumuzu düşünüyorum. Erkekler gibi değil biraz daha sorumluluk sahibi olarak yaklaşıyoruz. Beşeri ilişkiler nedeniyle.

2-Adaylık sürecinde yaşanan zorluklar nelerdir?

Koltuk sevdası nedeniyle ciddi zorluklar yaşadım. Siyasi görüş bile seçilmeyi etkiliyor. Bir tarafsın o zaman sizi zorluyorlar. Kadınsanız daha çok üstünüze gelebiliyorlar. Bir duruşunuz varsa sizi rahatsız edecek bir şey yoksa dimdik ilerliyorsunuz. Birleşik oy pusulasına geçilmelidir.

3-Seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir?

Mahalleye göre değişir. Kadıköy genel olarak kadına bakış açısı son derece olumlu bir bölge. Özellikle benim mahalleimde pozitif bakış açısı mevcut. Aile gibi olduğumuzu düşünüyorum.

4-Sizce kadın muhtarların sayısı her geçen gün neden artmaktadır?

Erkeklerin özel sorunların konuşması çok kolay olmuyor. Ancak kadın muhtar ile konuşmak daha kolay oluyor. Kadınlar biraz daha hırslılar, daha ilgililer, canla başla mücadele ediyor. O tabi bir örnek oluşturuyor. Kadınlar kendi özgürlüklerini göstermek adına.

5-En önemli seçim vaadinizden bahsedebilir misiniz?

Okul yapacağım ve kreş yapacağım gibi vaatlerimiz olmadı, ancak mahallenin gereksinimleri adına köprü olmak en büyük vaadimiz oluyor.

Güvendiği zaman bize oy veriyorlar çünkü duruşunuz çok önemli.

6-Kadın muhtarların erkek muhtardan farklı olarak mahalle halkına yapacağı katkılar nelerdir? Kadın eli değerse hangi kangren sorunlar çözülebilir?

Kadın dokunduğu yeri çok değiştirir. Kadın olduğu yeri güzelleştirir. Kadının dokunuşu biz erkeğe göre çok başka. Bütün sokaklara dokunmaya çalıştık. Erkekler biraz daha vurdumduymaz oluyor.

7-Size göre kadın muhtarlar hangi cinsiyet grubu tarafından desteklenmektedir?

Kadınlar kadını destekliyor. Ama tüm kesimlerden destek görüyorum ama ilkel kafa o desteği vermiyor. Bu mahallelerde durum son derece iyidir.

8-Türkiye’ de toplam seçmen nüfusunun %50 si kadın olmasına rağmen neden Türkiye’de ki kadın muhtar sayısı erkek muhtar sayısıyla karşılaştırıldığında %3 olarak kalmıştır? Neden?

Türkiye de eğitimsiz mahallemiz daha yoğunlukta olduğundan kadını tercih etmiyorlar. Bizde kırsal bölüm çok fazla olması nedeniyle bu oranın düşük olması çok normaldir. Bir belediye seçiminde bile bu durum karşımıza çıkıyor. Aday göstermek istemezler, erkek hegemonyası son derece baskın oluyor bu hususlarda.

Denek 9: İlçe D

Muhtarlık Seçiminde Kaçınıcı Dönemi:3. Seçimi

Öğrenim durumu: Önlisans

1-Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenleri nelerdir?

Muhtarlıklar insanımızın ilk uğradığı kurum ve mahallelimizin yetkilisi muhtar mahallemizin sorunlarını tespit ve çözüm bulma noktasında kadın bakış açısının farklı olacağını çocuklarımıza ve kadınların gelişimine yönelik çalışma yapmak için aday oldum.

2-Adaylık sürecinde yaşanan zorluklar nelerdir?

Aslında bir tek seçim sürecinde fazladan yoğun çalışıyoruz. Evimizi, çocuğumuzu ihmal ediyoruz. Göremediğimiz ve gittiğimizde uyumuş oluyorlar öteki sorunlar önemli değil uzun saatler çalışıyoruz fakat maddi kazancımız olunca hepsinin yorgunluğu geçiyor.

3-Seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir?

İlk aday olduğumda (2009) çok şaşırınlar oldu. Kadın muhtar olur mu kadın ne anlar diyen birçok erkek seçmen oldu bunun yanında çok olumlu tepkiler oldu kadın yaparsa en incisi ve güzeli olur diyerek olumlu destekler aldık.

4-Sizce kadın muhtarların sayısı her geçen gün neden artmaktadır?

Kadın muhtarlar daha duyarlı çalışmalar yapmakta o nedenle fark yaratıyorlar tanıdıktan sonra keşke bizim muhtarda kadın olsaydı diyen çok oluyor.

5-En önemli seçim vaadinizden bahseder misiniz?

Yaptığımız hizmetlerin devam edeceği e-muhtar uygulaması(tebligat sorunu için) mahallemize ilköğretim ve kreş yapılabilmesi için yoğun lobi faaliyetlerimiz devam ediyor.

6-Kadın muhtarların erkek muhtardan farklı olarak mahalle halkına yapacağı katkılar nelerdir? Kadın eli değerse hangi kangren sorunlar çözülebilir?

Kadın muhtarlar daha sistemli, düzenli çalışıyorlar. Kadınlara iş olanağı, toplumsal çalışmalar, çocuklara yönelik toplumsal etkinlikler, ikinci eşya yardımı, eğitimler ve öğrencilere yönelik burs yardımlarımız gibi.

7-Size göre kadın muhtarlar hangi cinsiyet grubu tarafından desteklenmektedir?

Kadınlar evet biraz da kadınlar yönetsin diyor, erkekler ise ben işe gidiyorum muhtarlık işlerini karım ya da kızım gider rahatça konuşup kadın kadına çözer diyor, gençlik ise kadın toplumda güçlenmeli diye destek oluyor.

8-Türkiye’ de toplam seçmen nüfusunun %50 si kadın olmasına rağmen neden Türkiye’de ki kadın muhtar sayısı erkek muhtar sayısıyla karşılaştırıldığında %3 olarak kalmıştır? Neden?

Kadın önce cesaret edemiyor edene de eşi destek olmuyor ya da ailesi destek olmuyor, çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu bir meslek grubu olunca birde bu meslekte zaman kavramı yok gece-gündüz hafta sonu demeden çalışmak gerekiyor. Ama kendine güvenen kadın bu sorunlarında üstesinden geliyor. Bir gün ülkemde mutlaka daha eşitlikçi daha güzel yarınlara çocuklarımıza umutlu yarınlar bırakabileceğimiz günler ancak kadının siyasette eşit temsil edildiğinde olacağına inanıyorum.

Denek 10: İlçe E

Muhtarlık Seçiminde Kaçınıcı Dönemi:1. Seçimi

Öğrenim durumu: Lise

1-Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenleri nelerdir?

Kadınlar daha anaç ruhludur yardımlaşmayı ve sorunlara çözüm odaklı daha detaylı çalışıyorlar. Erkekler gündüz çalıştıkları için mahallede çoğunlukla kadınlar muhtara gelir.

Kadınların muhtar olmayı istemesinin nedenini tam bilmem ama yirmi yıldır yardım yapıyorum. Sancaktepe’li kadınlar olarak imece usulüyle eşya erzak yardımında bulunuyorum. Muhtar olursam daha çok insan daha kolay yollardan ulaşabileceğimi düşündüğüm için çevremde bulunan derneklerin ve kurumların önerileri ile aday oldum.

2-Adaylık sürecinde yaşanan zorluklar nelerdir?

Adaylık sürecinde altı erkek rakibim vardı *'kadın bu işi yapamaz'* diye çalışma yürütenler oldu, karalama yapanlar oldu. Ama ben hiçbir aday hakkında yorum yapmadan sadece kendi çalışmalarım odaklı yapacaklarım ile alakalı projelerimi anlatarak çalışmalarımı yürüttüm.

3-Seçmenlerin kadın muhtar adaylarına karşı bakış açısı ve beklentileri nelerdir?

Her türlü seçmenle karşılaştım *'Kadından muhtar mı olur?'* *'Hemcinsim olarak seni destekliyorum'* diyen de, *'Zor bir mahalledesin başarabilecek misin?'* diyen de oldu. 25 yıllık bir muhtarı devirebileceğimizi pek seçmenimiz inanmadı, kazanamazsın diye tepkiler oluştu ama zamanla bana inandılar.

4-Sizece kadın muhtarların sayısı her geçen gün neden artmaktadır?

Kadınlar gün geçtikçe özgüvenleri daha çoğalmakta ve bazı şeylerin değişebilmesi için daha çok cesaretlenmektedir, gün gelecek her alanda daha da çoğalacağımıza inanıyorum.

5-En önemli seçim vaadinizden bahsedebilir misiniz?

Sloganım ve projem *'Muhtar Mahallenin Annesidir, Babasıdır Muhtar Mahallenin Kalbidir'* idi. Mahalledeki sıkıntılar için sokak temsilciliklerini ayarlayarak mahalle meclisleri yoluyla tüm sorunlarımızı halledeceğiz ya da en aza indireceğiz diye vaat ettim.

6-Kadın muhtarların erkek muhtardan farklı olarak mahalle halkına yapacağı katkılar nelerdir? Kadın eli değerse hangi kangren sorunlar çözülebilir?

Kadınlar daha ince ayrıntılıdır mahallenin sorunları haricinde kültüre, sanata etkinliklere de önem verir. Mahallemizde komisyonlar kuracağız, kadın korusu, gençlik komisyonu, engelliler komisyonu, bağımlılık komisyonu, çocuk korusu, nostalji günleri gibi etkinlikler de yapacağız.

7-Size göre kadın muhtarlar hangi cinsiyet grubu tarafından desteklenmektedir?

Sağ olsunlar kadın erkek herkes beni destekledi ama hemcinslerimden daha çok destek aldım.

8-Türkiye’ de toplam seçmen nüfusunun %50 si kadın olmasına rağmen neden Türkiye’de ki kadın muhtar sayısı erkek muhtar sayısı ile karşılaştırıldığında %3 olarak kalmıştır? Neden?

Kadınlar daha yeni yeni adayla çok ta fazla özgüvenli olmadıkları için aday olmak istememektedirler. Ama ben inanıyorum ki bir dahaki seçimde fazla kadın aday olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Abadan Unat, Nermin. “Batı Avrupa’da Kamu Yaşamında Kadın Sorununun Örgütlenmesi”, **Prof. Dr.Fadıl H. Sur'un Anısına Armağan**, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1983, ss. 655-676.

Akdoğan, Yalçın. **Yerel Siyaset-Kavramlar, Yerel Siyaset Sempozyumu**, İstanbul: Okutan Yayınları, 2008, s. 9–14.

Akyıldız, Ali. “Muhtar”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2006.

Alada Bayramoğlu, Adalet. **Osmanlı Şehrinde Mahalle**, İstanbul: Sümer yayınevi, 2008.

Alkan, Türker. **Kadın- Erkek Eşitsizliği Sorunu**, 100. Doğum Yılında Atatürk’e Armağan Dizisi, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1981.

Arıkboğa, Erbay. **Yerel Yönetimler, Katılım ve Mahalle Muhtarlığı**, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1998.

Berktaş, Fatmagül. **Politikamızın Çağrısı**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Mart 2011.

Beydilli, Kemal. **Osmanlı’da İmamlar ve Bir İmanın Günlüğü**, İstanbul: Yitik Hazine Yayınları, 2013.

Çakırer-Özservet, Yasemin ve Hülya Küçük (drl). **Mahalle Odaklı Katılım**, Ankara: Astana yayınları, 2019.

Çukurçayır, M. Akif. **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Çizgi Kitapevi, Konya, 2006.

Güneş Ayata, Ayşe. “Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı”,**Kadın Bakış Açısından 1980’ler Türkiye’sinde Kadın**, Şirin Tekeli (Edt.), İstanbul: İletişim Yayınları, 1990.

KA.DER. **Kadın-Erkek Eşit “CEDAW”**, İstanbul: Kader, 2005.

Kalaycıoğlu, Ersin. **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasi Eylemlerin Kökeni Üzerine Bir Değerlendirme**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1983.

Kavruk, Hikmet. **Köy ve Mahalle: Yerleşim ve Yönetim Birimi**, Odak Yayınevi, Ankara, 2004.

Keleş, Ruşen. **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1980.

Keleş, Ruşen. **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, İstanbul: Cem Yayınevi, 2011.

Kırca Schroeder, Süheyla. **Popüler Feminizm**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2007.

Kuban, Doğan, “Mahalleler (Osmanlı Dönemi)”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C. V, İstanbul 1994.

Negiz, Nilufer. “Türkiye’de Yerel Siyasette Kadının Konumu: Siyasetçi Kadınlar Gözüyle Eleştirel Bir Değerlendirme”, **Yerel Siyaset**, İstanbul: Okutan Yayınları, 2008, ss. 213-236.

Ortaylı, İlber, **Türkiye’de Teşkilat ve İdare Tarihi**, 4. Basım, Ankara: Cedit Neşriyat, 2012.

Parlak, Bekir ve Mustafa Ökmen. **Yerel Yönetimler Kuram ve Uygulamada Küresel ve Ulusal Konular ve sorunlar**, Bursa: Ekin Yayınları, 4. Baskı, 2015.

Sancar, Serpil. **Osmanlı Kadın Hareketi**, İstanbul: Metis Yayınları, 2016.

Sancar, Serpil. **Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması**, Ankara: CEİD, 2018.

Sancar, Serpil. **Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikası**, Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1997.

Schuck, Amie and Dennis Rosenbuam. “Promoting Safe and Healthy Neighborhoods: What Research Tells Us about Intervention”, Karen Fulbright-Anderson and Patricia Auspos (eds), **Community Change: Theory, Practice and Evidence** içinde, Washington, DC: The Aspen Institute, 2006, ss. 61-140.

Tarih Vakfı, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, İstanbul: Tarih Vakfı yayınları, 1998.

Tekeli, Şirin. **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, İstanbul: Birikim Yayınları, 1982.

Xiong, Victor Cunrui. **Sui-Tang Chang’an: A Study in the Urban History of Medieval China**, Center for Chinese Studies, University of Michigan, Ann Arbor, 2000.

Yaraman, Ayşegül. **Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili**, İstanbul: Bağlam Yayınları, Kasım 1999.

Zihnioğlu, Yaprak. **Kadınsız İnkılap, Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği**, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

Sürekli Yayınlar

Abu-Lughod, Janet L. “The Islamic City: Historic Myth, Islamic Essence, and Contemporary Relevance”, **International Journal of Middle East Studies**, 19, (1987), ss. 155–176.

Akpınar, Rasim. “Halka En Yakın Olan Muhtarlık Müessesesi: İzmir Karşıyaka İlçesinde Nitel Bir Araştırma”, **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, Nisan-Eylül 2017, Sayı: 13, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/333785>, (30 Ekim 2019).

Alada, Adalet. “Kentsel Yönetime Katılımda ‘Mahalle’”, <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/inceleme-27.pdf>. (5 Kasım 2019)

Alver, Köksal. “Mahalle: Mekân ve Hayatın Esrarlı Birlikteliği”, **idealkent**, 2, (Aralık 2010), ss. 116-139.

Arıkboğa, Erbay. “Yerel Yönetim Açısından Mahalle Muhtarlığına Bir Bakış”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, 8 (3) Temmuz 1999, ss. 103-125.

Aydemir, Gökşen. **Yerel Yönetimlerde Kadın ve Temsil: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.

Aydoğdu, Onur ve Aziz Tuncer. “Tanzimat Sürecinin Dönüştürücü Etkisi ve Mahalle Muhtarlıklarının Kurulması”, **Journal of Political Administrative and Local Studies**, 1 (2018), ss. 87-112.

Canatar, Mehmet, “İstanbul’un Nahiye ve Mahalleleri (1453-1923)”, **Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Siyaset ve Yönetim – 2 Demografi**, Feridun B. Emecen ve Coşkun Yılmaz (Bölüm Editörleri), Mas Matbaacılık, 2015, ss. 218-245

Çadırcı, Musa. Türkiye’de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine Bir İnceleme, **Bellekten**, 34, (1970), ss. 409- 420.

Çılgın, Kumru ve Funda Yirmibeşoğlu. “Yerel Demokrasi Arayışında Mahalle Yönetimi”” **Planlama**, 29 (2019), ss.102–114.

Erdagöz, Özcan, “Mahalle Yönetimi ve Geleceği”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, 1(2012), ss. 59-101.

Ergenç, Özer, “Osmanlı Şehrindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerine Bazı Düşünceler”, **VII. Tarih Kongresi II. Ciltten ayrı basım**, TTK Basımevi, Ankara, 1981, ss.1271-1272.

Ergin, Osman Nuri. **Mecelle-i Umûr-ı Belediye**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, C. 3, İstanbul, 1995.

Erman, Tahire. “Gecekondu Çalışmalarında ’Öteki’ Olarak Gecekondu Kurguları”, **European Journal of Turkish Studies**, 2004/1, <https://journals.openedition.org/ejts/85>. (5 Kasım 2019)

Eryılmaz, Bilal. “Türkiye’de Köy ve Mahalle Muhtarlıklarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi”, **Türk İdare Dergisi**, 60. Yıl Özel Sayı, 1988, ss. 465-475.

Gençoğlu, Mustafa. “1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 2(1), ss. 29-50.

Gökçimen, Semra. “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi”, **Yasama Dergisi**, Sayı:10, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık, 2008, ss. 5-55.

Göküş, Mehmet ve Hakan Alptürker. “6360 Sayılı Yasa İle Köy Yönetiminden Mahalle Yönetimine Geçiş Sonrası Etkin Hizmet Sunumuna İlişkin Muhtarların Görüşü: Silifke Köyleri Örneği”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi**, 11(2016), ss. 67-86.

Güneş, Günver. “Türk Kadınının Muhtarlık ve Köy İhtiyar Heyetlerine Seçme ve Seçilme Hakkını Kazanması ve Türkiye’nin ilk Kadın Muhtarı Gül Esin (Hanım)”, **ÇTTAD**, 9/20-21,2010 Bahar/Güz <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/233405>, (30 Kasım 2019).

Kakışım, Hasan Mahmut ve Nihat Yılmaz. “Mahalle Yönetimi ve Mahalle Muhtarlarının Profili: Trabzon Ortahisar Örneği”, **Global Journal of Economics and Business Studies**, 6 (2017), ss. 110-126.

Kartal, Nazım. “Tanzimat’tan Cumhuriyete Osmanlı’da Mülki İdare”, **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, 4-1(2013), ss. 1-24.

Kurtuluş, Hatice. “Kentsel Dönüşüme Modern Kent Mitinin Çöküşü Çerçevesinden Bakmak”, **Planlama**, 2 2006, ss. 6-11.

Küçükbaşcı, Mustafa Sabri ve Ali Murat Yel, “Mahalle”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mahalle>, (5 Kasım 2019).

Mutlu, Ahmet. “Kadınların Siyasete Girme Yöntemi Olarak Mahalle Muhtarlığı”, **Yerel Politikalar**, 0 (2012), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/145723> (2 Ağustos 2019).

Mutlu, Ahmet. **Kadınların Siyasete Girme Yöntemi Olarak Mahalle Muhtarlığı, Yerel Politikalar**, Ocak-Nisan, 2011, ss. 26-45.

Ökten, Ayşenur ve diğerleri, “Muhtarlık ve Mahalle: İstanbul’da Mahalleye Bir Katılım Birimi Olarak”, **Mimarlık**, 313 (Eylül-Ekim 2003), ss. 25-46.

Özcan, Koray. “Tanzimat’ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Plânlama Deneyimleri (1839–1908)”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, VII/2 (2006), ss. 149-180.

Özkan Erdoğan, Şule Nur. **Mahalle ve Türkiye’de Mahalle Muhtarlığı**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Ankara, 2016.

Özyılmaz, Münevver. **Belediye Meclislerinde Kadın Temsili: Bursa Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2013.

Palabıyık, Hamit ve Şermin Atak. “Türkiye’de Mahalle Yönetimi,” **Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler**, Bekir Parlak ve Hüseyin Özgür (Ed.), Ankara: Alfa, 2002, ss.331-371.

Özcan, Koray. “Tanzimat’ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Plânlama Deneyimleri (1839–1908)”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, VII/2 (2006), ss. 149-180.

Reyhan, Cenk. “Yerel Yönetim Metinleri XXX: 1875 Tarihli Aza Seçimine Dair Genel Talimat”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, 11(2000), ss. 129-131.

Şahin, Cemile ve Mustafa Şahin. “Osmanlı Son Dönemi ile Milli Mücadele Yıllarında Türk Kadınının Sosyal, Siyasî ve Askerî Faaliyetleri”, **NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2 (2013), ss. 53-72.

Şahin, Yusuf ve Semih Asarkaya, “Mahalle Muhtarlığı Kurumunun Tarihi Gelişimi”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 11 (2019), ss. 23-32.

Ürküt, Semra. **Yaşanabilir Çevre Oluşumunda Mahalle Kriterinin İncelenmesi, Katılım, İletişim ve Etkileşim Çerçevesinde Mahalle Sosyal ve Mekânsal Yapısı**, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, 1998.

Yıldırım, Uğur, Yakup Bulut, İ. Ethem Taş, Hasan Saçıkara ve Özlem Olgun, “Yerel Temsil açısından Kahramanmaraş Belediye Meclisi”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, 9-4 (2000), ss. 507-530.

Diğer Yayınlar

TBMM. Cinsiyete Göre Milletvekili Dağılımı, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilimi (2 Kasım 2019)

Women in politics: 2019, <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/03/women-in-politics-2019-map> (2 Kasım2019).

World Economic Forum, **Global Gender Gap Report 2020**, [www3.weforum.org > docs > WEF_GGGR_2020](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020) (2 Kasım 2019).

Türkiye’de Kadın Hareketinin Tarihi, <http://ka-der.org.tr/wp-content/uploads/2017/12/kadin-hareketinin-tarihi-sirin-tekeli.pdf> (2 Kasım 2019)

Türkiye’de Kadın Hareketinin Tarihi: “Değişen Bir şey Var mı?” <https://kadem.org.tr/turkiyede-kadin-hareketinin-tarihi-degisen-bir-sey-varmi/>, (5 Kasım 2019)

UNDP. “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”, <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> (2 Kasım2019)

United Nations Escap. “ Women in Local Government in Asia and The Pasific: A Comparative Analysis of Thirteen Countries”, http://www.unescap.org/huset/women/reports/comparative_report.pdf (2 Kasım 2019).

KA.DER. “TBMM Milletvekillerinin Cinsiyete Göre Dağılımı”, 2016, <http://ka-der.org.tr/> (2 Kasım 2019).

KA-DER, “Kadın Muhtarlar Projesi Hayata Geçiyor”, [www.ka-der.org.tr > kadin-muhtarlar-projesi-hayata-geciyor](http://www.ka-der.org.tr/kadin-muhtarlar-projesi-hayata-geciyor) (5 Kasım 2019).

İller İdaresi Genel Müdürlüğü. “Köy ler”, <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/koyler1> ve Türkiye Mülki İdare Birimleri Envanteri, <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx> (5 Kasım 2019)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Muhtarlıklar Müdürlüğü, “Muhtarlık Tarihçesi”, <http://gida.ibb.istanbul/muhtarliklar-mudurlugu/muhtarlik-tarihcesi.html> (19 Ağustos2019).

KA.DER. “Yerel seçimlerde kadın muhtar sayısı”, <https://ab-ilan.com/ka-der-yerel-secimlerde-kadin-muhtar-sayisi-7178-artti/> (26 Ağustos 2019).

Inter-Parliamentary Union, “Women in national parliaments”, 1 February 2019, <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (2 Kasım 2019).

Bakırcı, Kadriye. “İstanbul Sözleşmesi”, <http://www.turkkadınlarbirliği.org/tr/kurumsal/5/%C4%B0stanbul+S%C3%B6zleşme%C5%9Fmesi> (2 Kasım 2019)

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, “Türkiye’de Kadının Durumu”, 2010. <http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/t%C3%BCrkiyede%20kadinin%20durumu%20SON%2005.05.2009.doc> (5 Kasım 2019)

“İnsani Gelişme Endeksi – İlçeler (İGE-İ) 2017 Tüketiciden İnsana Geçiş”, ingev.org/raporlar/IGE_RAPOR_2017.pdf (5 Kasım 2019).

“Türkiye Geneli Kadın Muhtar Sayısı”. <http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/kunye/i%C3%A7erik/51-turkiye-geneli-kadin-muhtar-sayisi.html> (5 Kasım 2019).

“Türkiye Genelinde Kadın Muhtar Sayısı”, www.muhtarlarkonfederasyonu.org/bizden-haberler/turkiye-genelinde-kadin-muhtar-sayisi.html, (20 Ağustos 2019).

“Yıllara Göre İl Nüfusları” http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, (5 Kasım 2019).

Mevzuat

03.07.2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr> › MevzuatMetin › 1.5.5393.pdf (19.08.2019).

10.04.1944 tarihli 4541 sayılı Şehir Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun”, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.4541.pdf> (19.08.2019).

Mahalli İdareler ve Mahalle Muhtatrlıkları ve İhtiyar Heyeti Seçimleri Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr> › MevzuatMetin › 1.5.2972.pdf (5 Kasım 2019).

Milletvekili Seçimi Kanunu, www.mevzuat.gov.tr › MevzuatMetin › 1.5.3757.pdf (5 Kasım 2019).

Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr> › MevzuatMetin › 1.5.2108.pdf (5 Kasım 2019).

Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun. <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.2972&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=muhtar&Tur=1&Tertip=5&No=2972> (5 Kasım 2019)

Şehir ve Kasabalardaki Yer Alan Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü. <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.3.4541&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=muhtar&Tur=1&Tertip=3&No=4541>, (5 Kasım 2019).